

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kristýna Majerová

**Principy a nástroje ochrany životního prostředí
v energetice**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování: 1. 9. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 181 746 znaků včetně mezer.

.....
Kristýna Majerová

V Praze dne 1. 9. 2020

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za odborné vedení a rady poskytnuté během psaní této diplomové práce.

Obsah

Předmluva	6
Úvod	7
1 Ochrana životního prostředí v kontextu energetiky	9
1.1 Pojem energetika a životního prostředí.....	9
1.2 Principy ochrany životního prostředí v oblasti energetiky	10
1.2.1 Princip nejvyšší hodnoty a právo na příznivé životní prostředí	13
1.2.2 Princip trvale udržitelného rozvoje.....	15
1.2.3 Princip prevence a předběžné opatrnosti	18
1.2.4 Princip informovanosti a účasti veřejnosti	25
1.2.5 Princip odpovědnosti původce a princip „znečišťovatel platí“	28
1.2.6 Další právní principy specifické pro jadernou energetiku.....	32
2 Nástroje ochrany životního prostředí v oblasti energetiky	34
2.1 Koncepční nástroje.....	34
2.2 Administrativní nástroje.....	40
2.3 Ekonomické nástroje.....	45
2.3.1 Ekonomické nástroje pozitivní stimulace	46
2.3.2 Ekonomické nástroje negativní stimulace	50
2.4 Sankční nástroje	56
2.5 Speciální nástroje	58
2.6 Shrnutí.....	59
3 Právní úprava energetiky na unijní a mezinárodní úrovni.....	61
3.1 Energetická politika Evropské unie	61
3.1.1 Shrnutí	65
3.2 Mezinárodní spolupráce v oblasti energetiky	66
3.2.1 Shrnutí	70
Závěr.....	72

Seznam použitých zkratek	76
Seznam použité literatury	77
Abstrakt.....	95

Předmluva

Člověk vždy byl a bude neoddělitelnou součástí přírody, a zároveň jejím produktem. Během staletí se však začala závislost člověka na přírodě rapidním způsobem zvyšovat. Tím pádem se tento symbiózní a harmonický vztah, který byl dříve založen na přežití a uspokojování základních potřeb, změnil v něco, co lze jen těžko nazvat harmonickým. Krátkodobé požitky a zisky začaly převažovat nad těmi dlouhodobými a z naší konzumní generace se stal liknavý parazit, který jen bere a ničeho se nedokáže zříci. Masivní kácení pralesů, extinkce živočišných a rostlinných druhů, havárie ropných tankerů či jaderných elektráren, vypouštění znečišťujících škodlivých látek, zesilování skleníkového efektu, globální oteplování planety a mnoho dalších úkazů jen poukazuje na skutečnost, že lidé mají opravdu jeden velký dar, a tím je ničení životního prostředí a naší planety jako takové. Doslova a do písmene likvidujeme náš jediný domov a přetváříme ho v místo, které brzy nebude schopno poskytovat přirozené podmínky pro naši existenci. Byť se člověk považuje od jakživa za pána tvorstva, tak bez vhodných podmínek, které jsou darem přírody, nebude schopen přežít.

S technologickým pokrokem byla jistým způsobem predikována i nepříznivá budoucnost pro naši planetu, tedy i pro nás samotné. Jak se jednou vyjádřil německý profesor Michael Kloepfer v předmluvě k 1. vydání učebnice práva životního prostředí „ochrana životního prostředí má budoucnost, protože bez ochrany životního prostředí žádná budoucnost není”.¹ Nemohla bych více než nesouhlasit. Podívejme se na průmysl a energetiku. Málokomu dochází, že energetika, včetně její regulace, se nás všech dotýká a ovlivňuje každého z nás. I když se v 21. století začala více dostávat do popředí otázka úspor a šetrného využívání energetických zdrojů, stále existuje velké množství Pandořiných skříněk, na které je nutno se zaměřit a něco v tomto ohledu změnit. Jedná se kupříkladu o otázku likvidace jaderného odpadu, energetickou chudobu v rozvojových zemích a její protipól v zemích vyspělých.

Dnešní doba je tak uspěchaná, že se při honbě za penězi či kariérou nedokážeme pozastavit a zapřemýšlet nad tím, jak to tu bude vypadat za pár desítek let. Přitom je více než očividné, že pokud se náš dosavadní přístup nikterak nezmění, nebude naše budoucnost příliš příznivá. Zůstává pouze na nás samotných, zda tento gordický uzel roztne a postavíme se k problémům stran životního prostředí čelem, nebo přivřeme oči a budeme jej nadále ignorovat.

¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9747-2, předmluva.

Úvod

V současné době nabývá energetika na značné důležitosti a figuruje jako významné odvětví v národním hospodářství, čímž se stává předpokladem růstu ekonomiky a kvality životní úrovně. Jak jsem již konstatovala v předmluvě, technologický rozmach jde ruku v ruce s negativním dopadem lidské činnosti na životní prostředí. Z tohoto důvodu je nezbytné apelovat na zákonodárce, aby byla v této oblasti přijímána suficientní právní úprava, na jejímž základě dojde k uplatňování veškerých principů a nástrojů, které se nám naskýtají. Důsledným aplikováním právem aprobovaných nástrojů a principů ochrany je možné předcházet, a v konečném důsledku úplně zamezit značnému poškození jednotlivých složek životního prostředí. V dnešní době pokládám za nutnost hledat vhodné alternativní zdroje energie a ty stávající dostatečně právně regulovat a postupem času substituovat. Domnívám se, že budoucnost energií se nachází tam, odkud pocházíme, tedy z přírody.

V první a druhé části této práce budu pojednávat o jednotlivých principech a nástrojích ochrany životního prostředí, které jsou pro oblast energetiky příznačné. Principy a nástroje je nutno vykládat ve vzájemných souvislostech, neboť za základem každého nástroje stojí jeden či více principů. Dnešní doba nabízí nespočet možností, které pomáhají zmírňovat negativní dopad činností na životní prostředí, za současného snižování výdajů jednotlivých domácností a firem, čímž zároveň dochází k větší motivaci proenvironmentálního chování. Z těchto důvodů se pokusím teoretická východiska obohatit o poznatky z praxe, a to zejména co se ekonomických nástrojů ochrany týče. V této kapitole uvedu příležitosti, které se v současné době naskýtají občanům v podobě nejrůznějších dotací a finančních podpor.

Třetí část bude věnována právní úpravě energetiky na unijní a mezinárodní úrovni, čímž dojde k ucelenému přehledu celé materie. Zaměřím se na úpravu energetické politiky Evropské unie, přičemž největší pozornost bude soustředěna na aktuální koncept energetické unie, včetně příslušné harmonizace právní úpravy. Dále také uvedu několik právních principů, které jsou pro právo Evropské unie specifické. V navazující části pak osvětlím, na jakém principu funguje mezinárodní spolupráce v oblasti energetiky, a jaké mezinárodní smlouvy a dohody ji přímo či nepřímo regulují.

Závěr práce bude věnován celkovému přehledu, zhodnocení stávající právní úpravy a vyzdvihnutí několika případů, které jsou pro současnou energetiku příznačné.

S čistým svědomím mohu tvrdit, že mým úmyslem není toliko podání vyčerpávajícího výkladu na dané téma či vystižení veškerých přidružených institutů. Na to bych potřebovala desítky let praxe a nepřeborná kvanta znalostí. Záměrem práce je však seznámit čtenáře se základními principy a nástroji v odvětví energetiky, jejich vzájemnou provázaností, a v neposlední řadě zmínit jejich praktické uplatňování.

1 Ochrana životního prostředí v kontextu energetiky

1.1 Pojem energetika a životního prostředí

Dříve než se dostaneme k samotným principům a nástrojům ochrany životního prostředí v oblasti energetiky, je nezbytné nejprve vymezit, co se pod těmito pojmy skrývá. Životní prostředí je pojmem metajuristickým, neboť je jeho původ obsažen v přírodních vědách, nikoliv v právu. Z přírodních věd byl postupně převzat vědami společenskými a technickými.

Samotnou definici pojmu životního prostředí můžeme v české právní úpravě nalézt v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, kde je definováno jako: *„Vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.*² Definice, jakož i názory na to, co vše spadá pod pojem životního prostředí, se mohou různit. Jedná se zejména o otázku, zda jsou pod tento pojem zahrnuty pouze jen jeho přírodní části, tj. části, které jsou nedotčené lidskou činností nebo zda subsumuje i tu část životního prostředí, která byla člověkem vytvořena či přetvořena. Z důvodu toho, že v současné době lze na naší planetě jen zřídka kde najít místo, které by zůstalo lidskou činností nedotčeno, můžeme říci, že životním prostředím je vše, co bylo vytvořeno jak přirozeným způsobem, tak i za pomoci lidského přičinění. Z formulace tak, jak je obsažena v zákoně o životním prostředí, je zřejmé, že energetika a životní prostředí jsou vzájemně propojeny, jelikož energie je jednou z jeho složek, ale zároveň je i statkem, o kterém energetika pojednává.

Tímto se dostáváme k objasnění druhého pojmu, tedy energetiky. Jedná se o průmyslové odvětví, které se nám rozpadá celkem do tří oblastí. Těmi jsou elektroenergetika, plynárenství a teplárenství. Samotný pojem energetika není právními předpisy nikterak definován, a i samotná literatura pojímá její obsah velmi různorodě. Jedním z názorů je pojmání energetiky jako *„průmyslové odvětví zabývající se získáváním, přeměnou, dopravou*

² Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí – viz ust. §2.

a využitím různých forem energie a souvisejícího výzkumu a navazující infrastruktury".³ Dalšími názory je pak vnímána i jako proces výstavby výroby energie.⁴

Oblast energetiky svou právní úpravou spadá pod právo veřejné. Jedná se o odvětví, které zaujímá velmi důležité postavení ve sféře průmyslu, a to jak na české, tak i evropské a mezinárodní úrovni. Pokud bych měla vlastními slovy definovat energetické právo, tak se dle mého názoru jedná o právo, které v tom nejširším slova smyslu reguluje energetické zdroje, a to jak zdroje obnovitelné, tak i neobnovitelné. Jeho předmětem jsou pak „zejména podmínky výroby, uskladňování, přepravy, distribuce a obchodu s energetickými komoditami (elektřinou, plynem či tepelnou energií), opatření k zajištění energetické bezpečnosti a energetické účinnosti.“⁵ Stručně řečeno toto odvětví reguluje chování osob ve vztahu ke všem energetickým zdrojům.

Energie jakožto přírodní síla je v právním slova smyslu věcí. Dle ustanovení § 489, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku je věcí „vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.“⁶ Aby se však jednalo o přírodní sílu, která je řazena pod právní definici věci, musí se jednat o přírodní sílu ovladatelnou, tj. musí se chovat jako hmotná věc (elektřina, zemní plyn apod.).

1.2 Principy ochrany životního prostředí v oblasti energetiky

Než se zaměříme na jednotlivé principy, které se svou podstatou dotýkají právní problematiky ochrany životního prostředí v oblasti energetiky, je na místě se nejprve pozastavit nad samotným pojmem právní princip. Definice tohoto pojmu je v dnešní době nejednotná a nad otázkou formulace právního principu se názory jednotlivých právních teoretiků liší. Právním principem je určité pravidlo, které se na rozdíl od právního předpisu vyznačuje vysokou mírou obecnosti, adresátům zpravidla nevyplývají bezprostřední práva a povinnosti a platí vždy.⁷ Není nutností, aby právní principy byly v právních normách vyjádřeny *expressis verbis*.

³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Ochrana přímých zahraničních investic v energetice*. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 1. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7400-392-9.

⁴ KAINZ, Aleš. *Ekonomické a environmentální limity růstu – energetika*. In Sborník z mezinárodní vědecké konference INPROFORUM 2013, s. 101.. Kolektiv autorů. České Budějovice. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta.

⁵ VÍCHA, Ondřej. *Základy horního a energetického práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 72. ISBN 978-80-7478-919-9.

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷ KÚHN, Z. Pojem a role právního principu In BOGUSZAK, J. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 91–103.

At' jsou již výslovně obsaženy v platných právních předpisech či nikoliv, jsou v právním státě imanentní. Svou podstatou tvoří základ určitého právního institutu, zákona, právního odvětví či právního řádu jako celku.⁸ Některé právní principy se svou mírou obecnosti vztahují k právnímu řádu jako celku, jiné jsou platné pouze pro určité odvětví, příkladem může být princip trvale udržitelného rozvoje.

V právu životního prostředí se pro svou specifčnost prolínají nejen principy, které jsou ryze právními, ale i principy, které mají politický, morální či ekonomický charakter. Jedná se o obecné postuláty, na kterých je toto odvětví založeno. Další zvláštností práva životního prostředí je, že některé principy jsou zde určitým způsobem modifikovány, např. princip odpovědnosti původce. Environmentální principy od principů ostatních politik se liší zejména tím, že vycházejí především z mezinárodního práva, respektive z jednotlivých mezinárodních smluv a dohod. Velkou roli v tomto ohledu sehrál Program Organizace spojených národů pro životní prostředí (United Nations Environment Programme – UNEP), který vznikl v roce 1972 a jehož hlavním úkolem je mimo jiné podpora mezinárodní spolupráce v oblasti životního prostředí. Pod záštitou UNEP se pak sjednávají klíčové mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí.

Níže uvedené principy figurují nejen na poli mezinárodního práva, ale jsou všeobecně uznávanými principy i ve vnitrostátním právu České republiky.

Jednotlivými principy, na kterých je právo životního prostředí postaveno, jsou zejména:⁹

- Princip nejvyšší hodnoty (*Principle of the highest value*);
- Princip práva na příznivé životní prostředí (*Right to a favourable environment*);
- Princip trvale udržitelného rozvoje (*Principle of sustainable development*);
- Princip odpovědnosti státu (*Principle of the State responsibility*);
- Princip odpovědnosti původce (*Principle of producer's liability*);
- Princip sdílené odpovědnosti (*Principle of shared responsibility*);
- Princip předběžné opatrnosti (*Precautionary principle*);
- Princip prevence (*Principle of prevention*);
- Princip znečišťovatel platí (*Polluter pays principle*);
- Princip nápravy škody u zdroje (*Principle of rectification of damage at source*);

⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 127. ISBN 80-210-3599-4.

⁹ Nejedná se o taxativní výčet všech principů.

- Princip na konci potrubí (*End of pipe principle*);
- Princip komplexnosti ochrany (*Principle of complexity protection*);
- Princip integrované ochrany (*Principle of integrated protection*);
- Princip informovanosti (*Principle of information*);
- Princip účasti veřejnosti (*Principle of the participation of the public*);
- Princip ekonomické stimulace (*Principle of economic stimulation*);
- Princip restituce (*Principle of restitution*);
- Princip sanace (*Principle of remediation*);
- Princip vysoké úrovně ochrany (*Principle of the high degree of protection*);
- Princip nejlepší dostupné techniky (*Best available technique principle*);
- Princip blízkosti (*Principle of proximity*);
- Princip účinné regulace (*Principle of effective regulation*);
- Princip soběstačnosti (*Self-sufficiency principle*);
- Princip od vidlí po vidličku (*From the farm to the fork principle*);
- Princip od kolébky do hrobu (*From cradle to grave principle*);
- Princip ochrany do hloubky (*Defence in depth principle*);
- Princip únosného zatížení či znečištění (*Principle of bearable pollution*);

Jak jsem již v předešlé kapitole uváděla, energetické právo sehrává svou roli na všech třech úrovních, tj. vnitrostátní, unijní a mezinárodní. To je také hlavním důvodem, proč jsou dané principy pojmány a modifikovány jinak třeba na vnitrostátní úrovni, a jinak na té mezinárodní. S ohledem na tento fakt, jsou pak ještě na mezinárodní úrovni zmiňovány tyto zásady¹⁰:

- Zásada společného zájmu lidstva;
- Zásada spravedlivého využívání přírodních zdrojů sdílených dvěma či více státy;
- Zásada společných, ale diferencovaných povinností;
- Zásada svrchovanosti států a nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce;
- Zásada mezinárodní spolupráce při ochraně životního prostředí;
- Zásada výměny informací o činnostech, které mohou mít negativní účinky na životní prostředí;

¹⁰ ŠTURMA, Pavel a Milan DAMOHORSKÝ. *Mezinárodní právo životního prostředí*. Beroun: IFEC, 2008, s. 86. ISBN 978-80-903409-8-9.

Na unijní úrovni se pak můžeme setkat se dvěma významnými principy, kterými jsou princip subsidiarity (*Principle of subsidiarity*) a proporcionalita (*Principle of proportionality*).

Výčet principů v oblasti životního prostředí nemůže být nikterak taxativním, neboť nové požadavky na ochranu životního prostředí z hlediska nepříznivého vývoje a stále zvyšujících se životních potřeb člověka, budou jistě modifikovat a vytvářet další nové principy, které budou mít nelehký úkol spočívající v ochraně naší planety *pro futuro*. V následujících kapitolách budu pojednávat o několika vybraných principech, přičemž naším záměrem bude zejména vystihnout jejich charakteristické prvky a následovně poukázat, jak je daný princip reflektován v oblasti energetiky.

1.2.1 Princip nejvyšší hodnoty a právo na příznivé životní prostředí

Základem pro všechny ostatní principy v oblasti ochrany životního prostředí je bezpochyby princip nejvyšší hodnoty, neboť z něho veškeré následující principy určitým způsobem vycházejí. Je základní stavební jednotkou, na které je právo životního prostředí postaveno a představuje východisko pro ostatní principy a zásady. Zároveň je úzce spjat, jak později vysvětlíme, s dalším zásadním principem, kterým je právo na příznivé životní prostředí. Tento princip se vyznačuje svou vysokou měrou abstraktnosti a obecnosti. Zakotvuje životní prostředí jako nenahraditelnou hodnotu, která představuje vůbec ten nejvyšší význam a značí prioritu jeho ochrany. Vychází z předpokladu, že životní prostředí je základním elementem, co se týče samotného přežití lidstva. Jednoduše řečeno, pokud by nebylo příznivého stavu životního prostředí, nebylo by příznivého osudu ani pro člověka. Pokud by nedošlo k zajištění takovéto ochrany, stala by se ochrana dalších hodnot obsoletní.

Princip nejvyšší hodnoty lze proto postavit na roveň ochrany hodnot, jako jsou např. ochrana lidského života či zdraví. Samotná definice pojmu nejvyšší hodnoty nebyla doposud legislativně formulována. Z tohoto důvodu je nutné definici dovozovat z ústavního zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (LZPS), konkrétně z ustanovení článku 35 odst. 1 a článku 35 odst. 3 LZPS, které nám říkají, že „*každý má právo na příznivé životní prostředí*“ a „*při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou*

zákonem".¹¹ Tím se dostáváme k oné vzájemné vazbě těchto dvou principů, neboť právo na příznivé životní prostředí je jakousi přirozenou reflexí principu nejvyšší hodnoty.

Z podstaty ustanovení článku 35 odst. 3 LZPS jasně vyplývá, že zákonodárce přímo počítá s nepříznivými důsledky lidské činnosti, kterými je životní prostředí zasaženo. Je na místě položit si otázku, co je myšleno slovem „příznivé“ životní prostředí a do jaké míry lze životní prostředí za příznivé vůbec považovat. Možnou odpověď lze nalézt v komentáři k Ústavě a Listině, kde se říká, že příznivým je takové životní prostředí „*jehož míra znečištění či stupeň zatížení nepřekračuje právem stanovené limity*".¹² Ochranu životního prostředí nelze tedy zajistit absolutně, neboť při každé činnosti je určitou měrou do životního prostředí zasahováno. Samotné znečišťování je tedy pouze činností nežádoucí, ale nikoli nelegální. Nutné je však respektovat ústavní maxima vyjádřená v odst. 1 článku 35 LZPS. Jediným východiskem je minimalizovat dopad těch činností, které mají značný negativní vliv na příznivost stavu životního prostředí a pro tyto činnosti dále stanovit limity či emisní standardy. Právem stanovené limity jsou pak v gesci příslušných věd, jako je např. technika či medicína. Stanovení těchto limitů je však značně obtížné, nehledě na to, že některé faktory, jako je např. krajinný ráz, je možné exaktně vyjádřit jen teoreticky a navíc jen s jistou měrou pravděpodobnosti.¹³ Navíc tyto limity a hodnoty nejsou zpravidla upraveny zákonnou formou, nýbrž pomocí prováděcích předpisů, kterou jsou vydávány orgány moci výkonné. Tím pádem mohou být více ovlivněny politickými prioritami, korupcí a především soukromým zájmem jednotlivých lobbyistů.¹⁴

Dalším východiskem, jak minimalizovat dopad činností, je koordinace tohoto principu s dalšími principy, které mají zajistit jeho komplexní ochranu. Vzájemný vztah mezi právem na životní prostředí a principem nejvyšší hodnoty je na první pohled evidentní. Neboť právo na příznivé životní prostředí v jeho plném rozsahu lze uplatňovat jen za předpokladu, že stát bude zároveň respektovat princip nejvyšší hodnoty *a vice versa*.

Co se energetiky týče, tak tyto fundamentální principy jsou zde klíčové, neboť energetika je považována za jednoho z největších znečišťovatelů s dopadem na všechny jednotlivé složky

¹¹ Česká republika. Listina základních práv a svobod. In Sbírká zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, čl. 35 odst. 1 a čl. 35 odst. 3.

¹² KLÍMA, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. Plzeň: nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.

¹³ Díkce §12 odst. 1 ZOPAK říká, že krajinný ráz je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Otázkou však zůstává, jak vyjádřit onu zmiňovanou hodnotu.

¹⁴ DAMOHORSKÝ, M., MÜLLEROVÁ, H. Právo na příznivé životní prostředí v České republice. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. Století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 118.

životního prostředí. Konsekvencí rostoucí životní úrovně je i zvyšující se spotřeba energie získávaná především z neobnovitelných zdrojů, jako je ropa, plyn, uhlí. Nadužívání těchto energetických zdrojů, které s každou novou generací prudce vzrůstá, má za následek to, že dochází ke střetu práva na příznivé životní prostředí jakožto té nejvyšší hodnoty s ostatními zájmy, zejm. politickými a hospodářskými. Bohužel při střetu těchto zájmů se v praxi jeví ochrana životního prostředí jako bezcenná floskule, byť se má jednat o ústavní garanci a zájem, který by měl představovat prioritu. Na otázku, proč k tomuto ve skutečnosti dochází, bych si dovolila citovat jednoho francouzského spisovatele a filosofa Voltaira, který říkával, že „*jakmile jde o peníze, jsou všichni lidé stejného náboženství*”.

1.2.2 Princip trvale udržitelného rozvoje

Princip trvale udržitelného rozvoje je dalším z nosných principů a patří v dnešní době mezi vůbec ten nejdiskutovanější princip, co se ochrany životního prostředí týče. Úskalím je jeho aplikovatelnost. Mezi odborníky panují značné neshody nejen ohledně toho, jakým způsobem tento princip aplikovat, ale i ohledně samotné definice a jeho významu. Nejproblematictější otázkou zůstává, zda je princip udržitelného rozvoje principem právní, tzv. principem *stricto sensu* mající normativní charakter, nebo se jedná pouze o ideologii politickou. Na jedné straně tu tedy panuje názor, že princip trvale udržitelného rozvoje není principem právním, a to ani *stricto sensu*, neboť zde absentuje vymezitelný obsah, čímž postrádá právní závaznost.¹⁵ V tomto ohledu je zde poukazováno také na rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, který ve věci Gabčíkovo-Nagymaros použil ve spojení s principem trvale udržitelného rozvoje výrazu „*concept*”, tedy v překladu koncept. Mezinárodní soudní dvůr ve výše zmiňovaném rozhodnutí neužil v souvislosti s trvale udržitelným rozvojem pojmu princip, natož přívlastku právní. Na straně druhé pak stojí názor například bývalého místopředsedy Mezinárodního soudního dvora Christophera Weeramantry¹⁶, který označoval trvale udržitelný rozvoj jako moderní zásadu mezinárodního práva, která je jednotlivými státy nejen teoreticky přijímána, ale zároveň v praxi uplatňována. Kdybych si měla mezi těmito postoji vybrat, spíše bych se přikláběla k názoru, že se jedná o princip mimoprávní, mající politický charakter. Byť se princip trvale udržitelného rozvoje vyskytuje v některých formálních pramenech práva, je v nich pouze formulován jako určitý cíl či ideál, jehož má být prostřednictvím práva

¹⁵ WINTER, G. The legal nature of environmental principles in international, EC and German law. In Macrory, R. (ed.): Principles of European environmental law: proceedings of the Avosetta Group of European Environmental Lawyers. Groningen: Europa Law Publishing, 2004, s. 14.

¹⁶ *Separate opinion of Vice-president Weeramantry*, ICJ Reports, 1997, odst. 85, 92.

dosaženo. Tím pádem představuje pouze určitý rámeček pro zbylé principy ochrany životního prostředí.

Poprvé byl tento princip zmíněn ve zprávě o životním prostředí komise OSN pro životní prostředí pod názvem *Our common future* z roku 1987. V této zprávě byl vymezen jako „rozvoj, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplňovat potřeby své.”¹⁷ V české právní úpravě ho můžeme nalézt v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí v § 6, kde je definován jako „rozvoj společnosti, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystému”.¹⁸ Definice principu trvale udržitelného rozvoje tak v sobě snoubí na straně jedné nezbytné požadavky na ochranu životního prostředí, na straně druhé uspokojování základních sociálních a ekonomických potřeb. Snahou je pak nalézt udržitelný balanc mezi člověkem s jeho životními potřebami a přírodou.

Princip trvale udržitelného rozvoje stojí na vzájemné koordinaci a vyrovnanosti čtyř pilířů, kterými jsou ekonomický a technický rozvoj, lidská společnost, rozvoj společnosti občanské a ekologická únosnost.¹⁹ Zároveň je třeba dbát na to, aby hlavním východiskem pro posuzování kritérií udržitelnosti byl primárně pilíř ekologický, neboť právě ten má nastavovat mantinely ekonomický rozvoj i rozvoj lidské a občanské společnosti.

Co se týče uplatnění tohoto principu v legislativě vnitrostátní úrovně, tak jedním z nepřehledného množství předpisů, kde se trvale udržitelný rozvoj projevuje, je beze sporu zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), kde se nám promítá hned v několika částech. Důležitou roli sehrává v ustanoveních, která pojednávají o územním plánování a jeho jednotlivých institucích. Udržitelný rozvoj představuje úkol při posuzování vlivu některých koncepčních nástrojů na udržitelný rozvoj území s ohledem jak na zájmy soukromoprávní, tak i veřejnoprávní. Když už se zmiňujeme o posuzování vlivů na udržitelný rozvoj území, tak je nezbytné zmínit i významný nástroj v této oblasti, a to posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí, tzv. instrument SEA (*Strategic Environmental Assessment*). Obecně lze konstatovat, že princip trvale udržitelného rozvoje má být uplatňován téměř ve všech *leges specialis*, a to i na úrovni unijní a mezinárodní, které

¹⁷ KORČÁK, P. *Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj*. Praha: Academia, 1991, s. 297.

¹⁸ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 6.

¹⁹ DAMOHORSKÝ, M. a kolektiv.

upravují jednotlivé složky životního prostředí, jakožto i dalších právních předpisů související s lidskou činností, která má na životní prostředí nějaký dopad. Kdybych toto měla zhodnotit, tak *de lege lata* tomu tak u většiny právních předpisů opravdu je, nicméně se však v majoritní většině případů jedná pouze o proklamační ustanovení.

Co se energetiky týče, tak zajištění principu trvalé udržitelnosti by mělo být samozřejmostí. Energie a lidstvo jsou v současné době dva neodmyslitelně spjaté pojmy, neboť lidé jsou na energiích existenčně závislí. Vyvstává tu ovšem jeden klíčový problém a to, že jsou neobnovitelné zdroje čerpány v takové míře, že již naše generace žije na úkor generací budoucích, neboť jim není zaručena stejná míra čerpání takových to zdrojů. Jinak řečeno, současná generace jedná takřkajíc bezohledně a nehledí na následky, se kterými se bude budoucí generace potýkat. Lidé se jen s velkými obtížemi vzdávají svého komfortu, a tak krátkodobé přínosy prozatím vítězí nad přínosy dlouhodobými. Ne nadarmo je naše generace označována za generaci konzumní. Z těchto důvodů je nezbytné, aby se do popředí dostávaly primárně zdroje obnovitelné a zároveň, aby se zdroji neobnovitelnými bylo nakládáno racionálně. Tohoto problému si je vědoma i Evropská unie, a proto je v čl. 194 SFEU formulován jeden z cílů v oblasti energetické politiky, ve kterém se Evropská unie zavázala „*podporovat energetickou účinnost a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie*“. Aby mohl být tento cíl naplněn, bylo v oblasti energetické politiky přijato několik sekundárních předpisů, jako například *Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2018/2001 ze dne 11. prosince 2018 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (přepracované znění)*. Blíže budeme o tomto tématu pojednávat v rámci třetí kapitoly této diplomové práce, která bude zaměřena na energetickou politiku Evropské unie. Závazky plynoucí z těchto sekundárních předpisů byly na vnitrostátní úrovni promítnuty především skrze zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, a také zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie.

Samozřejmě právních předpisů, ve kterých jsou uplatněny výše uváděné závazky, je mnohem více. Kdybych měla udělat rychlý exkurz, tak se jedná například o:

- udržitelnost v oblasti ochrany klimatu nebo ovzduší,
- udržitelnost v oblasti odpadového hospodářství,
- udržitelné využívání území, resp. půdy,
- udržitelnost zemědělského hospodaření,
- udržitelná energetika a doprava,

- udržitelné vodní hospodářství,
- udržitelné využívání biologických zdrojů, resp. boj proti ztrátě biodiverzity,
- udržitelnost lesního hospodářství,
- udržitelnost v sociální či ekonomické oblasti atd.

Výše uvedený výčet je pouze demonstrativní. Princip trvale udržitelného rozvoje je promítnut do celé škály právní předpisů v oblasti práva životního prostředí. Dokonce se lze setkat i s názorem, který hovoří o inflaci při užívání pojmu trvale udržitelného rozvoje, a to prakticky u všech činností vztahujících se k ochraně životního prostředí.²⁰ Na závěr je třeba poznamenat, že ačkoliv je tento princip opravdu hojně užíván a proklamován, tak skutečnost je bohužel taková, že v praxi už toliko uplatňován není. Řešením tedy zůstává postupně a důsledně zavádět další instituty, kterými budou naplněni základní, které napomohou naplnit základní cíle trvale udržitelného rozvoje. Další cestou je taktéž adaptace stávajících institutů v rámci aspektů trvalé udržitelnosti.

1.2.3 Princip prevence a předběžné opatrnosti

Princip prevence představuje určitou obecnou povinnost, chovat se takovým způsobem, aby nedocházelo ke škodám, a to jak na majetku, zdraví či právě na životním prostředí. V oblasti životního prostředí je vystihován zejména snahou eliminovat negativní dopady lidské činnosti na jednotlivé složky životního prostředí. Toto předcházení se vztahuje nejen na samotnou lidskou činnost, ale také na zařízení, resp. stroje, které markantním způsobem ovlivňují a ohrožují životní prostředí. Jedná se princip obecný, který se uplatňuje nejen v oblasti práva životního prostředí, ale napříč celým právním systémem. Klíčovou roli sehraává právě v oblasti životního prostředí. Podstatou principu prevence je myšlenka, že je mnohem snazší a finančně méně nákladné negativním vlivům lidské činnosti a zařízení předcházet, než je následně napravovat. Vezmeme-li v úvahu fakt, že některé dopady činnosti mohou zapůsobit tak, že dojde ke značné, a v některých případech i nenávratné ztrátě na životním prostředí, tak zásada *restitutio in integrum* bude v tomto případě uplatňována jen s velkými obtížemi, nebo vůbec. Z těchto důvodů se pak v této oblasti, více než jinde, setkáváme s právními normami, jejichž snahou je zabránit nejen samotnému vzniku poruchy funkce, poškození či zničení určitého objektu jednotlivých složek životního prostředí, ale dokonce zabránit již pouhému

²⁰ O tomto pojmu pojednává pan JUDr. Martin Smolek, Ph.D., LL.M. a blíže se lze dočíst v učebnici DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 160. Právnícké učebnice (C. H. Beck).

ohrožení.²¹ Konkrétní uplatnění tohoto principu lze nalézt kupříkladu v § 9 zákona o životním prostředí, který říká, že „ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku“.²² Podrobnější specifikace je blíže rozváděna v následujících paragrafech daného zákona.

V teorii je možné se setkat s několika výklady principu prevence, resp. podobami, jakými je v praxi uplatňován. Z časového hlediska byly tyto podoby uváděny podle svého vývoje. Nyní se však veškeré podoby uplatňují vedle sebe. První a zároveň nejstarší podobou principu prevence je bezesporu náprava škody u zdroje. Nejefektivnější je provádět příslušná preventivní opatření co nejbližší danému zdroji znečištění. Tato podoba však nemůže být realizována v plném rozsahu, neboť by v jejím důsledku mohlo dojít k faktické eliminaci většiny lidských činností. Další pojetí představuje „*end of pipe principle*“ (na konci potrubí), jehož cílem je snaha zabránit vzniku znečištění již v samotném procesu výroby tak, aby tento předmětný zdroj znečištění – škodlivina neunikla do volného prostředí.

Ted' opusťme teoretický výklad a podívejme se na samotné uplatňování principu prevence v právu pozitivním. Typickým představitelem je v českém právním řádu zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který byl transponován z unijního sekundárního předpisu - směrnice.²³ Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí ukládá, aby byly vymezené záměry a koncepce, jejichž provedení by mohlo závažně ovlivnit životní prostředí, podrobeny posouzení a vyhodnocení.²⁴ Jedná se tedy o preventivní opatření, kdy v daném případě ještě nehrozí bezprostřední nebezpečí vzniku škody na životním prostředí. Cílem opatření je tedy minimalizovat rizika, která z povahy prováděné činnosti plynou. Dále tu máme zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, který zdůrazňuje význam prevence, a pojí ho s principem „*znečišťovatel platí*“, jelikož právě znečišťovatel je osobou, která má být, dle právní úpravy, za provedení preventivních opatření

²¹ DAMOHORSKÝ, Milan, Jaroslav DROBNÍK, Martin SMOLEK, Vojtěch STEJSKAL a Michal SOBOTKA. *Právo životního prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 20.

²² Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

²³ Původní směrnice Rady 85/337/EHS ze dne 27. června 1985 byla nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí.

²⁴ § 1 odst. 2 zákona č. 100/2001 Sb. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů.

finančně odpovědná. Platí, že každý provozovatel je povinen předcházet vzniku ekologické újmy.²⁵ Pokud bezprostředně hrozí ekologická újma, je provozovatel povinen neprodleně provést nezbytná preventivní opatření. Další povinnosti provozovatele je skutečnost o hrozbě nahlásit příslušným orgánům.

V právu životního prostředí existuje opravdu mnoho norem, ve kterých je princip prevence uplatňován. V oblasti energetiky je nezbytnou nutností také zmínit prevenci při využívání a regulaci jaderné energie a ionizující záření, či prevenci při regulaci závažných havárií způsobených chemickými látkami. Projevem principu prevence je taktéž prosazování principů známých pod zkratkou BAT a BEP. Jedná se o zavádění nejlepších dostupných technik a nejlepších postupů z hlediska životního prostředí.²⁶ Definici těchto pojmů lze nalézt v české právní úpravě v § 2 písm. e) zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (dále jen zákon o integrované prevenci). Toto ustanovení nám mimo jiné říká, „že *nejlepšími dostupnými technikami se rozumí nejúčinnější a nejpokročilejší stadium vývoje technologií a způsobů jejich provozování, které ukazují praktickou vhodnost určitých technik jako základu pro stanovení emisních limitů a dalších závazných podmínek provozu zařízení, jejichž smyslem je předejít vzniku emisí, nebo pokud to není možné, omezit emise a jejich nepříznivé dopady na životní prostředí jako celek*”. Integrovaným přístupem by mělo dojít k výraznému poklesu a přenosu znečišťujících látek v rámci jednotlivých složek životního prostředí.

Princip prevence a jeho jednotlivé modifikace uplatňování jsou pro oblast energetiky opravdu klíčové. Jak už jsme již několikrát zdůrazňovali, tak energetika je jedním z největších znečišťovatelů životního prostředí, který působí a ovlivňuje všechny jeho složky. S ekonomickým rozmachem vyspělých zemí světa jsou automaticky zvyšovány i nároky na spotřebu neobnovitelných, tj. a energie. Čím větší je nárůst poptávky po těchto zdrojích energie, tak tím více samozřejmě dochází ke snižování zásob primárních energetických zdrojů, tedy fosilních paliv. V současné době se primární zdroje dostávají mnohem více do popředí zájmů, a to zejména k jejich působení na životní prostředí. Snad každý již slyšel nebo se dočetl o skutečnosti, která jasně hovoří o negativním dopadu při spalování fosilních paliv, kdy je do ovzduší vypouštěno značné množství škodlivých znečišťujících látek. Jedná se

²⁵ Dle § 2 písm. a) zákona č. 167/2008 Sb., předcházení ekologické újmy a o její nápravě, je ekologickou újmou nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo.

²⁶ Z anglického jazyka Best Available Techniques (BAT) a Best Environmental Practices (BEP).

především o problém, který se týká emisí CO₂. Tímto se dostáváme k samotnému jádru věci, čímž je uplatňování principu prevence, zejména jeho modifikací v podobě uplatňování principu *Best Available Techniques* (BAT) a *Best Environmental Practices* (BEP). Uplatňováním těchto zásad dochází k využívání energetických zdrojů, které mají mnohem menší dopad na životní prostředí, jelikož na jejich základě dochází k nižší produkci emisí škodlivých znečišťujících látek. Souhrn nejlepších dostupných technik je obsažen v referenčních dokumentech, které jsou známy pod svou zkratkou „BREF”.²⁷ Nejlepší dostupné techniky (dále jen BAT) jsou zpracovávány pro jednotlivé kategorie průmyslových činností. Z hlediska určování BAT je nutné přihlížet k jednotlivým hlediskům uvedeným v příloze 3 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci.

Na unijní úrovni je v oblasti integrované prevence a omezování znečištění upraveno, v rámci jednotlivých právních předpisů, zhruba 50 tisíc zařízení, která se zabývají různorodou průmyslovou a zemědělskou činností. Na úrovni vnitrostátní se posléze povinnost při aplikaci BAT týká provozovatelů pro celkem šest kategorií v rámci průmyslové činnosti, které jsou uvedeny v příloze 1 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci. Jedná se o energetiku, výrobu a zpracování kovů, zpracování nerostů, chemický průmysl, nakládání s odpady a ostatní průmyslové činnosti. V rámci kategorie energetiky se podrobněji jedná o činnosti, týkající se spalování paliv v zařízeních o celkovém jmenovitém tepelném příkonu 50 MW a více, rafinaci minerálních olejů a plynů, výrobu koksu, zplyňování nebo zkapaňování černého uhlí nebo jiných paliv v zařízeních o celkovém jmenovitém tepelném příkonu 20 MW a více.

Subjekty vykonávající tuto činnost mají na základě zákona povinnost mít pro provoz těchto zařízení vydané integrované povolení.²⁸ Cílem tohoto povolení je určit závazné podmínky provozu zařízení, aby byly co nejvíce minimalizovány vlivy provozu zařízení na životní prostředí. Závazné podmínky provozu zařízení se posuzují s ohledem na určitá kritéria, jakými jsou například provoz daného zařízení a jeho dopad na složky životního prostředí (voda, ovzduší) nebo problematikou týkající se hluku, vibrací, neionizujícího záření, rizika možného znečištění životního prostředí, včetně ochrany zdraví lidí či zvířat a životního

²⁷ Z angličtiny *Reference Document on Best Available Techniques*.

²⁸ Integrovaným povolením se rozumí rozhodnutí, které ve svém obsahu stanovuje závazné podmínky provozu zařízení, které je dotčenou právní úpravou. Současně může integrované povolení nahrazovat více samostatných stanovisek, souhlasů či povolení.

prostředí.²⁹ Dalším kritériem jsou opatření, která mají předcházet haváriím, jež by měla negativní dopad na životní prostředí, nebo jakým způsobem bude nakládáno s odpady. Samozřejmostí je i monitoring a průběžná kontrola těchto hledisek.

Ukážeme si malou demonstraci na praktickém příkladu. Podnikáme kupříkladu v distribuci plynu, elektřiny, nebo se zabýváme výrobou tepelné energie, a tím pádem se z nás stává dotčený subjekt, který pro provoz těchto zařízení je povinen disponovat integrovaným povolením. Nejprve tedy sepíšeme příslušnou žádost o vydání povolení, která se podává u místně příslušného krajského úřadu.³⁰ Tuto žádost je nutno podat před samotným vydáním stavebního povolení, neboť integrované povolení je základem, bez kterého by stavební povolení nebylo možno vydat. Obsahem žádosti o vydání povolení jsou zejména popis předmětného zařízení, seznam zdrojů emisí nebo charakteristika stavu území, na kterém má být zařízení umístěno, a to s ohledem na stávající imisní zatížení daného území.³¹ V případě, že daná žádost neobsahuje veškeré předepsané náležitosti, vyzve nás příslušný úřad doplnění. Dalším postupem úřadu je přezkoumání obsahu a následné vyzvání příslušných subjektů k vyjádření předmětné žádosti.³² Dále je pomocí informačního systému integrované prevence, o kterém jsme se již zmiňovali výše, stručný obsah žádosti zveřejněn, čímž dochází k informovanosti veřejnosti, která je oprávněna ve lhůtě 30 dnů zasílat úřadu své připomínky, se kterými je úřad povinen se vypořádat a jejich případné zamítnutí řádně odůvodnit. Vyjma informačního systému je tento obsah zveřejněn i na úředních deskách obcí a krajů. Následuje ústní projednání žádosti o vydání integrovaného povolení a nakonec samotné rozhodnutí, kdy nám buďto žádost schválí a my se tak stáváme oprávněným držitelem integrovaného povolení, na jehož základě je nám umožněno v daném sektoru podnikat, či může být naše žádost ze strany úřadu zamítnuta. V takovém případě by v úvahu připadal řádný opravný prostředek proti rozhodnutí, který je upraven v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu či následující správni žaloba, a tedy postup podle zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

²⁹ Seznam jednotlivých provozovatelů včetně integrovaných povolení je dostupný v informačním systému integrované prevence, který spadá do gesce Ministerstvo životního prostředí, a který je možné nalézt na portálu www.IPPC.cz.

³⁰ Pokud chceme provozovat zařízení, jež bude mít negativní dopad na životní prostředí přesahující území České republiky, podává se žádost o vydání povolení u Ministerstva životního prostředí.

³¹ Obsah žádosti o vydání integrovaného povolení je upraven v zákoně č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, konkrétně v ustanovení § 4 tohoto zákona.

³² Taxativní výčet subjektů, jež úřad vyzývá k vyjádření, je obsažen v § 8 odst. 1 zákona o integrované prevenci.

Princip předběžné opatrnosti velmi úzce souvisí s principem předcházejícím. Hlavní ideou této zásady je přesvědčení, že opatření mají být přijímána i za skutečnosti, kdy nejsou žádné vědecké důkazy o tom, že předmětná činnost bude mít nějaký negativní dopad na oblast životního prostředí. Stručně řečeno, jedná se přijetí opatření ve chvíli, kdy existuje pouhý předpoklad skutečnosti, že by mohlo dojít k závažnému či nenávratnému poškození životního prostředí. Na rozdíl od principu prevence, který se opírá o vědecké poznatky a informace o tom, že existuje značné riziko negativního dopadu lidské činnosti, tak u předběžné opatrnosti zde panuje prvek nejistoty či nevědomosti. Jedná se řekněme o přísnější modifikaci principu prevence. Reflexi tohoto principu lze ilustrovat i lidovým příslovím, které říká: „*dvakrát měř a jednou řež*“. Obě tyto zásady se snaží předejít poškození životního prostředí *pro futuro*, nicméně zásada předběžné opatrnosti postrádá vědomost o budoucím následku. Legální definici nalezneme v § 13 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který říká, že „*lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit.*“ V tomto ustanovení je možno spatřit obecnou zásadu *in dubio pro natura*, která je modifikací poněkud známější zásady *in dubio pro reo*, která je integrální součástí principu presumpce nevinny.

Uplatnění principu předběžné opatrnosti má dominanci zejména v oblasti chemických látek a geneticky modifikovaných organismů. Ty jsou v českém právu upraveny zákonem č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, a zákonem č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích.³³ Pokud přejdeme do oblasti energetiky, tak zde se v souvislosti s principem předběžné opatrnosti zaměříme na úpravu jaderné energie. Hlavním cílem právní úpravy jaderné energie, která je na vnitrostátní úrovni upravena zákonem č. 263/2016 Sb., atomový zákon³⁴, je především mírové využívání jaderné energie a s tím související zajištění jaderné bezpečnosti, jakožto i přijatelnou radiační ochranu. Musí dojít k dostatečnému zajištění bezpečnosti jaderných zařízení a ochraně lidského zdraví, jakož i k ochraně životního prostředí před negativními dopady, které sebou

³³ V České republice jsou ode dne 6. 2007 přímo aplikovatelná nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, které jsou známi pod zkratkou REACH.

³⁴ Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon, je proveden zhruba 20 vyhláškami, které například upravují umístění jaderného zařízení či monitorování radiační situace.

přináší ionizující záření³⁵, které by bez odpovídající úpravy mohlo mít fatální následky. V tomto směru je tedy třeba zajištění jaderné bezpečnosti vykládat s ohledem na princip nejvyšší hodnoty, který je upraven v Listině základních práv a svobod. Důležitou zásadou ve sféře jaderné energie, které reflektuje princip prevence, je: „*dodržovat takovou úroveň jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti, aby riziko ohrožení života, zdraví a životního prostředí bylo tak nízké, jak lze rozumně dosáhnout při uvážení hospodářských a společenských hledisek.*”³⁶ Samozřejmostí je pak uplatňování principu předběžné opatrnosti, který s sebou v praxi přináší nutnost zvažovat všechny možné předvídatelné varianty poškození životního prostředí, k nimž by mohlo dojít, a zároveň s tím přijmout i vhodná opatření.

Jak už tomu tak bývá, tak uplatňování kteréhokoli principu má dvě strany mince. Na jedné straně stojí především ochrana a bezpečnost, které nastavují mantinely pro konkrétní lidskou činnost. Na straně druhé však představují principy určitou překážku, mnohdy bránící rozmachu daného odvětví. V tomto případě se jedná právě o princip předběžné opatrnosti, který zabráňuje většímu rozvoji jaderné energetiky, neboť jeho podstatou je vyvarování se potencionálnímu riziku, což zde platí dvojnásob, protože tu existuje adekvátní alternativa, tj. obnovitelné zdroje. Tímto je umožněna pobídka pro rychlý rozvoj energetiky založené na obnovitelných zdrojích, která je i podstatně levnější než zdroje jaderné. Výroba energie, resp. elektřiny z obnovitelných zdrojů, se stává mnohem levnější. I cena fotovoltaických zařízení či větrných elektráren rapidně klesá, zatímco náklady a cena jaderných zařízení ba naopak stoupá. Přispívá tomu i řada havárií, jako například Černobyl či Fukušima, jež měly fatální následky. Samozřejmě velkou roli hraje i postoj dnešní společnosti, která si postupně začíná uvědomovat důsledky, ale také to, jaké jsou dopady jaderné energie. Do popředí se stále více dostává otázka ochrany životního prostředí, která přináší i šetrnější využívání obnovitelných zdrojů, které jsou světlem budoucnosti. Tomu de facto svědčí i skutečnost, že již v dnešní době některé státy od jaderné energie úplně opustila.

³⁵ Legální definici upravuje § 2 odst. 2 písm. a), který říká, že ionizujícím zářením se rozumí přenos energie v podobě částic nebo elektromagnetických vln vlnové délky nižší nebo rovnající se 100 nm s frekvencí vyšší nebo rovnající se 3×10^{15} Hz, který je schopen vytvářet ionty.

³⁶ MADAR, Zdeněk. *Ochrana před zářením*. In: Právní ochrana životního prostředí v České Republice. 1. vyd. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, s. 149–155. Studijní texty (Vysoká škola aplikovaného práva). ISBN 80-867-7501-1.

1.2.4 Princip informovanosti a účasti veřejnosti

Základ těchto dvou principů, které jsou spolu těsně spjaty, pramení z ústavně zaručených práv, kterými jsme se zabývali hned v rámci prvního principu nejvyšší hodnoty. Jsou jimi právo na příznivé životné prostředí a právo na úplné a včasné informace o stavu životního prostředí, zakotvené v čl. 35 Listiny. Tyto principy vychází z předpokladu, že životního prostředí je zájmem veřejným, a proto je aktivní zapojení veřejnosti do jeho ochrany nezbytností.³⁷ Zapojování do procesu ochrany životního prostředí se děje na základě rozmanitých institutů, jako kupříkladu právo shromažďovací, petiční, sdružovací, právo na přístup k informacím, účast na správních či soudních řízení nebo podávání petic či stížností. Prvopočátek principu informovanosti a účasti veřejnosti nalezneme v Úmluvě o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístup k právní ochraně životního prostředí, známou jako Aarhuská úmluva³⁸, ke které Česká republika přistoupila v roce 2004. Účelem Aarhuské úmluvy bylo zpřístupnění informací o stavu životního prostředí veřejnosti, vytvoření vhodných podmínek pro její aktivní zapojování při rozhodovacích procesech, a v neposlední řadě také zajištění soudní ochrany ve věcech životního prostředí.

Pokud se na to podíváme ze širší perspektivy, stává se veřejnost dalším participantem, který vstupuje do procesu zajištění ochrany životního prostředí. Na jedné straně nám stojí stát, který v souvislosti s principem odpovědnosti státu zastává funkci garanta, který v oblasti ochrany životního prostředí, na základě právních předpisů, deleguje povinnosti a dbá na jejich dodržování. Protipólem je následně původce či znečišťovatel, jemuž jsou v souladu s principem odpovědnosti původce / „znečišťovatel platí“ ukládány povinnosti. Do tohoto procesu se pak v rámci různorodých mechanismů může zapojovat i široká (příp. dotčená) veřejnost. Než se pustím do konkrétního uplatňování samotných principů, je na místě si osvětlit pojem veřejnost, neboť ten není v právním řádu nikterak definován. Je nutno nahlédnout do Aarhuské úmluvy, konkrétně čl. 2 bodu 4., který říká, že „*veřejnost znamená jednu nebo více fyzických nebo právnických osob, a v souladu s vnitrostátní právní úpravou nebo praxí pak jejich sdružení, organizace nebo skupiny*“.³⁹ V čl. 2 bodu 5. Úmluvy se dále užívá pojmu dotčená veřejnost, kterou se míní veřejnost, jež je nebo může být ovlivněna

³⁷ STEJSKAL, Vojtěch a VOPAŘILOVÁ, Magdalena. The Right to Information and Public Participation in the Environmental Matters in Czech and European environmental law: a collective monograph. Editor Milan Damohorský, Vojtěch Stejskal. Prague: Czech Society for Environmental Law, 2011, 165 s a s. 41.

³⁸ Aarhuská úmluva byla podepsána v Dánsku v roce 1998 na konferenci Evropské Hospodářské komise OSN.

³⁹ Úplné znění je dostupné na stránkách: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:22005A0517\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:22005A0517(01)).

environmentálním rozhodováním. Dotčenou veřejností je též veřejnost, která má na rozhodování v oblasti životního prostředí určitý zájem. U nevládních organizací podporující životní prostředí a splňující podmínky vnitrostátní právní úpravy je tento zájem předpokládán. Toto rozdělení veřejnosti je důležité konkrétní zapojení veřejnosti do environmentálních procesů, neboť dotčená veřejnost je nadána širším oprávněním.

V České republice funguje tzv. dvojkolejné poskytování informací. Děje se tak na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (*lex generalis*) a zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí (*lex specialis*). Na základě zákona o právu na informace o životním prostředí jsou buďto informace poskytovány na základě žádosti, anebo jsou aktivně zveřejňovány. Důležitou roli zde sehrává příspěvková organizace Ministerstva životního prostředí CENIA (Česká informační agentura životního prostředí), která se stará o správu některých informačních systémů (např. Systém hodnocení nebezpečných odpadů) nebo také hodnotí stav a predikci jednotlivých složek životního prostředí na našem území. Výsledkem její činnosti je pak zejména Zpráva o stavu životního prostředí České republiky nebo Statistická ročenka životního prostředí České republiky.⁴⁰ V § 2 písm. b) zákona č. 123/1998 Sb., je možné najít výčet subjektů, které jsou povinny informace aktivně zpřístupňovat. První kategorii těchto subjektů tvoří správní úřady a jiné organizační složky státu a orgány územních samosprávných celků.⁴¹ Druhou kategorií povinných subjektů jsou fyzické a právnické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají působnost v oblasti veřejné správy, která souvisí přímo nebo nepřímo k životnímu prostředí.⁴² Typickým příkladem jsou veřejné strážce nebo soudní exekutoři, při výkonu exekučního titulu v oblasti životního prostředí. Poslední kategorií jsou tzv. povinné subjekty. Jedná se o právnické osoby, které jsou založeny, zřízeny, řízeny nebo pověřeny některými z výše uvedených subjektů. Jedná se například o CENIA, Český hydrometeorologický ústav či výzkumné instituce, kde zřizovatelem je Ministerstvo životního

⁴⁰ Informace o činnosti organizace CENIA lze nalézt na jejich webových stránkách: www.cenia.cz. Zde jsou též dostupné publikace její činnosti.

⁴¹ Pojem organizační složky státu zahrnuje i orgány moci soudní. Podle *zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích*, jsou organizačními složkami státu ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář veřejného ochránce práv, Akademie věd aj.

⁴² V roce 2007 (sp. zn. ÚS 1146/16) se Ústavní soud zabýval otázkou, zda patří společnost ČEZ, jako největší výrobce elektřiny v České republice, mezi povinné subjekty ve smyslu tohoto zákona. V nález Ústavní soud dospěl k závěru, že dané ustanovení se na společnost ČEZ nevztahuje a společnost tak není povinna zveřejňovat informace takového charakteru. Jedním z hlavních argumentů Ústavní soudu bylo, že se jedná především o společnost, jejímž účelem je především výdělečná činnost jeho akcionářů. V případě zveřejnění interních dat by mohlo dojít k ohrožení obchodních zájmů a k úniku obchodních tajemství.

prostředí. Do této kategorie spadají i fyzické osoby, které uzavřely s takovýmto subjektem smlouvu, či jím byly jinak pověřeny. Příkladem jsou držitelé autorizace dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Dalším příkladem mezinárodního dokumentu, ve kterém se princip informovanosti projevuje, a který je pro nás relevantní, je Úmluva o včasném oznamování jaderné havárie z roku 1986, na základě které jsou státy v případě vzniku jaderné havárie neprodleně informovat Mezinárodní agenturu pro atomovou energii, včetně států, které by mohly být v důsledku havárie dotčeny zhoršením životního prostředí. Úmluva vznikla po incidentu v Černobylu, ohledně kterého byly informace dlouhodobě utajovány a Česká republika k ní přistoupila s účinností k 1. lednu 1993. Dále tu máme Úmluvu o připravenosti, odpovědnosti a spolupráci v oblasti ropného znečištění, která zavazuje státy k oznamování znečištění pobřežním státům, které jsou tímto dotčeny. Takových dokumentů je značné množství, které by vydaly na samostatnou diplomovou práci. Z tohoto důvodu jsme uvedli pouze pár, spíše ilustračních příkladů.

Princip informovanosti se neuplatňuje pouze v případě oznamovací povinnosti v souvislosti s negativním dopadem činnosti na složky životního prostředí. Pokud se podíváme v rámci energetiky, dejme tomu na Energetický regulační úřad, tak ten jako povinný subjekt dle zákona č. 123/1998 Sb., uvádí i informace o původu energie jednotlivých dodavatelů nebo jejich podílu na složení celkové směsi paliv včetně dopadů na životní prostředí. Dalším příkladem může být, v rámci regulace úspory energie, uvádění informací o tom, jakou energetickou účinnost mají jednotlivé spotřebiče nebo jaká pozitiva ve vztahu k životnímu prostředí přináší využívání obnovitelných zdrojů pro potřeby dopravy. Ministerstvo životního prostředí se dále snaží, v rámci několika rozběhnutých programů, informovat širokou veřejnost o výhodách využívání obnovitelných zdrojů energie a pomocí principu ekonomické stimulace je motivovat k jejich využívání. Důležitým prvkem pro poskytování informací ve vztahu k životnímu prostředí jsou v dnešní době bezesporu elektronické databáze. Mezi ty nejvýznamnější patří informační systémy EIA, informační systém odpadového hospodářství, integrovaný registr znečišťování, který vede databázi úniků a přenosů znečišťujících látek z průmyslových a zemědělských provozů. V neposlední řadě tu máme databázi Geoportal, která poskytuje mimo jiné informace o stavu ovzduší či energetických zdrojích.

Jak jsem již výše uváděla, princip informovanosti jde ruku v ruce s principem účasti veřejnosti. Aarhuská úmluva užívá pojmu zainteresovaná veřejnost, která má na

environmentální rozhodování určitý zájem, anebo je či může být tímto rozhodováním ovlivněna.⁴³ Je logické, že k aktivitě veřejnosti jsou nezbytné řádné a včasné informace, na základě kterých může rozhodnout, zda se na procesu ochrany životního prostředí bude podílet či nikoli. Abychom nezabředávali do přílišné teorie, uvedu několik příkladů toho, kde může veřejnost sehrát svou úlohu. Ukázkovým příkladem je proces posuzování vlivů na životní prostředí (EIA), kde je veřejnosti dána možnost vyjadřovat se v rámci jednotlivých řízení prostřednictvím připomínek, se kterými je povinen správní orgán se vypořádat. To obdobně platí při rozhodování o podané žádosti dle zákona o integrované prevenci a omezování znečištění. V případě stavebního zákona je pak zapojena veřejnost již v počáteční fázi samotného územního plánování, kde jsou vyjma připomínek, vlastníci či zástupci veřejnosti oprávněni podávat námítky. Pokud přejdeme k samotné energetice, tak zde se můžeme setkat s principem účasti veřejnosti kupříkladu v rámci rozhodovací činnosti Energetického regulačního úřadu. Zde je každý, jehož zájmy mohou být dotčeny, oprávněn podávat připomínky a podněty na úpravu zásad cenové regulace či jednotlivých prováděcích předpisů.⁴⁴ Energetický regulační úřad má působnost ve věcech stanovování cenových zásad v jednotlivých sektorech energetiky – elektřina, plyn, teplo i podporovatelné zdroje energie. Veřejnost tak dostává možnost podílet se na tvorbě vydávání vyhlášek, jakými jsou vyhlášky o pravidlech trhu s plynem či s elektřinou.

1.2.5 Princip odpovědnosti původce a princip „znečišťovatel platí“

Dalším obecným principem, který je v právu v právu životního prostředí uplatňován, je princip odpovědnosti původce. Budeme se držet tématu a hovořit pouze o odpovědnosti právní, resp. ekologicko-právní, kterou lze dělit, jak jsme tomu již zvyklí, na odpovědnost subjektivní (za zavinění) a objektivní (za výsledek). Odpovědnost původce je vykládána jako odpovědnost, kterou nese každý, kdo svou činností ohrožuje či poškozuje životní prostředí.⁴⁵ Odpovědnost může spočívat buďto v naturální restituci, popřípadě finanční náhradě a delikt ní odpovědnosti. S principem odpovědnosti původce je těsně spjat i princip „znečišťovatel platí“, který je prováděn ekonomickými nástroji, jako jsou daně, poplatky či naopak poskytování finančních podpor z veřejných rozpočtů. Tímto se odlišuje od prvně zmíněného

⁴³ Pojem zainteresovaná veřejnost definuje Aarhuská úmluva v čl. 2 odst. 5.

⁴⁴ Prováděcími předpisy ERÚ jsou vyhlášky, ke kterým jsou stanoveny pravidla k podávání připomínek a podnětů na jejich úpravu. Takovými vyhláškami jsou například vyhlášky o pravidlech trhu s plynem či s elektřinou. Více informací o průběhu a podmínkách připomínkového řízení je dostupných na přímo na webových stránkách ERÚ: www.eru.cz.

⁴⁵ Viz DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 51. Právnícké učebnice (C. H. Beck).

principu, který má mnohem širší rozsah a zaměření. Princip „znečišťovatel platí“ je zaměřen na internalizaci negativních externalit tak, aby bylo dosaženo účelu ochrany životního prostředí. Negativní externality lze vyložit jako vztah několika ekonomických subjektů, přičemž některý z nich ovlivňuje svým jednáním výrobu či spotřebu jiného subjektu, a tím mu způsobuje nedobrovolné náklady. Jedná se například o erozi půdy nebo vypouštění toxického odpadu do povrchových vod. Internalizace externalit potom znamená, že dojde k přenesení externích nákladů zpět na původce, čímž dojde k tomu, že je povinen zaplatit veškeré náklady v souvislosti se svou činností. Tímto dochází k naplňování odpovědnosti původce. Ekonomické nástroje slouží především k tomu, aby nedocházelo k nepřiměřenému využívání přírodních zdrojů či nadměrnému znečišťování, čehož se týká zejména problematika ohledně vlastnických práv, stanovování cen za spotřebované zdroje či motivace subjektů k žádoucímu chování.

Jak jsem již zmiňovala, tak princip „znečišťovatel platí“ je uplatňován formou ekonomických nástrojů, jako je kupříkladu poplatek za vypouštění emisí do ovzduší nebo ekologické daně. S ekonomickou stránkou jsou spojeny i náklady týkající se dalších principů, které jsme rozebírali v předcházejících kapitolách. Jedná se o principy *Best Available Techniques* (BAT) a *Best Environmental Practices* (BET), díky kterým náklady subjektů, které provozují činnost, jež má negativní dopad na životní prostředí, vzrůstají. Tyto subjekty jsou povinny si na své vlastní náklady pořizovat nejlepší dostupné technologie a zavádět takové postupy, jež jsou z hlediska zatěžování životního prostředí nejšetrnější. Na vnitrostátní úrovni lze jádro tohoto principu nalézt v § 31 zákona o životním prostředí, který stanovuje, že „za znečišťování životního prostředí, případně jeho složek a za hospodářské využívání přírodních zdrojů platí fyzické nebo právnické osoby daně, poplatky, odvody a další platby, stanoví-li tak zvláštní předpisy.“ Těmito zákony jsou například zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě, zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny či zákonu, č. 263/2016 Sb., atomový zákon. O jednotlivých ekonomických nástrojích bude pojednáváno v samostatné kapitole.

Nyní se opět zaměříme na oblast jaderné energie, a to na jadernou bezpečnost a odpovědnost, která je v dnešní době poměrně ožehavým tématem. Z mezinárodního hlediska je Česká republika vázána dvěma smlouvami, a to Smlouvou o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí a Smlouvou o nešíření jaderných zbraní, čímž se zároveň zavázala k mírovému využívání jaderné energie.

Na unijní úrovni v jaderné bezpečnosti sehraává svou roli Společenství pro atomovou energii, ve zkr. EUROATOM, jehož předpisy nejsou většinou právně závazné, a tudíž mají formu pouze doporučení, tzv. *soft law*. Ve vnitrostátním právu pak stojí na vršku oné pomyslné pyramidy, hned za Ústavou, Listinou, mezinárodními smlouvami a unijními předpisy, jež mají aplikační přednost, zákon č. 263/2017 Sb., atomový zákon, který nahradil stávající zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření. Jedná se o komplexní úpravu atomového práva, která je provedena desítkami prováděcích předpisů, které upravují samotné zajišťování jaderné bezpečnosti.⁴⁶ Ústředním orgánem státní správy je Státní úřad pro jadernou bezpečnost, který vykonává státní správu při využívání jaderné energie a ionizujícího záření a v oblasti nešíření jaderných, chemických a biologických zbraní.⁴⁷ Atomové právo má přesah i do dalších právních oblastí. Typickým příkladem je stavební zákon upravující územní řízení, územní rozhodnutí či stavební povolení, jímž jsou řízeny nové stavby jaderných zařízení. Další oblastí je pak horní právo, se kterým souvisí zejména těžba uranu, který je dle klasifikace zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využívání nerostného bohatství, vyhrazeným nerostem. Tzv. obohacený uran slouží jako palivo v jaderných reaktorech. Co se týče uplatňování principu „znečišťovatel platí“, tak je nutno podotknout, že většina států s jadernými elektrárnami sice tvrdí, že tento princip uplatňuje, nicméně skutečnost je diametrálně odlišná. Dochází k tomu z důvodu nedostatečných finančních prostředků, které by náklady vzniklé v souvislosti s nakládáním s jaderným odpadem a jeho likvidací, plně pokryly. Sama Evropská komise několikrát nabádala členské státy k vytvoření dostatečných finančních rezerv a současně na tom, aby dbaly na principu „znečišťovatel platí“. Bohužel iniciativa ze strany Evropské komise zatím selhává. Tomu nepomáhá ani fakt, že členské státy takřikajíc zneužívají argumenty pramenící ze smlouvy EURATOM⁴⁸, na jejímž základě je v porovnání s dalšími průmyslovými odvětvími, dáváno jádru zvláštní postavení, co se hospodářské soutěže týče.⁴⁹ Další problém pak vyvstává u jaderného odpadu. Jaderným odpadem je stručně řečeno odpad, resp. materiál, který stále produkuje radioaktivní záření a nemá již dalšího využití. Kromě vyhořelého jaderného paliva se jedná též o odpad ze zdravotnictví či různých výzkumů. Jen Česká republika podle statistik

⁴⁶ Jedná se zejména o vyhlášku č. 21/2017 Sb., o zajišťování jaderné bezpečnosti jaderného zařízení. Přehled jednotlivých vyhlášek je k dispozici v příloze č. 1.

⁴⁷ Viz webové stránky Státní úřad pro jadernou bezpečnost: <https://www.sujb.cz/>.

⁴⁸ Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii, jejíž znění je dostupné na webových stránkách: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0024>.

⁴⁹ Více o tomto tématu pojednává v rozhovoru pro Euroactiv, členka Evropského parlamentu Rebecca Harmsova. Celý rozhovor lze nalézt na webových stránkách <https://euroactiv.cz/section/energetika/interview/udivuje-me-ze-cesi-i-pres-veskera-rizika-fandi-jaderne-energii-rika-rebecca-harmsova/>.

Státního úřadu pro jadernou bezpečnost vyprodukuje něco kolem 450 tun. S odpadem je nakládáno podle toho, jaká je míra aktivity, tj. zda se jedná o nízkoaktivní, středněaktivní či vysokoaktivní odpad. U nízkoaktivního a středněaktivního odpadu je možnost skladování v přípovrchových uložistiích, přičemž doba izolace je zde zhruba kolem 5 let. U toho vysokoaktivního, který představuje zejména vyhořelé jaderné palivo, je nutnost jeho izolace po desetitisíciletí. Proto je skladován v hlubinných uložistiích, které na našem území spadají do působnosti Státního úřadu pro jadernou energii. Do roku 1982 byl jaderný odpad vhazován v betonových sudech do oceánu. Jediný možný způsob, jak v současné době s vysokoaktivním jaderným odpadem nakládat, je ho takříkajíc schovat do sudů a zakopat do země. Doposud žádný stát neuvedl do provozu přijatelné hlubinné úložiště, ve kterém by mohl být vysokoaktivní odpad, resp. vyhořelé jaderné palivo přímo likvidováno. Tím dochází samozřejmě ke značným bezpečnostním rizikům. Po celém světě probíhají výzkumné programy, které mají tento problém vyřešit, jedná se např. o projekt pod názvem GeoMelt ICV, který se snaží jaderný odpad vitrifikovat.⁵⁰ Prozatím však zůstávají veškeré snahy bez výsledků.

V odvětví atomového (jaderného) práva se nám odpovědnost dělí na odpovědnost deliktní (odpovědnost za trestné činy a správní delikty) a odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Odpovědnost za ztráty na životní prostředí se nám rozpadá do dvou kategorií. Prvou je odpovědnost za ekologickou újmu, která je upravena zákonem č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě (tzv. odpovědnost imateriální).⁵¹ Další kategorií je odpovědnost za škodu. Právní úprava odpovědnosti za jaderné škody je upravena jednak v atomovém zákoně a jednak platnými mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. V tomto ohledu se jedná zejména o Vídeňskou úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody vyhlášenou pod č. 133/1994 Sb. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníky, se použije jen v případě, že nestanoví-li atomový zákon nebo Úmluva jinak. U odpovědnosti za jaderné škody platí primárně povinnost pojištění provozovatelů jaderných zařízení. V případě nedostačujících prostředků ze soukromého pojištění je následně uplatňována kompenzace škod z veřejných fondů pro případ, kdy prostředky soukromého pojištění ani prostředky provozovatele nebudou postačovat.

⁵⁰ Vitrifikační proces neboli zesklennění. K radioaktivnímu odpadu jsou přidávány sklotvorné přísady (křemičité písky), které jsou posléze běžnou sklářskou technikou vytaveny.

⁵¹ Dle zákona č. 167/2008 Sb., je ekologickou újmou nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo.

Odpovědnost je zde postavena na několika principech, kterými jsou:

- principu objektivní odpovědnosti provozovatele jaderného zařízení;⁵²
- výlučná odpovědnost provozovatele jaderného zařízení;
- principu omezené odpovědnosti provozovatele jaderného zařízení;⁵³
- principu obligatorního pojištění provozovatele jaderného zařízení;⁵⁴
- principu specifické příslušnosti soudu.

Oblast využívání jaderné energie a ionizujícího záření s sebou přináší velká potenciaální rizika vzniku nenapravitelných škod na životním prostředí. Proto by zde principy jako „znečišťovatel platí“, prevence, předběžné opatření aj., měly hrát prim. Jak se již bohužel ukázalo, tak stejně jako v jiných odvětvích, nejen v atomovém právu či energetice jako celku, je realita poněkud odlišná.

1.2.6 Další právní principy specifické pro jadernou energetiku

Právní regulace energetiky, včetně souvisejících právních principů, je tématem značně obšírným. Z tohoto důvodu bych na závěr ve stručnosti zmínila některé principy, které jsou specifické především pro oblast jaderné energetiky. Vyjma výše uváděných, o kterých jsem hovořila v předchozích kapitolách, se jedná o princip od kolébky do hrobu, který spočívá v dodržování určitých povinností již při samotné výstavbě jaderného zařízení, až do doby, kdy dojde k jeho vyřazení z provozu. Jde například o povinnosti týkající se komplexního sledování jaderného zařízení či související s opatřeními ve vztahu k předcházení jaderných havárií. Tento princip tak navazuje na výše uváděné principy, jako je odpovědnost provozovatele jaderného zařízení, principu prevence či vysoké úrovně ochrany. Další specifikum představuje zásada mírového využívání jaderné energie.⁵⁵ Ta je upravena v atomovém zákoně, který stanovuje povinnosti pro každého, kdo využívá jadernou energii nebo vykonává činnosti v rámci expozičních situací. V tomto zákoně také může naleznout uplatnění principu odpovědnosti státu v souvislosti se starou radiační zátěží, v rámci něhož může být poskytnuta dotace na zneškodnění či likvidaci radioaktivního odpadu.⁵⁶ Jedná se zároveň o reflexi principu účelové vázanosti finančních prostředků, neboť dotace na radiační

⁵² Jedná se o odpovědnost za výsledek, tedy bez ohledu na zavinění. Ve výjimečných případech je zde možnost liberace (např. jaderná škoda způsobená jako následek ozbrojeného konfliktu).

⁵³ Čl. V bod. 3 Úmluvy zní: „Odpovědnost provozovatele může být státem zařízení omezena na částku ne menší než 5 mil. USD za každou jadernou událost.“

⁵⁴ Cílem je zajistit existenci finančních prostředků v případě vzniku nároku na náhradu škody.

⁵⁵ Ustanovení § 5 zákona č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

⁵⁶ Ustanovení § 114 zákona č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

zátěž vzniklou před 1. červencem 1997, jsou poskytovány přímo ze státního rozpočtu a nikoli z jaderného účtu.

Dalším typickým představitelem je princip ochrany do hloubky, prostřednictvím něhož je nastaven víceúrovňový bezpečnostní systém, čímž má docházet k maximální jaderné bezpečnosti. Samotnou definici pak nalezneme v atomovém zákoně, který říká, že se jedná o „způsob ochrany založený na několika nezávislých úrovních stupňovitě bránících vzniku možnosti ozáření pracovníků a obyvatelstva, šíření ionizujícího záření a úniku radioaktivních látek do životního prostředí“.⁵⁷ V jaderné energetice, obdobně jako v jiných odvětví energetiky, se vyskytuje přeshraniční prvek zejm. v podobě přepravy radioaktivních odpadů. Tato oblast je ovládána principem odstraňování u zdroje a principem soběstačnosti, které upravují otázku naložení s jaderným odpadem.⁵⁸

⁵⁷ Ustanovení § 43 písm. c) zákona č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

⁵⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 424

2 Nástroje ochrany životního prostředí v oblasti energetiky

Energetické právo jakožto odvětví práva veřejného je regulováno celou řadou prostředků, jejichž cílem je komplexní ochrana životního prostředí, respektive předcházení znečišťování a poškozování životního prostředí, včetně omezování a odstraňování takového to znečištění či poškození.⁵⁹ Ochrana se uskutečňuje na základě různých opatření a činností, které vychází z konceptu environmentální politiky, jejímž účelem je mj. analýza určitých činností ve vztahu k životnímu prostředí a jeho jednotlivým složkám. Výstupem environmentální politiky je vytyčování jednotlivých cílů ochrany životního prostředí a nástrojů nezbytných k jejich dosažení. Takovéto nástroje je možno dělit dle způsobu, jakým dokáží působit na chování subjektů, a tedy i stav životního prostředí. Jedná se o nástroje přímého a nepřímého působení. V rámci těchto dvou kategorií rozeznáváme například nástroje administrativní, koncepční, ekonomické, sankční, dobrovolné či speciální, které jsou určeny hlediskem místa, času a osob. Nejedná se o vyčerpávající výčet nástrojů, nýbrž o podání základního přehledu, se kterým se setkáváme nejčastěji.⁶⁰ V určitých publikacích je možno setkat se i s takovým dělením, kde vedle samotných nástrojů stojí kategorie nazývaná „prostředky“, v rámci které jsou subsumovány i jednotlivé aktivity státu, jako kupříkladu výdaje z veřejných rozpočtů.⁶¹ Je tomu tak především z důvodu, že jednotlivé nástroje se ve většině případů neaplikují odděleně, nýbrž ve vzájemné provázanosti, za současného přímého působení státu. V praxi se tento jev nazývá „nástrojový mix“, který slouží k co nejefektivnější environmentální ochraně. Z důvodu značné obsáhlosti materie, se budu zabývat jen vybranými, a především právně závaznými nástroji, které svou měrou energetiku regulují nejvíce. Nepostradatelnou úlohu tu samozřejmě představují právní principy, ze kterých nám jednotlivé nástroje vždy pramení.

2.1 Koncepční nástroje

Jedním ze stěžejnějších nástrojů ochrany životního prostředí, které v energetice nalezneme, jsou nástroje koncepční. Koncepcí je chápán záměr či cíl, kterého má být v rámci konkrétní oblasti dosaženo, jeho priority a následně i prostředky, které budou k uskutečnění potřebné. Z tohoto hlediska je nutné rozlišovat mezi koncepcemi, které mají právně závazný charakter a těmi, které ho postrádají. Koncepční nástroje jsou zásadně přijímány s ohledem na

⁵⁹ Definice ochrany životního prostředí je upravena v ustanovení § 9 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

⁶⁰ Přehled nástrojů lze nalézt např. v publikaci DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 9. Právnícké učebnice (C. H. Beck), Sv. 2. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁶¹ S takovým to dělením se lze setkat v publikaci Jančařová, I.: *Ekologická politika*, 1. vyd. Brno: MU, 2004.

jednotlivé principy, zejm. pak udržitelný rozvoj, jakožto i další unijní a mezinárodními závazky. Základními principy, které se zde projevují, jsou vyjma udržitelné rozvoje, princip veřejnosti, na jehož základě má docházet k většímu zapojování občanů do rozhodovacích procesů, jako jsou EIA, SEI, správní řízení či referenda. V jednotlivých politikách dochází ke kritice omezování tohoto principu s odvoláním stran obchodních tajemství a utajovaných informací, čímž je veřejnost poměrně distancována. Kladen je proto důraz na větší environmentální osvětu a volného přístupu veřejnosti k informacím ohledně nástrojů, jako jsou kupříkladu integrovaná povolení či registry zdrojů znečištění. K tomu, aby byl jakýkoli koncepční nástroj úspěšný, musí mít základy na vědeckých poznatcích. Tam, kde tyto poznatky nedostačují nebo okolo nich panuje značná nejistota, dochází k uplatnění principu předběžné opatrnosti. Příkladem může být odhad znečištění, který bude daná složka životního prostředí schopna absorbovat. V praxi to například znamená úplný zákaz rizikových technologií či stanovení udržitelných mezí čerpání obnovitelných zdrojů, tj., limity těžby. Poměrně důležitou roli v oblasti koncepčních nástrojů sehrává princip integrace, neboť je zřejmé že ochrana životního prostředí je propojena s ostatními sektorovými politikami.

Na pomyslném vrcholku pyramidy koncepčních nástrojů v oblasti ochrany životního prostředí se nachází Strategický rámec udržitelného rozvoje a posléze Státní politika životního prostředí České republiky. Strategický rámec udržitelného rozvoje, též nazývaný jako Česká republika 2030, nastavuje určité mantinely a kautely pro zpracování dalších konceptů, jako jsou regionální politiky či akční plány. Nemá za úkol nahrazovat dokumenty z gesce jednotlivých ministerstev, pouze vymezit oblasti, které jsou z hlediska dlouhodobého vývoje kritické. Energetika je zde zmiňována hned v několika ohledech. Jedná se především o přechod na nízkouhlíkové oběhové hospodářství, snižování energetické náročnosti či otázku využívání energetického odpadu. S tím pak souvisí jednotlivé nástroje, jimiž má být daných cílů dosaženo. Ve stručnosti se jedná například o obchodování s emisními povolenkami, diverzifikace jednotlivých daní či rozvoj a zpřístupňování nízkoemisních vozidel. Do popředí se má také dostat větší využívání druhotných energetických zdrojů.

Co se týče Státní politiky životního prostředí (dále také „Státní politika“), tak ta byla sestavena na období let 2012–2020, přičemž obsahem je plán realizace ochrany životního prostředí na území České republiky. Státní politika klade důraz na zdravé a hodnotné životní prostředí pro naše občany a součástí má být i zefektivnění využívání veškerých energetických zdrojů a minimalizace činností, které mají negativní environmentální přeshraniční dopad.

Dokument rozebírá problematiku emisní zátěže v rámci dopravní infrastruktury v centrech měst, a východisko představující zavádění nízkoemisních zón. Problém České republiky, dle Státní politiky, je spatřován v oblasti vysokých měrných emisí skleníkových plynů. Z tohoto důvodu je jedním z cílů postupné snižování, alespoň na úroveň průměrné hodnoty evropských států v letech 2005. Státní politika počítala s přijetím zákona o snižování závislosti na fosilních palivech, známého spíše pod názvem antifosilní zákon, na jehož základě měli být markantním způsobem sníženy emise skleníkových plynů. Cílovým milníkem je rok 2050, který je vytyčen legislativou EU promítající se do vnitrostátního práva, ale o tom až v samostatné kapitole o energetické politice EU. Do roku 2050 má dojít k poklesu až o 80 % (v porovnání s rokem 1990) emisí skleníkových plynů.⁶² Návrh antifosilního zákona s ohledem na možné negativní dopady v oblasti energetické konkurenceschopnosti České republiky, prozatím nebyl vládě předložen a jeho předložení se v nejbližší době pravděpodobně ani nedočkáme. Místo toho byl schválen dokument, který má napomoci k postupnému přechodu na plně konkurenceschopné nízkoemisní hospodářství. Tímto koncepčním dokumentem je Politika ochrany klimatu České republiky, jež byla vládou schválena v březnu roku 2017. Politika ochrany klimatu České republiky se zaměřuje na období let 2017–2030, přičemž její prognózy se dotýkají až zmiňovaného roku 2050. Podle názorů ministerstva má přispět ke snížení emisí skleníkových plynů lépe, než by tomu bylo v případě přijetí antifosilního zákona. Závaznost Politiky ochrany klimatu není stanovena dogmaticky, jelikož se předpokládá, jako u většiny koncepčních nástrojů, její průběžná aktualizace s ohledem na danou situaci a vývoj.

Na území České republiky je v oblasti energetiky klíčovým dokumentem Státní energetická koncepce (dále jen „SEK“), na jejímž základě stojí koncept rozvoje českého energetického průmyslu. Pokud nahlédneme do zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, tak ustanovení § 3 odst. 1 nám říká, že Státní energetická koncepce je pro výkon státní správy v oblasti nakládání s energiemi závazná. Tato koncepce stanovuje cíle a priority státu v nakládání s energiemi tak, aby bylo dosaženo principu trvale udržitelného rozvoje, za současné konkurenceschopnosti v daném odvětví, a zároveň cenové přijatelnosti. Tuto koncepci vláda přijala v květnu roku 2015 a její platnost je stanovena na období 25 let, tj. do

⁶² Na základě Kjótského protokolu z roku 1997 dochází k porovnávání měřených emisí skleníkových plynů vždy oproti roku 1990 či 1995. Porovnávají se hodnoty celkem šesti plynů, kterými jsou oxid uhličitý, metan, oxid dusný, HFC, PFC a fluorid sírový. Po neúspěšnosti této mezinárodní smlouvy, jejíž snahou bylo snížení emisí skleníkových plynů v průmyslových zemích o 5,2 %, byla v roce 2015 přijata Pařížská dohoda, která klade za cíl udržení globální průměrné teploty pod 2 °C. Bohužel jak v případě Kjótského protokolu, tak i Pařížské dohody se historie opakuje a jeden z největších průmyslových gigantů – USA od dohody v roce 2019 odstoupil.

roku 2040. Stojí na vizi maximální nezávislosti a bezpečnosti s ohledem na udržitelný rozvoj. Vytýčuje celkem pět prioritních cílů, kterými jsou vyvážený energetický mix; úspory a energetická účinnost; infrastruktura a mezinárodní spolupráce; výzkum, vývoj a inovace; energetická bezpečnost. Snahou je maximalizace energetické efektivity, zajištění efektivní výše a struktury spotřeby prvotních energetických zdrojů, zajištění maximální šetrnosti k životnímu prostředí, dokončení transformace a liberalizace energetického hospodářství.⁶³ Obecný charakter takto stanovených priorit je rozpracován a podrobněji rozveden v rámci jednotlivých dílčích cílů, kterými se Česká republika snaží dostat závazkům vyplývajícím ze směrnic EU. Jedná se například o predikci, že do roku 2030 má být naplněna spotřeba primárních energetických zdrojů u tuhých paliv v rozmezí 30–32 %, u obnovitelných zdrojů 15–16 % a u jaderného paliva je to pak 20–22 %.⁶⁴ Z výše stanovených procentuálních hodnot, v porovnání s uplynulými roky, vyplývá snaha o snižování spotřeby jednoho energetického zdroje – tuhých paliv, za současného zvyšování v oblasti zdrojů obnovitelných či jaderného paliva. Dojít má zejména ke snížení podílu spotřeby uhelné energetiky a postupnému zhodnocování budoucích potřeb hnědého uhlí, včetně jeho podílu v hrubé výrobě, která v současné době dosahuje výše 50 %. Z tohoto důvodu bude docházet k jeho omezování, dokud se podíl na hrubé spotřebě nedostane na 15 % hodnotu. V červenci 2019 vznikl nový poradní vládní orgán, tzv. Uhlerná komise, jejímž posláním bude především analýza různých možností, které by umožňovaly odklon od hnědého uhlí jakožto energetického zdroje. Naopak se má zvyšovat využívání jaderné energie, jejíž spotřeba má v roce 2040 tvořit zhruba 50 % podíl výroby elektrické energie. Těchto cílů bude uskutečňováno skrze rozšiřování dotačních programů a finančních podpor státu. U obnovitelných zdrojů je pak potenciál spatřován zejména v biomase, střešní fotovoltaike a tepelných čerpadlech.⁶⁵ SEK se zaměřuje nejen na využívání a spotřebu zdrojů energie, ale také na její distribuci, a s tím související energetickou bezpečnost. Do roku 2030 je cílem dosáhnout závislosti na dovozu jaderných energií, která nepřesáhne více jak 65 %.

Dalším významným prvkem v SEK je samotná regulace dopravy. Jeden z dílčích cílů stanovuje zvýšení efektivity spalovacích motorů. Do popředí se tak má dostat využívání paliva stlačeného zemního plynu, zavádění a rozšiřování hybridních vozidel a změna ve

⁶³ Úplné znění dokumentu je přístupné na webových stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu - <https://www.mpo.cz/dokument5903.html>.

⁶⁴ Podrobně stanovené cíle včetně nástrojů k jejich dosažení jsou stanoveny přímo v SEK, jejíž část týkající se zajištění efektivní výše a struktury spotřeby prvotních energetických zdrojů je součástí přílohy č. 1.

⁶⁵ Více o této tématice budu pojednávat v rámci kapitoly o ekonomických nástrojích.

veřejné hromadné dopravě, která by se měla v budoucnu stát více energeticky efektivní. Na druhou stranu mají být zaváděny nízkoemisní zóny, a tudíž docházet k zákazu provozu automobilů poháněných motorovou naftou v centrech měst. Nízkoemisní zóny jsou běžně využívány v sousedních zemích, jako je Rakousko či Německo. V České republice jejich plnému zavedení prozatím brání problematika nedokončených výstaveb obchvatů. Nicméně i přes tuto skutečnost existují již tzv. ekologické zóny, které do dané oblasti neumožňují vjezd pro určité kategorie automobilů. Restriktci zavedlo i město Brno, kde od 1. září 2018 platí zákaz vjezdu do historického centra, a s tím související regulace pro zásobování obchodů a podniků.

Státní energetická koncepce je následně zpracovávána a optimalizována pro jednotlivé kraje v podobě Územních energetických koncepcí, ke kterým Ministerstvo průmyslu a obchodu vydává svá stanoviska. Na základě těchto koncepcí dochází k dané regionalizaci problematiky, která zároveň slouží jako podklad územního plánování a rozvoje dané oblasti. Pro příslušné území jsou tak vytvořeny podmínky nakládání s energiemi *pro futuro*. Závazný rámec územních koncepcí je stanoven zákonem č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií a dále rozveden v příslušném nařízení vlády č. 195/2001 Sb. Povinnost zpracování vyplývá *ex lege* krajům, hlavnímu městu a městům statutárním. V rámci Územních energetických koncepcí jsou mj. stanoveny a vymezeny koridory pro veřejně prospěšné stavby energetického hospodářství, včetně zhodnocení kritérií týkající se bezpečnosti, trvalé udržitelnosti za současné konkurenceschopnosti.

Z výše uvedených dokumentů, tj. Státní energetické koncepce České republiky a Politiky ochrany klimatu v České republice vychází i nově přijatý strategický dokument, Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu (dále také „Vnitrostátní plán“), který byl zpracován na základě požadavků vyplývajících z nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu. Prioritními oblastmi, kterými se Vnitrostátní plán zabývá, jsou snižování emisí skleníkových plynů neboli dekarbonizace, obnovitelné zdroje, vnitřní trh s energií, kde je hlavním cílem interkonektivita elektroenergetických soustav, a v neposlední řadě energetická účinnost a energetická bezpečnost.⁶⁶ V oblasti dekarbonizace má dojít ke snížení hodnot emisí skleníkových plynů do roku 2030 až o 30 % (porovnání s rokem 2005). V sektoru obnovitelných zdrojů zase

⁶⁶ Cílem v oblasti vnitřního trhu s energiemi bylo do roku 2030 zajistit, aby úroveň interkonektivity (propojitelnosti) elektroenergetických soustav dosahovala výše alespoň 15 %. Česká republika aktuálně tuto hodnotu již splňuje, a proto v tomto ohledu nebudou přijata žádná speciální opatření.

k novele zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, kde má být zpracováno nové schéma podpor. V souvislosti s tím bude v budoucnu využita i investiční podpora z tzv. Modernizačního fondu tvořeného z prodeje emisních povolenek a z fondů EU. Vnitrostátní plán kromě vytyčení hlavních cílů v rámci energetické unie, stanovuje i informační povinnost členských států vůči Evropské komisi o vnitrostátním příspěvku, který bude poskytnut k dosažení schválených evropských cílů vyjma energetické bezpečnosti.

Na závěr této kapitoly ještě zmíním koncepční nástroje, které zpracovává Ministerstvo průmyslu a obchodu, a těmi jsou akční plány. V oblasti energetiky se na vnitrostátní úrovni můžeme setkat například s Národním akčním plánem pro chytré sítě, Národním akčním plánem energetické účinnosti České republiky, Národním akčním plánem rozvoje jaderné energetiky v České republice, Národním akčním plánem České republiky pro obnovitelné zdroje energie či Národním akčním plánem čisté mobility. Všechny výše zmíněné akční plány navazují na Státní energetickou koncepci, a představují jakési realizační východisko. Tak například Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice, byl sestaven jako realizační podklad výstavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín a posléze i jednoho bloku v Dukovanech. V rámci něho pak vláda v minulém roce rozhodla o investičním modelu Dukovany II., jejímž investorem je Elektrárna Dukovany II., a.s., která je dceřinou společností ČEZ, a.s. V rámci principů ochrany životního prostředí jsme se dostali k otázce nakládání s radioaktivním odpadem, který představuje poměrně ožehavé téma. Jaderný odpad je na této úrovni zpracován Koncepcí nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v České republice (dále jen „Koncepce RAO“). V Koncepci RAO, která byla v roce 2019 aktualizována, nalezneme také stručnou zmínku o možném alternativním způsobu zneškodňování vyhořelého jaderného odpadu. Preference spočívá především v přímém hlubinném uložení, nicméně Koncepce RAO nevyklučuje ani možnost, že by v budoucnu mohla společnost ČEZ, a.s., jakožto provozovatelka jaderných elektráren, jít cestou přepracování vyhořelého jaderného odpadu a využívat tak jaderné palivo typu MOX (z angl. *Mixed Oxide*, neboli směsné oxidy), které se vyrábí z použitého konvenčního jaderného paliva - plutonia či uranu. Palivo MOX představuje budoucnost v recyklaci a opětovném využití jaderného odpadu, čemuž nasvědčuje i skutečnost, že jen v Evropě je v provozu již více než 30 jaderných reaktorů, které jej využívají.

2.2 Administrativní nástroje

Administrativní nástroje jsou nástroji přímého působení. Na rozdíl od nástrojů ekonomických, neposkytují subjektům možnost volby. Fungují na principu stanovení závazných pravidel chování, které jsou subjekty, na úseku životního prostředí, povinni dodržovat. Jedná se o formu zákazů, příkazů a omezení. Ty jsou reprezentovány především stanovením povinností, které mohou vyplývat *ex lege* či na základě správního aktu. Ze zákonů, stanovující povinnosti, můžeme jmenovat například energetický zákon, který nám upravuje podmínky v rámci podnikání v energetickém odvětví. Povinnosti ukládané formou individuálních správních aktů jsou reflektovány v podobě povolení, souhlasů, stanovisek a vyjádření. V tomto případě se jedná o legislativní předpoklad k realizaci určité činnosti. Dobrým příkladem závazného stanoviska Státní energetické inspekce vydávaných podle § 13 odst. 1 zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií. Vyjma výše uvedeného se zde setkáváme také se standardy, které představují určitou objektivně změřitelnou kvalitu. V souvislosti s životním prostředím a energetikou, tak hovoříme především o emisních standardech, požadavcích na jednotlivé provozy a výrobky, a v neposlední řadě také požadavků na odbornou způsobilost oprávněných osob či zajištění minimální výše hodnoty biopaliv v pohonných hmotách.⁶⁷ Standardy jsou reprezentovány například emisními či emisními limity. Parametry, jež jsou obsahem daných standardů, by měly vycházet především z principu prevence, předběžné opatrnosti, komplexní a integrované ochrany a také z principu vysoké úrovně ochrany životního prostředí. S tím souvisí samozřejmě otázka využívání BAT a BEP, neboť hodnoty nastavené příslušnými standardy by se měly odvíjet právě z nich.

S administrativními nástroji souvisí i otázka právní odpovědnosti, která se zde projevuje v podobě odpovědnosti za ztráty na životním prostředí. V tomto ohledu se nám tu promítá princip prevence, znečišťovatel platí a především princip naturální restituce. V oblasti životního prostředí hraje významnou roli odpovědnost, která se nám ubírá dvěma směry. Prvou z nich je odpovědnost deliktní, tou se však budu zabývat v kapitole o sankčních nástrojích. Druhou je pak odpovědnost za ztráty na životním prostředí. V tomto případě hovoříme jednak o odpovědnosti za materiální škody způsobené na složkách životního prostředí, jež má soukromoprávní charakter a jednak o odpovědnosti za ekologickou újmu, která má charakter veřejnoprávní. Objektem ochrany v rámci odpovědnosti za škody na životním prostředí jsou ty jeho části, které mohou být předmětem vlastnického práva, tj. oprávněným je v tomto

⁶⁷ FRANKOVÁ, Martina a Michal SOBOTKA. op. cit. sub 65. s. 135.

případě vlastník, kterému byla škoda způsobena. V případě ekologické újmy jsou objektem ochrany všechny složky životního prostředí, které jsou zároveň veřejným statkem, tedy např. ovzduší či povrchové vody. Jelikož se pohybujeme ve veřejnoprávní sféře, tak v tomto případě je oprávněným stát. Obě výše uvedené odpovědnosti je důležité vnímat ve vzájemných souvislostech a jejich souběh není vyloučen, neboť se rozhodně nejedná o oddělené instituty.

Mezi administrativní nástroje dále řadíme kategorizaci objektů ochrany a zdrojů ohrožování, kterou v energetice může představovat ionizující záření či kontrolu a dozor. Je také nutno zmínit administrativní nástroje vztahující se k určitým složkám životního prostředí, jako je voda, ovzduší či příroda a krajina. Ty mohou být reprezentovány například povolením pro využití energetického potenciálu povrchových vod, povolení k čerpání povrchových nebo podzemních vod za účelem získání tepelné energie. V rámci ochrany ovzduší podle zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, se pak může jednat o zákaz spalování hnědého uhlí ve stacionárním zdroji, který má nižší tepelný příkon než 300 kW.

Formulace povinností představuje základní nástroj, kterým je energetické odvětví regulováno. Podívejme se na zákonnou úpravu fundamentálních povinností, se kterými se můžeme v odvětví elektroenergetiky a plynárenství setkat. Pokud na to půjdeme polopaticky, tak nezbytným předpokladem samotného podnikání je získání příslušného oprávnění, tj. licence. Licencování představuje *gró* celého energetického podnikání, a zároveň s sebou přináší i řadu povinností. Může také docházet k situacím, kdy není licence vyžadována. Jedná se především o výrobu elektřiny s výkonem do 10 kW, i za předpokladu, že je propojena s distribuční soustavou, ale jen pokud ve stejném odběrném místě není připojena jiná výrobní elektrárna. I když v tomto směru nemusí daný subjekt disponovat licenci, jsou pro něho stanoveny alespoň základní podmínky a povinnosti výrobní bez licence. Na území České republiky stran energetiky, spadá působnost udělování licencí Energetickému regulačnímu úřadu, který je podle činnosti, ve které hodlá žadatel podnikat, uděluje buďto na dobu určitou nebo neurčitou. Příkladem licence na dobu neurčitou může být přeprava a distribuce elektřiny či plynu. Naopak na jejich výrobní jsou udělovány licence na dobu 25 let a v případě obchodníků s elektřinou a plynem pouze na dobu 5 let. V zákoně je upraven monopol v podobě výlučné licence, kterou disponuje například operátor trhu, u nás společnost OTE, a.s. Ze samotné licence vyplývá pro daný subjekt celá řada povinností, mj. i povinnost vykonávat tuto činnost

tak, aby nedošlo k ohrožení zájmu na ochranu životního prostředí.⁶⁸ Vedle licence zákon upravuje i tzv. certifikát nezávislosti, který je určen pro provozovatele přenosových a přepravních soustav. Jelikož v dnešní době je téměř každý občan spotřebitelem, resp. odběratelem elektřiny nebo plynu, upravuje zákon specifické povinnosti držitelů licencí právě vůči spotřebitelům. V tomto směru se pak jedná zejména o právo spotřebitele výpovědi či odstoupení od smlouvy. Dále nám energetický zákon upravuje prostředek autorizování. Bavíme se o státní autorizaci na výstavbu plynových výroben či výroben na elektřinu. Tento správní akt uděluje Ministerstvo průmyslu a obchodu, a je nezbytný pro výstavby výroben elektřiny, kde je celkový instalovaný výkon vyšší než 1 MW. Státní autorizace se také týká vybraných plynových zařízení, jako jsou výrobní plynu, plynovody s přeshraničním dosahem atd. Předpokladem k jejímu udělení je v určitých případech vyžadováno stanovisko Ministerstva životního prostředí.⁶⁹ Určité kategorii podnikatelů ukládá zákon o hospodaření s energiemi povinnost energetického auditu pro jím užívané energetické hospodářství.⁷⁰ Tato povinnost se nevztahuje na ty podnikatele, jejichž energetické hospodářství má nižší roční spotřebu než 200 MWh. Pokud některý z provozovatelů žádá o povolení k provozování svého zařízení podle zákona č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, vzniká mu také povinnost tzv. cyklu dodržování, neboli monitoringu, vykazování a ověřování emisí skleníkových plynů, jejichž je producentem. O emisních povolenkách si ale řekneme v kapitole týkající se ekonomických nástrojů.

Tím se pomalu dostáváme k další skupině administrativních nástrojů, které jsou pro energetiku důležité, a to standardům. Výše jsme uváděli, že v souvislosti s životním prostředím a energetikou, hovoříme především o emisních standardech, požadavcích na jednotlivé provozy a výrobky či požadavcích na odbornou způsobilost oprávněných osob. Typickým představitelem emisních standardů jsou emisní a imisní limity, emisní stropy či technické podmínky provozu. Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší umožňuje individualizovaný přístup ke znečišťování ovzduší. Jen ve stručnosti si objasníme základní pojmy. Emisní limity představují nejvyšší přípustné znečišťujících látek nebo jejich skupin, které jsou pomocí stacionárního zdroje vnášeny do ovzduší. Emisním stropem je pak toto množství vnesené za jeden kalendářní rok. A v poslední řadě, imisním limitem je myšlena nejvyšší přípustná úroveň znečištění. Samozřejmě znečišťující látky vznikají téměř u všech

⁶⁸ Ustanovení § 11 a násl. zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon.

⁶⁹ Stanovisko dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

⁷⁰ Pojem energetické hospodářství představuje budovu nebo provoz, pokud u nich lze stanovit spotřebu energie, a to na základě měřitelného vstupu a výstupu.

průmyslových výroben, dokonce i u jaderné elektrárny.⁷¹ Z tohoto hlediska je zaveden komplexní systém, který se negativním dopadům zdrojů znečištění snaží předcházet nebo tyto dopady zmírnit. Jedná se o celý proces od udělování licencí, integrovaných povolení, monitoringu, obchodu s emisními povolenkami, auditů, vyhotovováním dokumentů osvědčující různé skutečnosti až po následný dozor a kontrolu. V tomto ohledu se nám zde snoubí celá řada principů, která ovlivňuje jednotlivé nástroje s cílem zamezit znečištění nad míru stanovenou zákonem. Tato míra je modifikována právě v imisních limitech, které odpovídají principu nejvyšší hodnoty.

Standardy se netýkají výhradně jen provozu, ale stanovují podmínky i pro některé osoby či samotné výrobky. V tomto ohledu tak můžeme zmínit například pojem ekodesign, který byl donedávna řazen spíše k nástrojům dobrovolným. Zákon o hospodaření s energií podává v § 2 písm. c) jeho definici a uvádí, že se jedná o „*začlenění prvků nebo funkcí výrobku spojeného se spotřebou energie, které mohou mít vliv na životní prostředí během životního cyklu tohoto výrobku, do návrhu výrobku spojeného se spotřebou energie s cílem zlepšit vliv výrobku na životní prostředí během celého životního cyklu.*”⁷² Hovoříme tak o výrobku, jehož vlastnosti kladou důraz na šetrnost stran životního prostředí s úmyslem minimalizovat negativní dopad i v otázce jeho likvidace. Na základě směrnice EP a R 2009/125/ES, o ekodesignu, došlo na území České republiky k její implementaci do zákona o hospodaření s energií a příslušné vyhlášky.⁷³ Předmětem jsou výrobky spojené se spotřebou energie, u nichž jsou kladeny požadavky hlavně na emise, informace o výrobku či sezónní energetickou účinnost. Daná směrnice je provedena řadou nařízení Evropské komise, týkající se vždy relevantního segmentu, přičemž některá nařízení nabudou účinnosti až v následujících letech. V tomto ohledu se tak pro celou škálu výrobků, jako například zářivky, elektrická lokální topidla, teplovodní kotle aj., staly závaznými povinnosti a technické požadavky, které musí předmětný produkt před samotným uvedením na trh a do provozu, splňovat. Unijní legislativou nebyly zavedeny podmínky jen pro ekodesign, ale současně se stanovily i požadavky stran energetického štítkování, kdy daný výrobek musí být označen štítkem, jehož obsahem jsou údaje o spotřebě energie aj., jedná se zejména o název výrobce, model,

⁷¹ Jaderná elektrárna při svém provozu žádné škodliviny nevypouští. Nicméně složitý a dlouhodobý proces výstavby s sebou přináší i velkou produkci emisí CO₂. Emise dále pak vznikají při samotné těžbě a zpracování uranu.

⁷² Ustanovení § 2 písm. c) zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií.

⁷³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009, o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie byla implementována v České republice zákonem č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií a vyhláškou č. 319/2019 Sb., energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie.

roční spotřebu či jeho energetickou třídu.⁷⁴ Tyto skutečnosti mají značný potenciál v oblasti úspor energie. Energetické štítky nejsou součástí jen výrobků, ale jsou obdobně používány i u budov. Zde pak hovoříme o energetickém štítku obálky budovy. Ten nám uvádí, zda je budova tepelně izolovaná, jaká je jakost střechy, podlah a stěn či kudy nám z objektu utíká nejvíce tepla. Běžně bývá součástí energetického průkazu náročnosti budovy, samostatně se pak dá využít především v rámci dotačních programů.⁷⁵ S energetickým průkazem náročnosti budov je nutno disponovat v případě prodeje domu či bytu, při pronájmu, u novostaveb, u budov využívaných orgány veřejné správy a u budov administrativních.

Záměrně jsem z výkladu vynechala odvětví jaderné energetiky, o němž budu pojednávat následně. V jaderné energetice jsou administrativní nástroje reprezentovány povolením, registrací a ohlášením. Tato část je upravena v atomovém zákoně. Jaderná energetika je v porovnání s elektroenergetikou a plynárenstvím, tou potencionálně nejvíce nebezpečnou, a to nejen s ohledem na životní prostředí, ale i na lidské životy. Nutno podotknout, že právě v této oblasti se nám nejvíce uplatňuje princip od kolébky do hrobu, kde jsou kladeny značné povinnosti již od samotné výstavby jaderných zařízení, až po jejich vyřazení z provozu. Specifikem v této oblasti je rozhodně princip mírového využívání jaderné energetiky, který je upraven přímo v atomovém zákoně. Kvůli maximální jaderné bezpečnosti, tu je nastaven víceúrovňový bezpečnostní systém, který odráží princip ochrany do hloubky.

Samotný nástroj povolení se týká celé škály činností, od výstavby, přes provoz jaderného zařízení až po následné nakládání a likvidaci jaderného odpadu včetně importu a exportu radioaktivního odpadu a radiační ochrany. Povolení na našem území vydává Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Do registračního procesu pak spadají zubní a rentgenová zařízení a ohlašování podléhají jen například drobné zdroje ionizujícího záření sloužícím k lékařským účelům. V jaderné energetice se v rámci administrativních nástrojů setkáváme taktéž s celou řadou seznamů a registrů, mezi které patří zejména seznam zdrojů ionizujícího záření, jaderného materiálu, radioaktivního odpadu nebo seznam provozu jaderných zařízení. V případě rejstříků, které jsou veřejné, se jejich obsah týká jednotlivých držitelů povolení, registrací, ohlášení nebo také původců radioaktivního odpadu. V případě práv a povinností provádí atomový zákon členění různých situací a předmětů do jednotlivých kategorií.

⁷⁴ Energetická třída je označena stupnicí od A+++ do D, které nám udávají informace o úspornosti daného produktu. Dříve jsme se mohli setkat ještě s energetickými třídami E, F, G. Výrobky spadající do těchto kategorií byly nařízením EP a Rady 2017/1369 zakázány.

⁷⁵ Průkaz energetické náročnosti budov upravuje zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií.

Příkladem je kategorizace zdrojů ionizujícího záření. Tu tvoří celkem pět kategorií dle míry a stupně ohrožení představující pro životní prostředí a zdraví. Dalším typem kategorizace je zvládnání radiační havárie. Ta je koncipována dle velikosti možných dopadů na území České republiky do kategorií A až E. Jadernou bezpečnost dále provádí vyhláška č. 21/2017 Sb., která mj. provádí kategorizaci provozních událostí v rámci selhání bezpečností systému či stanovuje podmínky pro manipulace s jaderným materiálem a radioaktivním odpadem. Atomový zákon ukládá řadu povinností týkajících se přepravy a nakládání s radioaktivním odpadem nebo štěpných látek. V tomto ohledu se téměř při každé činnosti vyžaduje povolení od Státního úřadu pro jaderné bezpečnosti. Jsou zde kladeny povinnosti i na technickou a organizační stránku včetně značení samotného dopravního prostředku. Podobně jako je tomu u ostatních průmyslových odvětví, i zde jsou stanoveny limity. Příkladem jsou limity ozáření, jakožto kvantitativní ukazatel celkového ozáření, který je diferencován do tří kategorií, kterými jsou obecné limity pro obyvatele, limity pro radiační pracovníky a poslední limit je určen pro studenty a žáky.⁷⁶ Tyto hodnoty jsou stanoveny vyhláškou č. 422/2016 Sb., o radiační ochraně a zabezpečení radionuklidového zdroje.

2.3 Ekonomické nástroje

V energetice hrají ekonomické nástroje nepostradatelnou úlohu. Jedná se o kategorii nástrojů nepřímého působení, které nabízejí regulovaným subjektům možnost volby. V daném případě si regulovaný subjekt může vybrat způsob chování za současného působení ekonomické výhodnosti a ekologické vhodnosti.⁷⁷ Jednoduše řečeno, snahou je zde motivovat subjekty k ekologicky vhodné variantě, na základě určité ekonomické motivace. Mělo by tedy docházet k tomu, že se regulované subjekty budou chovat způsobem, který je šetrnější k životnímu prostředí, a zároveň pro ně bude tento způsob výhodný i po finanční stránce. Bohužel praxe je poněkud odlišná. Pro řadu subjektů přináší alternativní způsoby získávání energetických zdrojů, oproti tradičnímu využívání zdrojů fosilních, značné počáteční investice, neboť v případě alternativních zdrojů není jejich těžba, výroba a infrastruktura tak rozběhnutá a praxí zavedená. Z tohoto důvodu je potřeba vyvinout nemalé množství finančních prostředků právě do výzkumů a inovací stávajících technologií. Je tedy nezbytné nastavovat takové podmínky, které umožní výrobcům energií zvolit proenvironmentální chování, za

⁷⁶ Ustanovení § 63 odst. 1 a násl. zákona č. 263/2016 Sb., atomový zákon.

⁷⁷ Záměrně používám pojmu regulovaný subjekt. Tímto pojmem je míněn „znečišťovatel“ *largo sensu*, tj. ten, kdo buď přímo či nepřímo svou činností zhorší stav životního prostředí nebo vytvoří podmínky pro zhoršení životního prostředí a jeho složek.

současného ekonomického benefitu a konkurenceschopnosti mezi ostatními výrobci. A právě toto je úkolem státních intervencí, které se pomocí ekonomických nástrojů snaží dosahovat cílů obsažených v nástrojích koncepčních tak, aby nedocházelo k selhání tržního mechanismu.⁷⁸

Ekonomické nástroje plní v ochraně životního prostředí řadu funkcí, které se promítají i do samotného členění. Mezi ty nejvýznačnější patří funkce motivační, o které jsme hovořili výše a s ní související funkce fiskální, neboť díky ekonomickým nástrojům plynnou do státního rozpočtu nemalé finanční prostředky, které jsou následně dle potřeby alokovány. Z tohoto hlediska pak rozdělujeme ekonomické nástroje na ty, jenž na daný subjekt působí buďto pomocí pozitivní stimulace nebo stimulace negativní.

V rámci výše uvedeného pak rozlišuje mezi jednotlivými nástroji, kterými jsou:

- poplatky za znečišťování či jiné poškozování životního prostředí,
- poplatky za využívání přírodních zdrojů,
- uživatelské poplatky,
- daně, daňová zvýhodnění,
- finanční podpory – dotace, zvýhodněné půjčky a garance,
- depozitně refundační systémy (zálohové systémy),
- zajištění závazků či odpovědnosti - povinná pojištění či finanční rezervy,
- obchodovatelná emisní povolení.

Na straně nástrojů pozitivní stimulace se v souvislosti s energetikou nejčastěji setkáváme s dotacemi a daňovými zvýhodněními, které chrání životní prostředí v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje. Na straně druhé jsou to pak poplatky a daně, které vycházejí především z principu znečišťovatel, platí. Prostřednictvím něho dochází k motivaci snížení znečišťování, a zároveň informovanosti subjektů o jejich činnosti s negativním dopadem stran životního prostředí.

2.3.1 Ekonomické nástroje pozitivní stimulace

Co se týče této formy podpory subjektů, lze na ni nahlížet ze tří úhlů. V první řadě tu máme podpory investičního rázu, dále pak provozní podporu a v poslední řadě tzv. křížovou dotaci, u které se jedná o kombinaci jak provozní, tak i finanční podpory. Provozní podpora je oproti

⁷⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol.: *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 41 a násl.

předešlému desetiletí zanedbatelná. Na vině je především problém, kterému čeští politici v minulosti čelili. Jednalo se o poměrně medializované téma solárních elektráren, kdy stát poskytoval značné finanční podpory na jejich provoz, což daňové poplatníky vyšlo zhruba na 300 miliard korun. Paradoxně měl tento jev dopad i na oblast životního prostředí neboť gigantické solární parky byly leckdy stavěny na zemědělské půdě, čímž došlo, v rámci záboru půdy ze zemědělského půdního fondu, k narušení krajinného rázu. Solární elektrárny tak byly značně v očích široké veřejnosti zdiskreditovány. Tuto provozní podporu ukončila až novela zákona č. 310/2013 Sb., o podporovaných zdrojích energie.

Momentálně je nabízena celá řada finančních podpor ve formě dotací, která je dostupná široké veřejnosti. Máme tu Operační program Životní prostředí (dále také „OPŽP“), který nám umožňuje čerpání finančních prostředků z evropských fondů. Program se zaměřuje celkem na pět oblastí, v rámci kterých jsou poskytovány příslušné dotace. Jedná se o segment zlepšování kvality vod a snižování rizika povodní, zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech, dále se jedná o oblast s odpady, materiálovými toky a ekologickou zátěží, ochranou a péčí o přírodu a krajinu, a poslední podporovanou oblastí jsou energetické úspory. V rámci druhé oblasti zabývající se zlepšováním kvality ovzduší je v současné době hojně využívána tzv. kotlíková dotace. Majitelé rodinných domů tak mají možnost zažádat o finanční podporu, která z velké části pokryje náklady na výměnu zastaralých kotlů na pevná paliva. Tímto je sledován záměr snížení emisí znečišťujících látek unikající do ovzduší z lokálního vytápění domácností. Tento fakt podporuje i novela zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, která v ustanovení § 17 odst. 1 písm. g) stanovuje, že mohou být provozovány pouze spalovacího stacionárního zdroje na pevná paliva o jmenovitém tepelném příkonu 300 kW včetně, sloužící jako zdroje tepla pro teplovodní soustavu ústředního vytápění, a to v souladu s požadavky uvedenými v příloze č. 11 tohoto zákona. Z legislativní úpravy následně vyplývá, že od 1. 9. 2022 může být provozován pouze kotel, který splňuje dle technické normy, tzv. 3. emisní třídu.⁷⁹ Právě v návaznosti na tuto skutečnost byl uvolněn značný finanční obnos, který má právě v rámci kotlíkových dotací napomoci uživatelům nevyhovujících stacionárních zdrojů k jejich výměně, buďto za tepelná čerpadla, kotle spalující biomasu nebo plynové kondenzační kotle, a tyto náklady pokrýt až do výše 80 %.⁸⁰ Dále je nutno podotknout, že ve vybraných krajích -

⁷⁹ Požadavky emisní třídy stanovují technické normy, konkrétně ČSN EN 303-5.

⁸⁰ Kotlíková dotace může tedy dotčeným uživatelům pokrýt až 80 % vynaložených nákladů s tím, že maximální výše dotace může být poskytnuta do částky 120 000 Kč. Více informací lze získat přímo na webových stránkách OPŽP, tj. *Operační program Životní prostředí – Dotační program pro čerpání finančních prostředků z*

Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký, jsou navíc poskytovány bezúročné půjčky, a to v rámci jednotlivých měst a obcí zapojených do projektu tzv. kotlíkových půjček. Tuto půjčku poskytne daná obec občanu, který si o ni zažádá, a kterému byla zároveň schválena žádost o kotlíkovou dotaci. Kotlíková půjčka slouží k předfinancování výměny nevyhovujícího spalovacího stacionárního zdroje na pevná paliva v jednotlivých domácnostech. Celkem byla do těchto tří krajů alokována částka 1,22 miliardy, plynoucí ze Státního fondu životního prostředí ČR (dále také „SFŽP“). Při rešerši jsem však zjistila, že i přes úsilí SFŽP, který se snažil zapojit do projektu co nejvíce měst a obcí, tak velká řada z nich, pravděpodobně kvůli značné administrativní náročnosti, této příležitosti nevyužila.

Dalším programem, se kterým se můžeme setkat, je Nová zelená úsporám. Jedná se o jeden z nejefektivnějších programů, který je zaměřen na úspory energií u bytových a rodinných domů. Jde zároveň o nejdůležitější program z pohledu energetiky, spadající pod gesci Ministerstva životního prostředí. Cílem je snižovat energetickou náročnost budov, podporovat výstavbu a nákup domů, které budou mít nízkou energetickou náročnost a zároveň budou efektivně využívat zdroje energie a obnovitelné zdroje energie, čímž se stanou environmentálně šetrnými. Toto se uskutečňuje například podporou solárních termických a fotovoltaických systémů, využíváním tepla z odpadních vod, výměnou zdrojů tepla za tepelná čerpadla a kotlů na biomasu, řízeným větráním s rekuperací či podporou zelených střech. Celý tento program je financován pouze z výnosů, které přináší prodej tzv. emisních povolenek.⁸¹ Program Nová zelená úsporám tak aktuálně nabízí investiční podporu elektřiny v podobě současného boomu využívání sluneční energie, tj. solárních panelů a fotovoltaických zařízení, které jsou instalovány na rodinné domy.

Pokud přejdeme k Ministerstvu průmyslu a obchodu, tak zde nalezneme Státní program na podporu úspor energie, známý pod zkratkou EFEKT 2, který je implementačním plánem k Národnímu akčnímu plánu energetické účinnosti a jeho pravidla jsou upraveny zákonem č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií. Záměrem je, jak již vyplývá ze samotného názvu, realizace energeticky úsporných opatření. Nově došlo k rozdělení EKEFKU 2 na dva podprogramy, a to investiční a neinvestiční akce. Vyjma poskytování investičních podpor v oblasti energetických opatření, probíhají i neinvestiční podpory, které zahrnují například

evropských fondů na ochranu a zlepšování životního prostředí. [online]. Dostupné z: <https://www.opzp.cz/o-programu/podporovane-oblasti/prioritni-osa-2/>.

⁸¹ Jedná se o prodej emisních povolenek EUA (*European Union Allowance*) a EUAA (*European Union Aviation Allowance*).

energetické poradenství či přípravy jednotlivých projektů na podporu úspor energie. Mezi podprogram investičního rázu patří v současné době opatření ke snížení energetické náročnosti veřejného osvětlení, rekonstrukce otopných soustav a zdrojů tepla, specifické a pilotní projekty či energeticky úsporná opatření v budovách řešená metodou EPC.⁸² Pokud nahlédneme do jednotlivých ročních zpráv o vyhodnocování EFEKTU 2, tak v minulém roce došlo díky jeho aktivitám ke snížení emisí v objemu 4 609 tun CO₂. V porovnání s průměrnou roční hodnotou objemu zhruba 10 tun emisí oxidu uhličitého připadajícího na jednoho obyvatele ČR, se tak jedná pouze o nezanedbatelnou, ale nikoli bezvýznamnou, hodnotu.

Tento rok dobíhá v působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (dále také „OP PIK“), jehož nástupcem bude v následujícím roce Operační program Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost (dále také „OP TAK“). V obou programech jsou připraveny dotace pro malé a střední podniky s tím rozdílem, že nový OP TAK umožní poskytnout finanční podpory i velkým firmám nad 249 zaměstnanců a pražským podnikatelským záměrům, které byly předcházejícím programem vyloučeny. Cílem programů je efektivní využívání Evropského fondu pro regionální rozvoj, čímž má být dosaženo udržitelné a konkurenceschopné ekonomiky. Nový program OP TAK se zaměří na podporu inovace a rozvoje průmyslu 4.0, robotizaci, zefektivnění výroby či zavádění energeticky úsporných opatření.

O provozní podpoře jsme hovořili v úvodu této kapitoly, a to v souvislosti s fiaskem solárních elektráren. V rámci energetických úspor, jsou poskytovány ve většině případů především podpory investičního rázu. Nicméně výjimku z tohoto pravidla představuje provozní podpora kogenerace, neboli kombinované výroby elektřiny a tepla (dále také „KVET“). Kogenerace je efektivní a ekologicky šetrný způsob, při kterém v jednom momentu dochází k výrobě elektřiny, za současné dodávky tepla. Nejedná se o žádnou novinku. Elektřina pocházející z kogenerační výroby pokrývá, dle zpráv zpracovávaných Energetickým regulačním úřadem, více než 15 % čisté spotřeby elektřiny na území ČR. Legislativní rámec kogenerace, který patří mezi podporované energetické zdroje, můžeme nalézt v zákoně č. 165/ 2012 Sb., o podporovaných zdrojích a vyhlášce č. 37/2016 Sb., o elektřině z vysokoúčinné

⁸² Základem metody EPC (*Energy Performance Contracting* neboli energetické služby se zárukou) je splácení investic do úsporných opatření právě z dosažených úspor. Jednoduše řečeno, další úsporná opatření jsou financována z prostředků, kterých daný subjekt dosáhl právě pomocí úsporných opatření.

kombinované výroby elektřiny a tepla.⁸³ Na unijní úrovni vyplývá úprava KVET ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/27/EU o energetické účinnosti.

Co se samotné realizace provozní podpory týče, tak ta probíhá na našem území formou tzv. zelených bonusů k ceně elektřiny vyrobené z KVET. Zelené bonusy jsou představovány jako pevné ceny pro jednotlivé typy a výkony zdrojů KVET, které každoročně určuje Energetický regulační úřad. Jedná se o příplatek k tržní ceně elektřiny, který je vyplácen společností OTE, a.s.⁸⁴ přímo danému výrobcí. Od roku 2013 není navíc zelený bonus zatížen daní z přidané hodnoty. Podpora kogenerace je uskutečňována za předpokladu, že úspory primární energie činí alespoň 10 % ve srovnání se separovanou výrobou elektřiny a tepla. Dále je nutné, aby vzniklé teplo bylo dodáváno v zařízení s osvědčením o původu elektřiny. Ministerstvo průmyslu a obchodu vydává tato osvědčení na základě vyplněné žádosti a technických příloh. Jedná se zároveň o nezbytnou podmínku pro čerpání kogenerační provozní podpory. Výše podpory je každoročně stanovena cenovým rozhodnutím Energetického regulačního úřadu.⁸⁵

2.3.2 Ekonomické nástroje negativní stimulace

Kategorii negativní ekonomické stimulace tvoří v energetice především daně a poplatky. Jejich smyslem je odradit daný subjekt od ekologicky nevhodného způsobu řešení, pomocí aplikace principu znečišťovatel platí. Prvním z nástrojů negativní stimulace jsou bezesporu daně. Než se pustím do rozboru jednotlivých daní, se kterými se můžeme v energetice setkat, tak bych se ráda zmínila o ekologické daňové reformě, která započala již v roce 2007. Její realizaci odstartoval dokument Principy a harmonizace ekologické daňové reformy, na jehož základě měl být postupně ve třech etapách zaveden systém zdaňování statků a služeb, jejichž výroba či spotřeba má za následek prokazatelný negativní dopad na lidské zdraví a životní prostředí. V rámci první etapy vznikl na základě transpozice unijní směrnice tři nové daně, a to daň z elektřiny, ze zemního plynu a daň z pevných paliv.⁸⁶ V rámci druhé etapy pak mělo dojít k otázce snížení emisí do ovzduší. Zde byly diskutovaným tématem poplatky za znečišťování ovzduší a na emisní daň z oxidu uhličitého, od které nakonec sešlo. Třetí etapa

⁸³ 37/2016 Sb. Vyhláška o elektřině z vysokoúčinné kombinované výroby elektřiny a tepla a elektřině z druhotných zdrojů. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 29.07.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-37>

⁸⁴ OTE, a.s. je akciová společnost ve vlastnictví ČR, jejímž předmětem podnikání je činnost operátora trhu a správa veřejně přístupného rejstříku obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů podle zákona č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.

⁸⁵ Jednotlivá cenová rozhodnutí jsou dostupná na webových stránkách Energetického regulačního úřadu. ERÚ - Stav. 301 Moved Permanently [online]. Copyright © [cit. 28.07.2020]. Dostupné z: <https://www.eru.cz/cs/poze/cenova-rozhodnuti>.

⁸⁶ Jedná se o směrnici 2003/96/ES, o zdanění energetických produktů a elektřiny.

se posléze odvíjela od revize výše zmíněné evropské směrnice, týkající se zdanění energetických produktů elektřiny.

Povinnosti vyplývající ze směrnice o zdanění energetických produktů byly zpracovány zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Pokud se zde podíváme na daň z elektřiny, tak zjistíme, že je zde osvobozena ekologicky šetrná elektřina. Touto elektřinou je míněna elektřina, která pochází ze sluneční, geotermální, větrné energie, z biomasy, z vodních elektráren, z emisí metanu uzavřených uhelných dolů či z palivových článků. Ekologicky šetrná elektřina k osvobození sama o sobě nestačí. Současně musí dojít ke kumulativnímu splnění dvou zákonných podmínek. Prvou z nich je, že bude vyrobena v odběrných místech, kde bude i spotřebována. Druhá podmínka se týká instalovaného výkonu výroby, který podle zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, nesmí přesáhnout 30 kW. Tímto zákonem je dále osvobozena elektřina vyrobená v dopravních prostředcích za předpokladu, že je zde i spotřebována, osvobozena je také elektřina určená ke krytí ztrát v přenosové nebo distribuční soustavě, elektřina použitá při provozování drážní dopravy pro přepravu osob a věcí vlaky, tramvajemi a trolejbusy či elektřina využitá k technologickým účelům nezbytným pro výrobu elektřiny nebo kombinované výroby elektřiny a tepla aj.

U daně z pevných paliv opět dochází ke značnému osvobození. Jedná se například o paliva určená k výrobě elektřiny či pro kogeneraci v generátorech s minimální stanovenou účinností podle zvláštního právního předpisu a za předpokladu, že je toto teplo dodáváno domácnostem. Stejně osvobození se týká daně ze zemního plynu a některých dalších plynů. V případě kogenerace se tak můžeme setkat s jevem, kdy za splnění určitých předpokladů lze dojít k daňovému osvobození, za současného čerpání provozní podpory prostřednictvím tzv. zelených bonusů. Výjimku tvoří osvobození od daně z elektřiny pocházející z obnovitelných zdrojů, která byla zrušena k prvnímu lednu 2016, kdy nabyla účinnosti novela zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Touto novelou tak vznikla povinnost platit daň z elektřiny i v případě ekologicky šetrné elektřiny, pokud výkon výroby přesahuje oněch 30 kW.

Co určitě stojí za zmínku je následek, který přinesla provozní podpora solárních elektráren. V předchozí kapitole jsem zmiňovala, že tato kauza sáhla hluboko do kapsy daňových poplatníků a zábor půdy ze zemědělského půdního fondu měl negativní dopad na krajinný ráz. To není zdaleka jediné, co solární boom odstartoval. Udělejme si malý historický exkurs a podívejme se, jak vznikla tzv. solární daň. Píše se srpen roku 2005 a v platnost vstupuje

zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů), kterým byla stanovena výkupní cena od výstavby elektrárny ve výši 15 Kč/kWh vyplácená po dobu 20 let.⁸⁷ V tomto ohledu tak byla garantována investiční patnáctiletá návratnost. Mimo stanovenou výkupní cenu a dobu, po kterou měla být vyplácena, zákonodárce poněkud těžkopádně stanovil limit meziročního poklesu výkupní ceny, který nesměl klesnout pod 95 % ceny předcházejícího roku. Došlo tak ke znemožnění zohlednit stávající situaci v podobě prudkého poklesu nákladů spojených s fotovoltaickými elektrárnami v roce 2009 až 2010, za kterým stála čínská produkce levných fotovoltaických panelů. Solární elektrárny začaly růst jako houby po dešti, čímž se samozřejmě zvýšil i instalovaný výkon, který v roce 2008 činil 40 MW a v roce 2010 najednou 1 959 MW. To mělo za následek i nárůst ceny elektřiny pro odběratele v rámci příspěvku na podporu obnovitelných zdrojů energie, který v roce 2013 dosáhl astronomické výše 583 Kč/MWh, jen pro představu příspěvek v roce 2006 činil 28 Kč/MWh. Muselo tak dojít k jeho zastropování do výše 495 Kč/ MWh s tím, že zbývající částku uhradí stát.⁸⁸ V této době se stala průmyslová energie v České republice jednou z nejdražších v celé Evropě.

Z těchto důvodů byla snížena výkupní cena o výši 5 %, jež představovala zákonné maximum. V dalších letech byla výkupní cena opět snížena, až na konec v září roku 2013 došlo novelou zákona č. 165/2012 Sb., o podpoře obnovitelných zdrojů, k jejímu úplnému zastavení pro nově vzniklé výroby elektřiny pocházející z obnovitelných zdrojů. Výjimku představovaly malé vodní elektrárny s výkonem do 10 MW. Novelou došlo nejen k ukončení provozní podpory, ale také zavedení opatření v podobě tzv. solárního odvodu. Ten byl stanoven pouze pro fotovoltaické elektrárny s výkonem nad 30 kW postavených v letech 2009 až 2010, a činil sazbu 26 % z výkupní ceny elektřiny a 28 % v případě zelených bonusů. Původně měl být stanoven na období let 2011 až 2013. Zákon vyvolal řadu nevolí, soudních řízení a došlo i k podání senátního návrhu na zrušení příslušného ustanovení k Ústavnímu soudu. Zákon č. 180/2005 Sb., upravoval systém podpory, který byl postaven na dvou zásadních garancích. První z nich byla garance patnáctileté investiční návratnosti a druhou představovala garance neklesající výše výnosů (pod 95% oproti předešlému roku). Ústavní soud se ve svém nálezu Pl. ÚS 17/11 zabýval toliko jen otázkou garance návratnosti, u které uzavřel, že k jejímu porušení nedošlo. Jelikož Ústavní soud neshledal rozpor s ústavním pořádkem, návrh zamítl.

⁸⁷ Zákon o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů) - *Zákony.cz. Zákony.cz - Právní poradna, smlouvy* [online]. Copyright © 2020 Heagl, s.r.o. [cit. 29.07.2020]. Dostupné z: <https://www.zakony.cz/zakon-SB2005180>

⁸⁸ Ze státní pokladny byla uhrazena částka v přepočtu 11,7 miliardy Kč.

Nicméně solární odvod rokem 2013 neskončil. Naopak byla schválena novela zákona č. 165/2012 Sb., která zavedla odvod po celou dobu trvání podpory, avšak za současného snížení sazby na 10 % z výkupní ceny elektřiny a 11 % v případě zelených bonusů. I přes řadu neúspěšných soudních sporů, kde české soudy vehementně zamítaly žaloby investorů proti zavedení solárního odvodu, vyvstala otázka, zda tímto zákonem nedošlo k narušení principu právní jistoty investorů, za současného porušení práva unijního. Jen pro zajímavost se podívejme do primárního práva EU, jehož nedílnou součástí jsou právě i obecné právní principy. I přes skutečnost, že nejsou na unijní úrovni nikterak kodifikovány, dovozuje Soudní dvůr EU závaznost jejich i pro jednotlivé členské státy za předpokladu, že provádějí příslušné právní předpisy.⁸⁹ Oba výše uvedené zákony jsou odrazem implementace unijních směrnic, ergo Česká republika by měla být relevantními právními principy vázána. Zákon upravující systém podpory byl, jak jsme výše uváděli, postaven na garance finanční návratnosti a neklesajících výnosů, čímž zavedení solárního odvodu odporuje principu právní jistoty a legitimního očekávání. Navíc byl odvod zaveden jen pro specificky určené subjekty, čímž by mohl být jistě porušen zákaz diskriminace. K této otázce se kromě Ústavního soudu vyjadřoval i Nejvyšší soud České republiky svým rozsudku sp. zn. 30 Cdo 4231/2016. S odkazem na judikát Ústavního soudu však neshledal, že by mělo dojít k porušení zásad práva unijního, neboť ty jsou prý chápány obdobně jako právem českým.⁹⁰

Opusťme oblast daní a podívejme se na další prostředky patřící k negativní ekonomické stimulaci. Typickým příkladem jsou emisní povolenky upravené v zákoně č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. Tento zákon se vztahuje pouze na zařízení provozující činnosti, které jsou uvedeny v příloze č. 1 tohoto zákona, a na které daný provozovatel potřebuje povolení od Ministerstva životního prostředí. Takovým příkladem může být spalování paliv v zařízení o tepelném příkonu vyšším než 20 MW. Cílem povolenek je pak redukce emisí skleníkových plynů při spalování fosilních paliv v rámci provozu uhelných elektráren. Má tak dojít k omezení nepodporovaného zdroje výroby energie. Emisní povolenky jsou odrazem hned několika principů. Vůdčí idejí je bezesporu princip „znečišťovatel platí“ a hned v závěsu je princip trvale udržitelného rozvoje. Celý systém pak funguje na jednoduché zásadě, pocházející z legislativy Spojených států amerických. Je jím princip „cap and trade“, na jehož základě je nejprve stanoven emisní strop,

⁸⁹ Srov. např. rozhodnutí SDEU ze dne 10. září 2009, sp. zn. C-201/08 či SDEU sp. zn. C459/02.

⁹⁰ KOLAN, Erik. Je solární odvod v rozporu s evropským právem? *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/je-solarni-odvod-v-rozporu-s-evropskym-pravem-94184.html>

tj. jaké množství emisí bude vypuštěno do ovzduší, a následně přichází na řadu vydání příslušného počtu emisních povolenek, odpovídající stanovenému objemu emisí skleníkových plynů. V další fázi dojde k přerozdělení povolenek mezi jednotlivé provozovatele, kteří mají možnost s nevyužitými povolenkami dále obchodovat. Emisní obchodování je samo o sobě nástrojem, který působí na regulovaného provozovatele. Ten je totiž motivován k tomu, aby zredukoval emise a zbylé povolenky prodal jiným provozovatelům. K obchodu jsou oprávněny všechny státy prvního dodatku Kjótského protokolu navzájem, a to na základě mechanismu zvaného *International Union Emission* (dále jen „IET“). Systém, kterého se účastní i naše republika, a který je zároveň největším systémem takového to obchodování, je *European Union Emission Trading Scheme* (dále jen „EU ETS“). Provozovatelé jsou povinni monitorovat své emise, tyto data pak každoročně vykazovat Ministerstvu životního prostředí a následně za ně vyřazovat emisní povolenky. Část povolenek je alokována bezplatně a tu zbývající část je provozovatel povinen si dokoupit buďto na EU ETS nebo v aukci.⁹¹ V příštím roce započne již čtvrté obchodovací období systému EU ETS, které je stanoveno do roku 2030. V tomto období proběhne bezplatná alokace, o kterou může provozovatel v rámci EU ETS požádat u Ministerstva životního prostředí. Výjimku představuje výroba elektřiny a geologické ukládání CO₂, kde není bezplatná alokace umožněna.

V současné době byl zaznamenán výrazný pokles cen emisních povolenek, ze kterého můžou provozovatelé uhelných elektráren benefitovat. Na vině je aktuální situace ohledně epidemie koronaviru a nízká cena ropy. Povolenka se aktuálně prodává v přepočtu za 467 Kč za tunu CO₂, přičemž ještě začátkem března byla její cena 659 Kč.⁹² Takový to propad je reflexí obav o stabilitu a výkonnost ekonomiky, což souvisí i s nižší průmyslovou výrobou a spotřebou energie. Pod tlakem epidemie spadly i ceny ropy a čeští občané tak mohli tankovat do svých automobilů benzín za rekordních 24 Kč. Jednalo se o důsledek zpomalení ekonomiky, kdy již nebylo možno ropu prodávat v takovém objemu a překladiště se neúspěšně plnila. Vše dospělo do bodu, kdy se pro prodávajícího jeví výhodnější ropu distribuovat i za nižší cenu, než ji nadále uskladňovat. Dalším významným faktorem byla i válka o cenu ropy mezi Ruskem a Saudskou Arábií, kterou v době koronavirové krize rozjela Saudská Arábie po neúspěšném jednání kartelu OPEC+, kterého se účastnilo i nečlenské Rusko. V rámci tohoto

⁹¹ Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) bodu 7 zákona č. 458/2000 Sb., energetického zákona, je správcem veřejně přístupného rejstříku, sloužícího k obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, společnost OTE, a.s., které byla tato licence udělena Energetickým regulačním úřadem.

⁹² Cena emisních povolenek klesla. Důvodem je koronavirus a levná ropa. *E15.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cena-emisnich-povolenek-klesla-duvodem-je-koronavirus-a-levna-ropa-1368087>

jednání mělo dojít k dohodě o snížení objemu vytěžené ropy a postupnému narovnání klesající ceny, způsobené epidemií koronaviru. Jelikož Rusko k dohodě nepřistoupilo, rozhodla se Saudská Arábie pro razantní kroky v podobě sražení cen své ropy zahraničním odběratelům. Na základě těchto skutečností jsme tak zaznamenali jedno z nejvolatilnějších období, co se ceny této komodity týče.

V odvětví energetiky se vyjma emisních povolenek můžeme setkat i s dalšími, poněkud specifickými poplatky. Jedná se kupříkladu o poplatek na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a poplatek za ukládání radioaktivních odpadů. Správa jaderného účtu je v gesci Ministerstva financí. Příjmy tohoto účtu představují mj. poplatky upravené zákonem č. 263/2016 Sb., atomový zákon a příslušným nařízením vlády.⁹³ Tato problematika je také na našem území upravena v Koncepti nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem, která byla na základě usnesení vlády v srpnu 2019 revidována. Poplatníkem jsou jaderné elektrárny nebo výzkumná jaderná zařízení, které mají tepelný výkon vyšší než 1 MW. Jelikož máme na našem území dvě jaderné elektrárny Temelín a Dukovany, je jedním z poplatníků společnost ČEZ, a.s., druhým poplatníkem je pak výzkumná organizace Centrum výzkumu Řež s.r.o. Pravidelný poplatek je v příslušném nařízení stanoven jako násobek množství vyrobené energie a příslušné sazby stanovené za jednu megawatthodinu. Tato sazba aktuálně činí 55 Kč/MWh v případě jaderných elektráren a 30 Kč/MWh ve výzkumných reaktorech. Další příjem jaderného účtu představuje jednorázový poplatek, jehož předmětem je uložení vyhořelého jaderného paliva, a s ním souvisejícího radioaktivního odpadu. Poplatek je diferencován dle druhu jaderného odpadu. V roce 2017 činil částku co do výše 145 000 Kč/m³, za jaderný odpad splňující podmínky schválené Státním úřadem pro jadernou bezpečnost, v případě jiného druhu jaderného odpadu se pak jedná o částku 174 000 Kč/m³. Dále je stanoveno, že tato částka bude každoročně zvyšována o 2 %, nejvýše však do částky 200 000 Kč/ m³, resp. 300 000 Kč.

Poplatky na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost jsou tvořeny z tzv. udržovacího poplatku a z poplatku za žádost o vydání povolení. Poplatníkem udržovacího poplatku jsou držitelé povolení, přičemž jsou stanoveny subjekty, které podléhají jeho osvobození. Dle ustanovení § 38 zákona č. 263/2016 Sb., se tak jedná o zdravotnická zařízení podléhající veřejnému zdravotnímu pojištění, veřejné školy a osoby, které vykonávají pouze

⁹³ Výše poplatku je stanovena nařízením vlády č. 35/2017 Sb., kterým se stanoví sazba jednorázového poplatku a výše příspěvků z jaderného účtu obcím a pravidla jejich poskytování.

tyto činnosti pouze za úhradu z veřejných prostředků na výzkum a vývoj. Příslušná sazba poplatku je následně upravena nařízením vlády č. 273/2019 Sb., o sazbách poplatků na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Tímto nařízením také došlo s účinností od 1. ledna 2020 k jeho navýšení. Jen pro tak pro představu, poplatek je hrazen za každý kalendářní měsíc a např. u energetického jaderného zařízení se jmenovitým tepelným výkonem vyšším než 50 MW, činí částku do výše 2 896 000 Kč, což je případ obou českých jaderných elektráren.

Dalším z poplatků reprezentují ekonomické nástroje negativní stimulace je poplatek na činnost Energetického regulačního úřadu, který je upraven zákonem č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetickém odvětví a příslušným nařízením vlády č. 392/2015 Sb., o stanovení sazby poplatku na činnost Energetického regulačního úřadu. Tento poplatek je hrazen zákazníky, a to za každé odběrné místo v odvětví elektroenergetiky, kdežto u plynárenství je stanoven dle množství odebraného plynu. Dle nařízení činí sazba v případě elektroenergetiky 2,39 Kč měsíčně, za každé odběrné místo zákazníka odebírajícího elektřinu, a v odvětví plynárenství činí sazba 1,34 Kč/MWh za množství spotřebovaného plynu. Na závěr této kapitoly zmíním například ještě správní poplatky za udělení, změnu či zrušení licence, jejichž výše je upravena v příloze zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

2.4 Sankční nástroje

Sankční nástroje se dostávají na řadu až jako následný prostředek ochrany životního prostředí. Jedná se o důsledek porušení právních povinností, čímž dochází ke vzniku deliktů odpovědnosti - trestní nebo přestupkové. První kategorií sankčních nástrojů tedy tvoří trestné činy. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, upravuje v hlavě osmé trestné činy proti životnímu prostředí. Je zde regulována celá škála činností, která je schopna ohrozit či poškodit životní prostředí. V případě energetiky může mít tato činnosti podobu nedovoleného vypouštění znečišťujících látek, nedovolené nakládání s odpady či jejich nelegální přepravu. V ustanovení § 132 trestního zákoníku je také definováno obecně prospěšné zařízení, kterým se mj. rozumí i zařízení energetické. V souvislosti s tím pak může dojít ke spáchání trestného činu poškození cizí věci či obecného ohrožení.⁹⁴ V trestním zákoníku se můžeme

⁹⁴ Ustanovení § 228 *Poškození cizí věci* a § 272 *Obecné ohrožení* či § 273 *Obecné ohrožení z nedbalosti* zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

setkat s trestným činem, který přímo užívá pojmu energetické zařízení, a tím je teroristický útok. K naplnění skutkové podstaty trestného činu teroristického útoku dojde v případě, že někdo úmyslně zamýšlí poškodit ústavní zřízení, obranyschopnost České republiky nebo hospodářskou strukturu tím, že zničí nebo poškodí ve větší míře energetické zařízení. Takového trestného činu se dopustí i ten, kdo naruší nebo přeruší dodávku vody, elektrické energie nebo jiného základního zdroje s cílem způsobit škodu velkého rozsahu.⁹⁵ V souvislosti s energetikou mohou být dále spáchány trestné činy, které se vztahují k radioaktivním látkám, resp. jadernému materiálu. Jedná se především o nedovolenou výrobu a držení radioaktivního materiálu, jaderného materiálu či zvláštního štěpného materiálu, k jejichž spáchání postačuje hrubá nedbalost.⁹⁶ Dále zmiňme trestný čin použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje, k jehož naplnění dojde v případě, že někdo úmyslně v rozporu s Haagským právem poškodí nebo zničí jadernou elektrárnu.⁹⁷

Druhá kategorie sankčních nástrojů je reprezentována přestupky. Podmínky odpovědnosti včetně druhů správních trestů nalezneme v zákoně č. 250/2016 Sb., zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Jednotlivé skutkové podstaty přestupků související s energetikou jsou následně upraveny v *lex specialis*. Zákon o odpovědnosti za přestupky stanovuje obecnou promlčecí dobu činící 1 rok, v případě přestupku, u něhož je možno uložit pokutu s dolní hranicí alespoň 100 tisíc Kč, je potom promlčecí doba 3 roky. Ve zvláštních zákonech může být tato doba modifikována. Takovým zákonem je například zákon o podporovaných zdrojích energie, který hovoří o pěti leté promlčecí době, u níž dochází za předpokladu přerušení běhu, k jejímu zániku nejpozději za 8 let od spáchání daného přestupku.

Energetický zákon ve svém znění upravuje řadu přestupků, za něž je ukládán správní trest ve formě pokut. Diferenciace výše pokut je odvislá od osoby, která se přestupku dopustila. Zákon rozlišuje mezi fyzickými osobami, držiteli licencí, právníckými osobami, podnikajícími fyzickými osobami a specifickou kategorií jsou osoby, jež jsou součástí vertikálně integrovaného podnikatele, plynárenského podnikatele či koncernu. Správním orgánem projednávajícím přestupky dle energetického zákona je Energetický regulační úřad.

⁹⁵ Ustanovení § 311 *Teroristický útok* zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁹⁶ Ustanovení § 281 *Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky* a § 282 *Nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu* zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁹⁷ Ustanovení § 411 odst. 2 písm. c) *Použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje* zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; pachatel musí jednat úmyslně v rozporu s Haagským právem, resp. v rozporu s ustanoveními mezinárodního práva o prostředcích a způsobech vedení války nebo jiného ozbrojeného konfliktu.

Za ty nejzávažnější je pak oprávněn uložit pokutu dosahující výše až 100 milionů Kč. Podle zákona o podporovaných zdrojích energie je naopak správním orgánem Státní energetická inspekce, která projednává přestupky a vybírá pokuty. V prvním stupni tak činí územní inspektorát, v jehož územní působnosti se nachází místo spáchání přestupku a o odvolání následně rozhoduje ústřední inspektorát.

2.5 Speciální nástroje

Poslední kategorií, o které budu hovořit, jsou nástroje speciální, které patří mezi nástroje přímého působení. Jsou speciální v tom ohledu, že se jejich regulace odvíjí vždy z pohledu prostoru, času nebo osoby. Speciálním nástrojem z pohledu prostoru jsou ochranná a bezpečnostní pásma, která reflektují princip prevence. Energetický zákon upravuje ochranné pásmo v souvislosti s tím, pro jaký druh energetického zařízení má být vytvořeno. Pásmo slouží k zajištění provozu energetického zařízení a k ochraně života, zdraví a majetku osob. Jeho vznik je podmíněn správním aktem, který může mít podobu územního rozhodnutí či souhlasu o umístění stavby, společného povolení o umístění povolení nebo veřejnoprávní smlouvy. Dále může vzniknout uvedením energetického zařízení do provozu. Hlavním důvodem vzniku ochranných pásem spočívá v zákazu provádění některých činností na jeho území, bez příslušného souhlasu vlastníka. Na základě písemně uděleného souhlasu, např. provozovatele plynárenské distribuční soustavy, může dojít k provádění zemních prací, avšak za předpokladu, že budou dodrženy podmínky vyplývající z tohoto souhlasu. Cílem tedy zůstává zamezit uskutečňování takových činností, které by mohly ohrozit provoz energetické soustavy. Zákon č. 131/2015 Sb., kterým se změnil energetický zákon, došlo k rozšíření ochranných pásem v souvislosti s plynárenskými zařízeními a výrobami elektřiny, které mohou za splnění určitých předpokladů, křížit pozemní komunikaci, dráhy, vodní toky, telekomunikační vedení veškeré potrubní systémy a ostatní zařízení.⁹⁸ Rozpětí ochranného pásma je stanovena odlišně podle druhu jednotlivých zařízení. V případě rozvodu tepelné energie je tomu například 2,5 m ve svislé vzdálenosti, která je měřena kolmo k zařízení. Naproti tomu u zařízení plynárenských, to může být v případě sond zásobníku plynu 30 m od osy jejich ústí. U plynových zařízení zákon vedle ochranných pásem rozeznává též pásma bezpečnostní. Jejich účelem je zamezí či zmírnění dopadů v případě, že dojde k havárii plynového zařízení. Vzniká obdobně jako ochranné pásmo, tedy na základě územního

⁹⁸ Blíže o těchto podmínkách viz ustanovení § 48 odst. 1 a § 76 odst. 11 zákona č. 458/2000 Sb. energetického zákona.

rozhodnutí či souhlasu o umístění stavby, společného povolení o umístění stavby nebo dnem uvedení zařízení do provozu.

Z časového hlediska speciálních nástrojů, je typickým příkladem stav nouze, který je také upraven energetickým zákonem. Jedná se časový úsek počínající vznikem v podobě vyhlášení, které se odvíjí dle rozsahu a energetického odvětví. Obdobně jako ochranná pásma je diferencován dle energetického odvětví, na oblast elektroenergetiky, plynárenství a teplárenství. Může být způsoben např. teroristickým činem, ohrožení fyzické bezpečnosti, havárií či živelnou událostí. S působností na celé území České republiky ho může vyhlásit buďto provozovatel přenosové soustavy (elektrizační soustava), provozovatel přepravní soustavy (plynárenská soustava) a Ministerstvo průmyslu a obchodu (soustava k zásobování tepelné energie). Při stavu nouze i jeho předcházení je *ex lege* vyloučeno právo týkající se náhrady škody. Také tu vyplývá povinnost účastníků trhu, vyjma sektoru teplárenství, podřídit se daným omezením spotřeby nebo změně dodávek. U elektroenergetiky je pak v případě stavu nouze stanovena možnost využití i takových výroben elektřiny, které nesplňují příslušné limity podle zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. To se však netýká případu, kdy došlo ke stavu nouze v elektrizační soustavě v důsledku smogové situace.⁹⁹

Speciální nástroj z pohledu osob, je v energetice představován např. skrze energetického specialistu. Osoba energetického specialisty je upravena zákonem hospodaření s energií, který taxativně vyjmenovává okruh činností, ke kterým je oprávněn. Na základě udělení oprávnění od Ministerstva průmyslu a obchodu, může tato osoba provádět energetický audit, zpracovat energetický posudek nebo průkaz a v neposlední řadě provádět kontroly provozovaných systémů vytápění, kombinovaných systémů vytápění a větrání či systémů klimatizace a kombinovaných systémů klimatizace a větrání.¹⁰⁰ Za splnění zákonných předpokladů se energetickým specialistou může stát jak fyzická, tak právnická osoba. Ministerstvo průmyslu a obchodu pak vede aktuální seznam, který je zpřístupněn veřejnosti.

2.6 Shrnutí

Jak je patrné, tak principy a nástroje ochrany životního prostředí jsou v rámci celé energetiky značně zastoupeny, přičemž každý z nich je nutno vykládat ve vzájemné souvztažnosti, neboť

⁹⁹ Stav nouze upravují ustanovení zákona č. 458/2000 Sb. energetického zákona, resp. § 54 *elektroenergetika*, § 73 *plynárenství* a § 88 *teplárenství*.

¹⁰⁰ Ustanovení § 10 odst. 1 a násl. zákona č. 406 /2000 Sb., o hospodaření energií.

jedno vychází z druhého. Každý nástroj má svůj základ v jednom či více principů, který ho modifikuje. Energetika je jedním z největších znečišťovatelů s dopadem na všechny jednotlivé složky životního prostředí. S rostoucí životní úrovní jde ruku v ruce i zvyšování spotřeby energie pocházející zejména z neobnovitelných zdrojů. Z tohoto důvodu je kladen důraz na uplatňování vhodných opatření již od počátku každé činnosti s negativním dopadem. Navíc pro všechny oblasti energetiky platí různá specifika, na které musí reagovat i příslušná legislativa. Z tohoto důvodu nacházíme v jednotlivých odvětvích energetiky jiné principy i nástroje. Pokud však nahlédneme na energetiku jako celek, je možné tu nalézt jeden prvek, který ji spojuje. Je jím princip trvale udržitelného rozvoje ovlivňující všechny druhy nástrojů napříč celou energetikou. Je promítnut ve všech oblastech právní úpravy, a byť má ve většině případů pouze proklamační charakter, stal se aplikačním východiskem pro jednotlivé nástroje.

Prioritní cíle jsou v energetice pak nastavovány zejména k celkové energetické účinnosti a snižování emisního znečištění. Snahou je nalézání vhodného energetického mixu, který by takto vytyčených cílů dosáhl. Velkou roli sehrávají v energetice ekonomické nástroje, jejichž úkolem je proenvironmentálně ovlivňovat chování daných subjektů. Tyto nástroje dokáží působit nejen na velké znečišťovatele, ale také na jednotlivé občany. Uplatněním pozitivní ekonomické stimulace za současného spolupůsobení větší informovanosti veřejnosti a dostupnosti v oblasti dotační programů, může vést k větší realizaci energetických úspor. A naopak zaváděním restriktivnějších opatření pro subjekty, jejichž činnost má markantnější negativní dopad stran životního prostředí, může zase přinést úspěch v podobě snížení celkového emisního zatížení, a ochránit tak tu vůbec nejvíce zranitelnou složku životního prostředí, kterou je ovzduší.

Ke komplexní ochraně životního prostředí před rizikovými faktory, které energetika přináší, je tedy nutné zabezpečit vhodný energetický mix s odpovídající právní úpravou, která bude schopna pružně reagovat na nové podněty.

3 Právní úprava energetiky na unijní a mezinárodní úrovni

Účelem předmětné kapitoly je podat základní ucelený přehled o skutečnostech, které jsou pro pochopení energetického práva jako celku důležité. Tímto dojde k propojení všech tří aspektů právních úprav v oblasti energetiky, tj. vnitrostátní, unijní a mezinárodní, neboť jedna vyplývá z druhé.

V oblasti energetické politiky Evropské unie bude pozornost zaměřena především na koncept energetické unie, která stanovila jasný směr, kterým se bude energetika v budoucích desetiletích ubírat. Z tohoto hlediska je významná harmonizace právní úpravy, která do značné míry ovlivňuje i české energetické právo a jeho energetický nástrojový mix. Zmíním se zde taktéž o několika principech, které jsou pro právo Evropské unie v dané oblasti specifické. V části týkající se mezinárodního práva veřejného bude stručně obsažena materie, která se energetiky dotýká nejvíce.

3.1 Energetická politika Evropské unie

Odvětví energetiky je s Evropskou unií, resp. Evropským společenství spjato již od roku 1953, kdy byl na základě založení Evropského sdružení uhlí a oceli (dále jen „ESUO“) zaveden společný trh pro uhlí, železnou rudu, kovový šrot a ocel. V roce 1957 pak vzniklo Evropské společenství pro atomovou energii. Zasluhou bývalého předsedy Evropské komise Jean-Claude Junckera, došlo k realizaci konceptu tzv. energetické unie, která byla předložena v roce 2015. Energetická unie je postavena na pěti základních pilířích, jejichž cílem je zajištění konkurenceschopné, cenově dostupné a udržitelné energie, za současného zajištění bezpečnosti jejich dodávek. První oblastí je upraveno, výše uvedené, zajištění bezpečnosti dodávek energie, včetně diversifikace energetických zdrojů. Druhá je soustředěna na plně integrovaný vnitřní trh s energií. Třetí pilíř se pak zabývá energetickou účinností. Úkolem čtvrtého pilíře je ochrana změny klimatu, resp. dekarbonizaci hospodářství se současným zaměřením na trh EU ETS, využívání nízkoemisní mobility a obnovitelných zdrojů. Poslední část je věnována výzkumu a inovacím, které se soustřeďují na čisté energetické technologie. Komise v roce 2016 předložila balíček s názvem „Čistá energie pro všechny Evropany“, prostřednictvím něhož mělo dojít k uskutečnění strategie energetické unie. Všechny legislativní návrhy byly do poloviny minulého roku přijaty a proces energetické unie tak dovršil. Zároveň došlo k revizi cílů EU, týkající se energetiky pro rok 2030 s tím, že byla stanovena min. 32,5 % vyšší energetická účinnost, stejný podíl snížení spotřeby energie

a stanoven min. 32 % podíl energie z podporovaných obnovitelných zdrojů. Energetická unie stojí před nelehkou výzvou v podobě boje s klimatickými změnami s ohledem na závazky vyplývající z Pařížské dohody, snížení energetické závislosti a modernizací infrastruktury. Balíček osmi legislativních návrhů „Čistá energie pro všechny Evropany“, který je spíše znám pod názvem „zimní balíček“, přispívá nejen k formování energetické unie, ale především k naplnění požadavků podle Pařížské dohody.

Obsah tvoří směrnice a nařízení, a to:

- směrnici o energetické náročnosti budov;
- směrnici o podpoře využívání obnovitelných zdrojů;
- směrnici o energetické účinnosti;
- směrnici o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou;
- nařízení o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu;
- nařízení o vnitřním trhu s elektřinou;
- nařízení o rizikové připravenosti v odvětví elektroenergetiky;
- nařízení o agentuře Evropské unie pro spolupráci energetických regulačních orgánů.

Konkrétními cíli „zimního balíčku“, jež jsou stanoveny do roku 2030, je snížení emisí o 40 %, za současného zvýšení 32 % podílu hrubé spotřeby obnovitelných zdrojů a navýšení energetické účinnosti představující 30 %.¹⁰¹ Spotřeba energií v budovách představuje v rámci EU výši 40 % celkové energetické spotřeby. Z tohoto důvodu má docházet ke snižování energetické náročnosti, aby mohla být naopak zvyšována energetická účinnost. V případě obnovitelných zdrojů je kladen důraz na to, aby do roku 2030 pocházelo 32 % spotřebované energie, na evropské úrovni, právě z obnovitelných energetických zdrojů. Pozornost je také upírána k podpoře elektromobilů a vzniku poměrně kontroverzních tzv. Regional Operational Centres, v překladu regionálních provozních center (dále jen „ROC“), na jejichž základě má dojít k další úrovni propojení energetického trhu. Nicméně návrh na zřízení ROC podnítilo diskusi především v ohledu jejich pravomocí, které mají být na ROC přeneseny z kompetencí jednotlivých provozovatelů. Společnost ČEPS, a.s. se k této otázce vyjádřila poměrně skepticky. Problém demonstruje na příkladu nestability zdrojů jiného členského státu, kde by v případě nastalého problému byla Česká republika nucena nést, na základě principu solidarity, část nákladů v návaznosti na zajištění bilance mezi spotřebou a výrobou v daném

¹⁰¹ Snížení emisí je srovnáváno s rokem 1990.

státě. Na základě skutečnosti, že v „zimním balíčku“ není nikterak upravena podoba sdílení nákladů, může dojít i k situaci, kdy realizovaná opatření zaplatí český spotřebitel.¹⁰² Otázka sdílení nákladů není jedinou oblastí, kde v souvislosti s ROC absentuje legislativní vymezení. Nejsou prakticky upraveny kompetence ROC ve vztahu k národním regulačním úřadům, ani není stanovena jejich odpovědnost. Podobný postoj zastává spolu se společností ČEPS, a.s. i Ministerstvo průmyslu a obchodu. Z tohoto důvodu bylo Výborem pro evropské záležitosti schváleno, k těmto ustanovením, odůvodněné stanovisko.

Podívejme se na oblast úspor, v rámci níž byla přijata celá řada sekundární právních předpisů, které prošla signifikantním vývojem. V rámci kapitoly administrativních nástrojů jsme hovořili o kategorii představující standardy. Jednalo se především o ekodesign, jehož požadavky prvně stanovila směrnice 2005/32/ES, *Energy using Products*. Tu v roce 2009 nahradila směrnice EP a Rady 2009/125/ES, *Energy related Products*, která byla na vnitrostátní úrovni implementována novelou zákona o hospodaření s energií a vyhláškou o energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie. V současné době je směrnice provedena celou řadou nařízení Evropské komise dle konkrétních výrobků. Další významným sekundárním předpisem v oblasti úspor energií je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2018/844, která změnila stávající směrnici 2010/31/EU o energetické náročnosti budov, včetně směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti. Jednalo se o reakci reflektující technický pokrok a více možností při zařizování vybavení budov, tj. vzestup smart technologií či elektromobility. Směrnice z roku 2010 vykročila tím správným směrem, neboť zavedla dnes již známý bonmot 20-20-20, který prezentuje cíle EU směřující do roku 2020, kdy mělo dojít ke snížení emisí skleníkových plynů o 20 %, taktéž se měla snížit i spotřeba energie, za současného 20 % zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů. V České republice se tato směrnice odrazila především vyhláškou 78/2013 Sb., o energetické náročnosti budov, která je prováděcím předpisem zákona o hospodaření s energií. Vyhláškou došlo mj. k úpravě obsahu i vizualizace průřezu energetické náročnosti budov. Rok 2018 přinesl i novou směrnici o energetické náročnosti budov, a s tím i nové cíle. Dlouhodobým cíl je stanoven na rok 2050, kdy má EU vytvořit konkurenceschopný, bezpečný, dekarbonizovaný a udržitelný energetický systém. Dále pracuje s pojmem energetická chudoba a o snaze jejího zmírnění, přesnou definici však neobsahuje. Velký důraz je kladen také na tzv. smart budovy, které budou automatizovány, např. v ohledu samoregulace

¹⁰² Pozice ČEPS, a.s., k tzv. zimnímu balíčku. *Čeps* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.ceps.cz/cs/novinka/pozice-ceps-a-s-k-tzv-zimnimu-balicku>

teplotních zařízení nebo zavádění chytrých sítí pro přesnější údaje o energetických úsporách. Směrnice dále upravuje opatření v oblasti inspekce otopných soustav a klimatizačních systémů, která se doposud jevila jako nepříliš účinná. S otázkou energetických úspor a účinnosti dále souvisejí energetické štítky. Pravidla pro označování výrobků energetickými štítky byla EU jednotně stanovena nařízením EP a Rady EU 2017/1369. Zde došlo k úpravě energetických tříd, kde došlo k omezení na třídy A–G, přičemž klasifikace A+,A++,A+++ bude nadále umožněna jen po přechodnou dobu, a do roku 2021 by měla vymizet úplně.

V oblasti energetiky na unijní úrovni figuruje také klimaticko-energetický balíček do roku 2020 a Rámec v oblasti klimatu a energetiky do 2030, na jehož základě má dojít k podílu obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě o 32 %, zvýšení energetické účinnosti o 32,5 % a ke snížení emisí skleníkových plynů alespoň o 40 % (oproti roku 1990). U snižování emisí skleníkových plynů je tento závazek rozdělen do několika dílčích cílů, kterými jsou snížení emisí o 43 % v rámci EU ETS a mimo systém EU ETS o 30 %.¹⁰³ K tomu má dojít zejména prostřednictvím reformy EU ETS, tj. směrnice EP a Rady EU 2018/410 o posílení nákladově efektivních způsobů snižování emisí a investic do nízkouhlíkových technologií. Tato směrnice upravuje rámec pro čtvrté obchodovací období a zajišťuje alokaci povolenek. Na jejím základě může také docházet ke snížení počtu povolenek v oběhu, čímž dojde k větší efektivnosti a stability na trhu. S realizací Rámce je těsně spjata i legislativa týkající se energetické účinnosti, energetické náročnosti budov či podpory obnovitelných zdrojů, která je součástí „zimního balíčku“. V souvislosti s opatřeními týkající se ochrany klimatu, je dobré také zmínit plán, který Evropská komise představila koncem minulého roku. Jedná se o Evropskou zelenou dohodu (European Green Deal), jejíž součástí jsou poněkud ambiciózní opatření, která mají do roku 2050 nastolit v Evropě éru tzv. uhlíkové neutrality, někdy též zvané klimatické neutrality, čímž by se EU stala první dekarbonizovanou ekonomikou světa. Plánem stávají předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyenové je, aby se krátkodobé cíle stanovené k roku 2030 revidovaly tak, aby mohlo být rokem 2050 dekarbonizace dosaženo. Nejsilnějším nástrojem, který EU v této oblasti disponuje, jsou uhlíková cla (carbon border tax), ke kterým současný premiér Andrej Babiš zastává odmítavý postoj.¹⁰⁴

¹⁰³ Obě hodnoty jsou porovnávány s rokem 2005.

¹⁰⁴ Evropský Green Deal je krok správným směrem, ale sám o sobě nestačí - Greenpeace Česká republika. [online]. Copyright © Pierre Crom [cit. 28.07.2020]. Dostupné z:

V budoucnu má ze strany EU dojít také k zavedení nové emisní normy Euro 7, která by měla vstoupit v platnost v roce 2026. Na jejím základě dojde k dalšímu snižování emisí CO₂ u nových osobních automobilů, a to na úroveň maximálně 95 g oxidu uhličitého na jeden kilometr. Jen pro představu, tak maximální limity dle Euro 7 odpovídají spotřebě zhruba 4 litrů benzinů a 3,5 litru nafty na 100 km. Jedná se o značně přísná omezení, která mají výrobce směřovat k zavádění alternativních pohonů. Pro automobilový průmysl to bude samozřejmě znamenat vynaložení značných nákladů na výzkum a vývoj, a především omezení produkce výroby dieselových motorů. Tyto faktory se také odrazí i na koncové ceně pro spotřebitele. Dojde také k zavedení mnohem reálnějšího způsobu měření emisí, a to jak v laboratorní části, tak následných testech na silnici, které tak budou více korespondovat běžnému užívání vozidla v dopravě. Budoucnost, kdy bude poměrná část automobilového průmyslu zastoupena mnohem více elektromobily a hybridními motory, se nestává tak vzdálenou, jak jsem předpokládala.

Co se principů týče, tak oproti základním principům obsaženým zejm. v zakládacích smlouvách EU (princip prevence, vysoké ochrany, znečišťovatel platí či odstraňování škod u zdroje), se zde setkáváme i s poněkud novými principy, o kterých jsme ještě nehovořili. Jedná se především o princip společné a rozdílné odpovědnosti, který se odráží kupříkladu v konečné energetické spotřebě a její rozdílné míře podílů obnovitelných zdrojů členských států.¹⁰⁵ Dochází k tomu, že pro jednotlivé členské státy jsou stanoveny odlišné cílové hodnoty pro konečnou spotřebu energie a jejím podílu obnovitelných zdrojů, neboť některé státy disponují větším přírodním bohatstvím, nežli jiné. Tato skutečnost taktéž reflektuje princip solidarity. Ten je upraven ve Smlouvě o fungování EU, kde je zmiňován v souvislosti s problémy energetických dodávek, a dále pak při zajištění trhu s energiemi, bezpečnosti dodávek energií, podpoře energetické účinnosti, úspor a podpoře propojení energetických sítí.¹⁰⁶

3.1.1 Shrnutí

České energetické právo je nejvíce ovlivňováno harmonizací unijní legislativy. Za vlády bývalého předsedy Evropské komise Jean-Claude Junckera došlo ke stanovení a postupné realizaci konceptu zvaného energetická unie. V tomto ohledu nastavila Evropská unie

<https://www.greenpeace.org/czech/clanek/5252/evropsky-green-deal-je-krok-spravnym-smerem-ale-sam-o-sobe-nestaci/>

¹⁰⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol.: *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 131.

¹⁰⁶ Ustanovení článku 122 odst. 1 a článek 194 Smlouvy o fungování Evropské unie (2012/C 326/01).

ambiciózní cíle, které mají do roku 2050 v Evropě nastolit uhlíkovou neutralitu. Prioritními cíli v rámci energetické unie jsou zvyšování podílu výroby energie z obnovitelných zdrojů, rostoucí energetická účinnost s postupným odklonem výroby elektrické energie z uhlí. Jedním z opatření energetické unie je tzv. zimní balíček, který obsahuje celkem osm legislativních návrhů s jasně vytyčenými cíli pro rok 2030. Danou reformou má především dojít k zajištění bezpečných energetických dodávek elektřiny pocházející z nízkoemisních zdrojů, která by zároveň měla být i cenově dostupnou pro koncového spotřebitele.

Zásluhou unijní legislativy došlo mj. na našem území k právní závaznosti administrativního nástroje ekodesignu, jehož předmětem jsou výrobky spojené se spotřebou energie, u nichž jsou kladeny požadavky hlavně na emise, informace o výrobku či sezónní energetickou účinnost. Tato oblast je následně provedena řadou nařízení, týkající se vždy relevantního segmentu, přičemž některá nařízení nabudou účinnosti až v následujících letech.

Nutno podotknout, že Evropa se zhostila role světového lídra, neboť o takovýto přechod na čistou energii se nikdo nepokusil.

3.2 Mezinárodní spolupráce v oblasti energetiky

Mezinárodní právo veřejné je regulováno celou řadou úmluv a dohod v oblasti životního prostředí včetně samotné energetiky. Největší pozornost však směřuje k jedné složce životního prostředí více, nežli k jiným. Jedná se o tu nejzranitelnější složku s globální intenzitou a významem, a to ovzduší. Mezinárodními smlouvami, které upravují oblast ochrany ovzduší, je nepřímou upravováno a regulováno i odvětví energetiky. Naopak smlouvy, kterými je z mezinárodního hlediska energetika regulována napřímo, se povětšinou týkají jaderné energetiky. V tomto ohledu byla nejprve v 60. letech řešena odpovědnost za jaderné havárie, kterou upravovala Pařížská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti v oblasti jaderné energie (Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage z roku 1960) a Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody (Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage z roku 1963). Tyto úmluvy obsahují shodnou úpravu, co se principů týče. Byl zde zakotven princip odpovědnosti původce, tj. provozovatele daného jaderného zařízení a princip obligatorního pojištění. Obě úmluvy byly provedeny svými protokoly a mimo to byla přijata, pod gescí Mezinárodní agentury pro atomovou energii, i Úmluva o dodatečné kompenzaci za jaderné škody (1997), která nabyla platnosti teprve

v dubnu roku 2015.¹⁰⁷ Ve Vídeňské úmluvě je upravena objektivní odpovědnost provozovatele, za současného stanovení liberačních důvodů. Dále je zde regulována i minimální obligatorní výše povinného pojištění. V České republice je pojištění odpovědnosti za jadernou škodu legislativně upraveno zákonem č. 19/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie (ve zbytkovém znění), který např. stanovuje, že pro jaderná zařízení k energetickým účelům nebo uložení jaderného materiálu či vyhořelého paliva, nesmí být částka povinného pojištění nižší než 2 mld. Kč. V případě ostatních jaderných zařízení, včetně přepravy, je pak stanovena částka 300 mld. Kč. Pojištění je sjednáváno v rámci Českého jaderného pojišťovacího poolu, který ho zabezpečuje pro zhruba 386 jaderných elektráren po celém světě. Ačkoli se výše povinného pojištění mohou na první pohled jevit jako enormní, pak realita může být odlišná. Pokud vezmeme v úvahu nedávnou havárii v japonské Fukušimě, tak její následky byly vyčísleny odhadem v přepočtu na 10 bilionů korun.¹⁰⁸ Značná část mezinárodních úmluv byla právě přijata jako reakce na fatální události, které se podepsaly na stavu životního prostředí. Po nejznámější havárii jaderné elektrárny v Černobylu v roce 1986, byly např. přijaty Úmluva o pomoci v případě jaderné havárie nebo radiační nehody a Úmluva o včasném oznamování jaderné nehody.

V oblasti jaderné energetiky je na mezinárodní úrovni dále řešena problematika související s radioaktivními odpady a s jejich nakládáním. Za tímto účelem byla přijata Společná úmluva o bezpečnosti při nakládání s vyhořelým palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady.¹⁰⁹ S otázkou jaderné energetiky se pojí bezpečnost. V tomto ohledu je dobré zmínit několik úmluv. Jedná se zejména o Úmluvu o fyzické ochraně jaderných materiálů z roku 1979 a Úmluvu o jaderné bezpečnosti přijaté v roce 1994. Na přelomu března a dubna roku 2017 se konala v sídle Mezinárodní agentury pro atomovou energii 7. hodnotící konference Úmluvy o jaderné bezpečnosti. Jednotlivé státy zde předkládají národní zprávy, ke kterým se mohou smluvní státy Úmluvy vyjádřit. Dochází tomu čtyři měsíce před samotným zahájením konference a státy jsou povinny dotazy do jednoho měsíce zodpovědět. V rámci konference se dále utvářejí i tzv. „good practices“ jednotlivých států, ze kterých si

¹⁰⁷ Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage. *IAEA* [online]. © 1998–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/nuclear-liability-conventions/convention-supplementary-compensation-nuclear-damage>

¹⁰⁸ POLICY PROPOSAL. *JCER* [online]. Copyright 1999-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.jcer.or.jp/eng/research/policy.html>

¹⁰⁹ Česká republika v souladu se závazky vyplývající z této Úmluvy, vypracovala již v pořadí šestou Národní zprávu ČR, kde je popsán systém nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem. Zpráva je dostupná na NÁRODNÍ ZPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost*. [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/zpravy/narodni_zpravy/NZ_VP_RAO_6_0.pdf

mohou ostatní země následovat.¹¹⁰ Na jaře tohoto roku se měla konat již v pořadí 8. hodnotící konference, jejíž prezidentkou byla zvolena Ing. Dana Drábová, Ph.D. Dle vyjádření Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, byla však z důvodu epidemie COVID-19, přesunuta na příští rok.

Přímo regulovanou oblastí je taktéž ropné znečišťování moří, které upravuje Úmluva o ochraně moří před znečišťováním a řada úmluv týkající se odpovědnosti ropného znečišťování. Z této kategorie je možno jmenovat např. Úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené ropným znečištěním (1992), Úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou ropnými palivy (2001) či Úmluvu o zřízení Mezinárodního fondu pro náhradu škod způsobených ropným znečištěním (1992), která byla provedena protokolem v roce 2003.

Mezinárodní smlouvou, která stanovuje právní rámec pro spolupráci mezi evropskými a ostatními průmyslovými zeměmi v oblasti energetiky, je Evropská energetická charta z roku 1991.¹¹¹ Jedná se o právně závazný dokument, jež se vztahuje na všechny komerční aspekty energetiky, tedy včetně investic. V tomto ohledu stojí za zmínku pravděpodobně nejznámější mezinárodní spor v oblasti ochrany investic, kde bývalí akcionáři Jukosu, tj. ruské ropné společnosti vlastněné především oligarchou M. Chodorkovskij, postavili svůj nárok při arbitráži proti Rusku, právě na základě Smlouvy o energetické chartě. Daná kauza má poměrně zajímavý background v ruských prezidentských volbách, kde Chodorkovskij uvažoval o kandidatuře na post prezidenta proti Vladimíru Putinu. Nedávno na to byly na společnost Jukos, uvaleny enormní daňové nedoplatky v řádu desítek miliard dolarů, což dohnalo ropného giganta do bankrotu. Chodorkovskij byl odsouzen, Rusko soukromou společnost převzalo a po částech její majetek rozprodalo. Po dlouholetých právních sporech bylo ve věci naposledy rozhodnuto v únoru tohoto roku odvolacím soudem v Haagu. Ten rozhodl v neprospěch Ruska, které má zaplatit bývalým akcionářům Jukosu 50 miliard dolarů. Proti rozhodnutí se však Rusko odvolalo.¹¹²

¹¹⁰ Národní zprávy. *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost*. [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/dokumenty-a-publikace/narodni-zpravy/>

¹¹¹ Evropská energetická charta. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2007 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISUM%3A127028>

¹¹² Bilionové odškodné. Rusko musí zaplatit akcionářům ropné společnosti Jukos. *E15.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/bilionove-odskodne-rusko-musi-zaplatit-akcionarum-ropne-spolecnosti-jukos-1366933>

V úvodu této kapitoly jsem hovořila o nepřímé regulaci energetiky ve vztahu k mezinárodním klimatickým úmluvám. V rámci Konference OSN v Riu de Janeiru konané v roce 1992, byl přijat první právně závazná dokument, týkající se ochrany ovzduší, tj. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (United Nations Framework Convention on Climate Change), která byla v roce 1997 provedena známým Kjótským protokolem (Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change), udávajícím přesné hodnoty, kterých má být v případě snižování emisí skleníkových plynů dosaženo. První kontrolní období bylo stanoveno na rok 2008–2012 s cílem snížit emise o 5,2 % (srov. s rokem 1990). Koncem roku 2012 došlo dodatkem z Dauhá k prodloužení období na 8 let, tj. 2013–2020, kde se členské státy EU zavázaly snížit emise skleníkových plynů až o 20 %, což odpovídá formulaci 20-20-20, která se objevila v legislativě EU v rámci klimaticko-energetického balíčku. Kjótský protokol se s odstupem času stal výstřelem do tmy a k naplnění stanovených cílů zdaleka nedošlo. Na vině stojí především fakt, že největší producenti emisí, jako je Čína, USA či Rusko se ke Kjótskému protokolu, resp. jeho prodloužení, nepřipojily nebo od něho následně odstoupily. Podle zprávy UNEP z roku 2012 došlo naopak v období let 2000–2012 k nárůstu koncentrace emisí skleníkových plynů o zhruba 20 %. Z důvodu blížící se platnosti druhého období, byla na 21. konferenci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, konané v roce 2015, přijata Pařížská dohoda o změně klimatu, která rozproudila vášnivé diskuse napříč světem. Pařížská dohoda nahradí Kjótský protokol, a ve svém znění formuluje dlouhodobý cíl, kterým je udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C, ve srovnání s obdobím před průmyslovou revolucí, a zároveň vynaložit úsilí k tomu, aby nedošlo k překročení hranice 1,5 °C. Pařížská dohoda přináší značnou změnu, co se snižování emisí týče. Nově je uložena povinnost stanovení vnitrostátních redukčních příspěvků, které mají sloužit k dosažení vytyčeného cíle. Tato povinnost je určena všem zemím, které dohodu ratifikují, tj. i zemím rozvojovým.¹¹³ Pařížská dohoda byla k dnešnímu dni ratifikována celkem 189 zeměmi.¹¹⁴ Česká republika k dohodě přistoupila, a stala se tak smluvní stranou ke dni 4. listopadu 2017. Nicméně došlo i k nemilému dějá vu, neboť Spojené státy americké, po nástupu prezidenta Donalda Trumpa do funkce, zahájily proces odstoupení, který bude ukončen k datu 4. listopadu 2020. Dle prezidenta Trumpa by Pařížská dohoda markantním

¹¹³ Ministerstvo životního prostředí [online]. Copyright © [cit. 28-07-2020]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/parizska_dohoda/\\$FILE/OEOK-Cesky_preklad_dohody-20160419.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/parizska_dohoda/$FILE/OEOK-Cesky_preklad_dohody-20160419.pdf)

¹¹⁴ ENVIRONMENT. *UNTC* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=Thttps://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/REATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en

způsobem ohrozila americkou ekonomiku, neboť by Američany stála biliony dolarů, za současného zbrzdění průmyslu v sektorech plynárenství, ropy či uhlí, čímž by zároveň došlo ke snižování pracovních míst. Vystává tedy otázka, zda se bude historie neúspěchu opakovat či má nakonec Pařížská dohoda šanci uspět. Podle expertů je tu naděje, že i bez účasti USA, mohla dohoda sklidit úspěch, neboť záměrně byla vytvořena tak, aby vykryla chyby, které pronásledovaly Kjótský protokol. Na těchto situacích je demonstrován fakt, že vztah člověka k otázkám klimatu není z právního hlediska vůbec jednoduchý.

Na závěr se ještě zmíním o institucích a organizacích, které na mezinárodním poli v oblasti energetiky působí. Mezi ty nejdůležitější patří zejména Mezinárodní energetická agentura (International Energy Agency). Jedná se o vládní organizaci, která je spolu s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii přidružená OECD, neboli Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-Operation And Development). Zabývá se získáváním informací o ropném trhu a dalších energetických zdrojích, včetně inovací v daném odvětví, a na základě toho vypracovává nejrůznější analýzy a dává doporučení pro daný segment. Do její působnosti však nespadá jaderná energie. Ta je v kompetencích Mezinárodní agentury pro atomovou energii (International Atomic Energy Agency). Jedná se o mezivládní organizaci, která působí v oblasti mírového využívání jaderné energie v souladu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní. Byla založena v roce 1957 a jejím cílem je rozšiřovat atomovou energii v otázkách míru, zdraví a prosperity celého světa. Takto formulované cíle se odráží i v její pravomoci, do které spadá mj. kontrola jaderných zařízení v rámci zneužívání k jiným, než mírovým účelům.¹¹⁵ V poslední řadě uveďme ještě OPEC, neboli Organizaci zemí vyvážející ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries) či Mezinárodní agentura pro obnovitelnou energii (International Renewable Energy Agency), která byla založena teprve v roce 2009.

3.2.1 Shrnutí

Mezinárodním právem veřejným je energetika regulována ve dvou směrech. V první řadě nám tu dochází k přímé regulaci týkající se povětšinou energetiky jaderné. V tomto ohledu je zde řešena jednak odpovědnost za havárie včetně prevence, a jednak hlavní účel jaderné energetiky, tedy otázka jejího mírového využívání. Na druhou stranu dochází na mezinárodní úrovni taktéž k nepřímé regulaci energetiky skrze mezinárodní klimatické úmluvy. V tomto

¹¹⁵ The Statute of the IAEA. *IAEA* [online]. © 1998–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/statute>

ohledu je významnou Pařížská dohoda, která má již brzy nahradit Kjótský protokol. Jejím cílem je udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C. Na rozdíl od Kjótského protokolu přináší změnu v podobě vnitrostátních redukčních příspěvků, jejichž pomocí se má dosáhnout stanoveného cíle. Stejně jako tomu bylo u Kjótského protokolu, dochází i v případě Pařížské dohody ke značným komplikacím, neboť Spojené státy americké již zahájily proces odstoupení. Otázkou tedy zůstává, zda bude Pařížská dohoda schopna dosáhnout toho, v čem její předchůdce selhal, nebo ji bude provázet podobný osud.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo vymezení klíčových principů a nástrojů ochrany životního prostředí v oblasti energetiky. Energetika má v národním hospodářství nezastupitelné místo a je předpokladem ekonomického růstu každého státu. Na druhé straně také figuruje jako jeden z největších znečišťovatelů naší planety. Z těchto důvodů dochází v této oblasti k rozmanitému zastoupení jednotlivých principů a především nástrojů ochrany životního prostředí, které jsou jimi ovlivňovány. Každý nástroj má svůj základ v jednom či více principech, který ho modifikuje. Energetika jako taková se rozpadá celkem do tří odvětví (teplárenství, plynárenství, elektroenergetika), ve kterých se uplatňují různé principy i nástroje. Vůdčím principem společným pro všechna tři odvětví zůstává princip trvale udržitelného rozvoje, který se nám promítá ve všech aspektech právní úpravy.

Energetické právo s prvky ochrany životního prostředí je poměrně novou právní oblastí. Zásadním momentem byl vstup České republiky do Evropské unie a následná harmonizace s právem unijním, která se projevila především v liberalizaci energetického trhu a ve zvyšování energetické účinnosti. Právní úprava českého energetického práva zůstala i přes harmonizaci právní úpravy soustředěna ve čtyřech základních zákonech (zákon o podporovaných zdrojích energie, zákon o hospodaření energií, energetický zákon a atomový zákon). Z těchto zákonů energetiku s ohledem na životní prostředí nejvíce regulují zákon o hospodaření s energií a zákon o podporovaných zdrojích energie, který s účinností k 1. 1. 2013 nahradil zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, jež se stal předmětem vášnivých diskuzí, a mezi veřejností se proslavil především s ohledem na provozní podpory poskytované na výstavby solárních elektráren. Jednalo se o poměrně medializovanou kauzu - tzv. solární boom. Tímto došlo nejen k určitému zdiskreditování alternativních zdrojů v očích veřejnosti, ale především k pozastavení provozních podpor a zavedení solárního odvodu. Tato legislativní restrikce tak odstavila jeden z ekonomických nástrojů, ve kterém byl alespoň dle mého názoru shledáván značný potenciál, který mohl přispět k mnohem větší energetické soběstačnosti lokálních oblastí, čímž by zároveň docházelo k nárůstu energetické účinnosti.

Energetická účinnost se stala jedním z hlavních prostředků evropské energetické politiky, která plně koresponduje s hodnotami Pařížské úmluvy. V rámci postupné realizace konceptu energetické unie bylo jasně staveno, jakým směrem se má energetika v budoucích desetiletích ubírat. Ideou je energeticky bezpečnější a nezávislejší, udržitelná a konkurenceschopná

Evropa, která má do roku 2050 dosáhnout nízkouhlíkové energetické éry. Prioritními cíli jsou zvyšování podílu výroby energie z obnovitelných zdrojů, rostoucí energetická účinnost s postupným odklonem od výroby elektrické energie pocházející z uhlí. Důraz je přitom kladen především na energetickou účinnost a silnější postavení role spotřebitele. V této souvislosti představila Evropská unie balíček legislativních návrhů a řadu nelegislativních dokumentů, které budou spoluvytvářet strategii energetické unie. Balíček dostal výstižný název „Čistá energie pro všechny Evropany“, přičemž veřejnosti je znám spíše pod zkratkou „zimní balíček“. Evropa se tak v tomto ohledu postavila do role světového lídra. Byť má Česká republika na svém území výlučnou pravomoc rozhodovat o použití energetických opatření, v tomto ohledu je značně ovlivněna sekundárními právními předpisy, které stanovují jasné priority právě v ohledu na snižování emisních limitů a energetické účinnosti.

Nástroje ochrany životního prostředí související s energetikou mají tedy svůj základ jednak v samotných principech, a jednak právě v legislativních předpisech Evropské unie. Účelem je nalézt kombinaci vhodného, a co nejefektivnějšího nástrojového mixu. Z koncepčních nástrojů na našem území sehrává důležitou úlohu Státní politika životního prostředí České republiky, jejímž obsahem je plán realizace ochrany životního prostředí, který koresponduje s cíli energetické unie. Státní politika spatřuje jako hlavní problém České republiky její až 80% závislost na fosilních palivech, a s tím související vysokou míru skleníkových plynů. Prioritou je tedy do roku 2050 snížení emisí skleníkových plynů právě až o 80 %. V tomto ohledu po vzoru ostatních evropských zemí, jako např. Dánsko, Belgie či Francie, by se *de lege ferenda* jevilo vhodné přijetí tzv. antifosilního zákona, který mohl formulovat právně závazné limity a tomu odpovídající opatření, kterými by jich bylo dosaženo. Namísto přijetí právního předpisu tohoto rázu byla vládou v březnu 2017 schválena Politika ochrany klimatu České republiky, u které není závaznost stanovena nikterak dogmaticky.

Jaderná energetika, a především s ní souvisejí jaderný odpad, je předmětem mnoha diskuzí. I přes některé názory se domnívám, že se v dnešní době jedná o jeden ze šetrnějších energetických způsobů výroby energie. Problém tu však shledávám v likvidaci vyhořelého jaderného paliva. Na základě smlouvy EUROATOM zaujímá jádro, v porovnání s dalšími průmyslovými odvětvími, zvláštní postavení v hospodářské soutěži. To je také jeden z argumentů, kterého členské státy v souvislosti s problematikou jaderného odpadu leckdy zneužívají. V této oblasti by bylo na místě se více zabírat nejen preferovanou likvidací v podobě hlubinných uložišť, ale zejména samotnou recyklací. Vhodnou alternativu shledávám v procesu vitrifikace, při kterém může docházet k účinnému přepracování

vyhořelého konvenčního paliva na nový zdroj energie. Procesy vitrifikace se zaobírají výzkumné programy napříč celým světem. Navíc řada jaderných elektráren takto recyklované palivo již dávno využívá. V tomto ohledu je dobré vyzdvihnout koncepční nástroj zvaný Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice, který se stal realizačním podkladem výstavby dvou bloků jaderné elektrárny Temelín a jednoho bloku v Dukovanech. Problematika jaderného odpadu je pak zpracována Konceptí nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v České republice, kde při pozornějším pročtení můžeme narazit na skutečnost, že využívání takto recyklovaného paliva není vyloučeno.

Energetická politika Evropské unie se také účinně projevila zejména v některých administrativních a ekonomických nástrojích, které mají na energetické subjekty značný vliv. Kromě legislativního balíčku „Čistá energie pro všechny Evropany“ pokládám jako pozitivum přijetí unijní směrnice (EP a R 2009/125/ES), díky které se stal dříve dobrovolný nástroj ekodesign právně závazným. Předmětem jsou zde výrobky spojené se spotřebou energie, u nichž jsou kladeny požadavky hlavně na emise, informace o výrobku či sezónní energetickou účinnost. Daná směrnice je provedena řadou nařízení Evropské komise, týkající se vždy relevantního segmentu, přičemž některá nařízení nabydou účinnosti až v následujících letech. V tomto směru byly stanoveny i požadavky týkající energetického štítkování předmětných výrobků a především budov. Tento počín představuje signifikantní potenciál právě v oblasti energetických úspor, a s tím související zvyšování energetické účinnosti.

Z právního hlediska nemohou administrativní nástroje samy o sobě dosáhnout stanovených cílů s takovou efektivitou. V tomto ohledu v energetice plní nezastupitelnou úlohu nástroje ekonomické stimulace. Zavádění restriktivních opatření musí jít ruku v ruce s finančním stimulem, který představuje určitý hnací motor, a to jak pro provozovatele energetických zařízení, tak i pro běžné občany. Jedním z úkolů legislativců je formovat chování jednotlivých znečišťovatelů za současného působení ekonomických nástrojů jak negativní, tak i pozitivní stimulace. Nutno také podotknout, že hlavním cílem by mělo být nastavení podmínek umožňující výrobcům energií volit proenvironmentální chování, které jim bude přinášet nejen určitý ekonomický benefit, ale zároveň je udrží v konkurenceschopném postavení na energetickém trhu. Novelou zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší došlo k podpoření kýžených výsledků, neboť s účinností od 1. 9. 2022 dojde k vyřazení stacionárních zdrojů na pevná paliva, tj. kotlů spadající do 1. a 2. emisní třídy. V tomto směru byly alokovány značné finanční prostředky skrze jednotlivé dotační programy, které mají napomoci při výměně nevyhovujících stacionárních zdrojů.

S ohledem na tyto skutečnosti můžeme konstatovat, že velikým pozitivem stávajících aktivit ministerstev a správních úřadů je bezesporu zapojení široké veřejnosti do oblasti ochrany životního prostředí právě pomocí jednotlivých dotačních programů a podpor, které působí na velké firmy i domácnosti směrem k šetrnějšímu využívání energií a zvyšování energetických úspor. Ve srovnání s léty minulými došlo i k mnohem větší informovanosti a propagovanosti těchto programů, což pokládám za klíčové. Určitý nedostatek v rámci ekonomických nástrojů pozitivní stimulace shledávám ve dvou případech. První z nich je skutečnost, že zde panuje diferencovanost dotací a podpor, týkající se daného segmentu do různých programů, které následně spadají pod gesci dvou ministerstev. Navíc o investiční dotace vázané na stejnou oblast lze žádat z vícera programů, což se pro běžnou veřejnost může jevit poněkud zmatečné. Druhou věcí je pak samotné vyřizování dotací a programů, které je obtíženo značnou administrativní zátěží, což v určitém ohledu může odradit potenciální zájemce. *De lege ferenda* považuji za vhodné zpřehlednit systematizaci poskytovaných podpor, které by spadaly pod gesci jediného ministerstva, a současně ještě navýšit informovanost a osvětu v této oblasti.

Pokládám za důležité měnit vnímání společnosti s ohledem na zvyšování energetické účinnosti a snižování emisní zátěže, ke které může přispět i pouhý jedinec. Jedná se o jedno z možných východisek k trvale udržitelné energetice, a zároveň ochraně životního prostředí, tedy místa, které nám poskytuje přirozené podmínky pro život.

Seznam použitých zkratk

BAT	nejlepší dostupné techniky (Best Available Techniques)
BEP	nejlepší dostupné procesy (Best Environmental Practices)
ČR	Česká republika
EIA	proces posuzování vlivů na životní prostředí (Environment Impact Assessment)
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EUROATOM	Společenství pro atomovou energii
EU	Evropská unie
KVET	kombinovaná výroba elektřiny a tepla - kogenerace
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
SFEU	Smlouva o fungování EU
SFŽP	Státní fond životního prostředí ČR
OP TAK	Operační program Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost
OP PIK	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
OPŽP	Operační program Životní prostředí
PPP	Princip „znečišťovatel platí“
RAO	Radioaktivní odpad
SEK	Státní energetická koncepce
UNEP	Program OSN pro životní prostředí

Seznam použité literatury

TIŠTĚNÉ ZDROJE

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Ochrana přímých zahraničních investic v energetice*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7400-392-9.

BOSSELMANN, Klaus. *The principle of sustainability: transforming law and governance*. Burlington, VT: Ashgate, c2008, x.

DAMOHOŘSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL, ed. *Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva: mezinárodní česko-polsko-slovenská konference konaná na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 24. až 26. října 2002 v Praze : sborník konference*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 8085889471.

DAMOHOŘSKÝ, Milan, Jaroslav DROBNÍK, Martin SMOLEK, Vojtěch STEJSKAL a Michal SOBOTKA. *Právo životního prostředí*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2003.

DAMOHOŘSKÝ, Milan. Lidstvo na rozcestí aneb má právo životního prostředí ještě vůbec smysl?! In Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, CSc. k jeho 70. narozeninám. Editor Milan Damohorský. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2007, 243 s. *Právo a životní prostředí*

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 160. Právnické učebnice (C. H. Beck).

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9747-2.

FRANKOVÁ, Martina a Michal SOBOTKA. op. cit. sub 65. s. 135

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3599-4.

KORČÁK, P. *Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj*.

Praha: Academia, 1991.

MACRORY, Richard, Ian HAVERCROFT a Ray PURDY. *Principles of European environmental law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2004. ISBN 90-76871-26-4.

MADAR, Zdeněk. *Ochrana před zářením*. In: Právní ochrana životního prostředí v České Republice. 1. vyd. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, s. 149-155. Studijní texty (Vysoká škola aplikovaného práva). ISBN 80-867-7501-1.

Sborník z mezinárodní vědecké konference INPROFORUM 2013. Kolektiv autorů. České Budějovice. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. s. 101.

STEJSKAL, Vojtěch a VOPAŘILOVÁ, Magdalena. *The Right to Information and Public Participation in the environmental Matters in Czech and European environmental law: a collective monograph*. Editor Milan Damohorský, Vojtěch Stejskal. Prague: Czech Society for Environmental Law, 2011, 165 s, str. 41.

ŠTURMA, Pavel a Milan DAMOHORSKÝ. *Mezinárodní právo životního prostředí*. Beroun: IFEC, 2008. ISBN 978-80-903409-8-9.

VÍCHA, Ondřej. *Základy horního a energetického práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-919-9.

WINTER, G. The legal nature of environmental principles in international, EC and German law. In Macrory, R. (ed.): *Principles of European environmental law: proceedings of the Avosetta Group of European Environmental Lawyers*. Groningen: Europa Law Publishing, 2004.

Winter, G.: The legal nature of environmental principles in international, EC and German law. In Macrory, R. (ed.): *Principles of European environmental law: proceedings of the Avosetta Group of European Environmental Lawyers*. Groningen: Europa Law Publishing, 2004.

PŘÁVNÍ PŘEDPISY

STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004)

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů

Zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů

Nářízení vlády č. 35/2017 Sb., kterým se stanoví sazba jednorázového poplatku a výše příspěvků z jaderného účtu obcím a pravidla jejich poskytování

Nářízení č. 273/2019 Sb., o sazbách poplatků na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost

Vyhláška č. 319/2019 Sb., o energetickém štítkování a ekodesignu výrobků spojených se spotřebou energie

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2009/125/ES

Vyhláška č. 21/2017 Sb., o zajišťování jaderné bezpečnosti jaderného zařízení

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 180/2005. *Zakony.cz* [online]. 2005 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<https://www.zakony.cz/zakon-SB2005180>

NÁLEZY

Česká republika USNESENÍ Ústavního soudu. *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. 2012 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-17-11>

30 Cdo 4231/2016. *SALVIA. KRAKEN*. [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<http://kraken.slv.cz/30Cdo4231/2016>

DIPLOMOVÉ PRÁCE

DIENSTBIER, Filip. *České atomové právo*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

DIENSTBIER, Filip. *Principy ochrany životního prostředí a jejich uplatňování v mezinárodním, evropském unijním a českém právu*. Brno, 2006. Disertační práce.

Masarykova univerzita v Brně.

HOLÍKOVÁ, Lucie. *ČESKÉ ATOMOVÉ PRÁVO*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

JEBAS, Petr. *České atomové právo*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

KOČAŘ, Jan. *Nástroje ochrany životního prostředí v českém právu*. Olomouc, 2014. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KREJČÍK, Lukáš. *Principy ochrany životního prostředí a jejich uplatňování v mezinárodním, evropském unijním a českém právu*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

KUČEROVÁ TVARDÍKOVÁ, Tereza. *PRÁVNÍ PRINCIPY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ*. Praha, 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze.

PEROUTKA, Milan. *Nástroje ochrany životního prostředí v českém právu*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

PŘÍBORSKÝ, Jan. *České energetické právo v kontextu ochrany životního prostředí*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze.

VILLALOBOS, Manuel. *PRINCIPY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A JEJICH UPLATŇOVÁNÍ V MEZINÁRODNÍM, EVROPSKÉM KOMUNITÁRNÍM A ČESKÉM PRÁVU*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

WEBOVÉ CITACE

10 důvodů, proč jádro není řešení klimatické krize a ohrožuje transformaci energetiky. *GREENPEACE* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/3828/10-duvodu-proc-jadro-neni-reseni-klimaticke-krize-a-ohrozuje-transformaci-energetiky/>

100 milionů eur stojí snížení emisí CO₂ o jeden gram. Euro 7 přinese odklon od dieselu a rozvoj alternativ. *ZPRAVODAJSTVÍ 24* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://zpravodajstvi24.cz/euro7/>

2020 climate & energy package. *European Commission* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_en

5 věcí, které byste měli vědět o EPC. *Byznys-Energie* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.byznys-energie.cz/clanek/5-veci-ktere-byste-meli-vedet-o-epc>

Akční plán pro biomasu v ČR na období 2012-2020: schválený vládou ČR dne 12.9.2012 pod č. j. 920/12 [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2012 [cit. 2020-08-31]. ISBN 978-80-7434-074-1. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/179051/APB_final_web.pdf

AKTUALIZACE NÁRODNÍHO PROGRAMU SNIŽOVÁNÍ EMISÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty/\\$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2019-final-20200217.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty/$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2019-final-20200217.pdf)

Aktualizace státní energetická koncepce je schválena. Co je to za dokument a co nového přináší? *Ekolist.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/aktualizace-statni-energeticka-koncepce-je-schvalena-co-je-to-za-dokument-a-co-noveho-prinasi>

Atomové právo. *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost*. [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/legislativa/atomove-pravo/>

Bezplatná alokace na obchodovací období 2021-2030. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bezplatna_alokace_2021_2030

Bezúročné půjčky na výměnu kotlů. *Národní program Životní prostředí* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.narodniprogramzp.cz/nabidka-dotaci/detail-vyzvy/?id=66>

Bilionové odškodné. Rusko musí zaplatit akcionářům ropné společnosti Jukos. *E15.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/bilionove-odskodne-rusko-musi-zaplatit-akcionarum-ropne-spolecnosti-jukos-1366933>

BOHÁČ, Jaroslav. Biodiverzita a udržitelný rozvoj Šumavy. *Infodatasys.cz* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.infodatasys.cz/vav2003/sumava/biodiverzita-Sumava.pdf>

Brabec zastaví antifosilní zákon, poškodil by prý ekonomiku. *E15.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/brabec-zastavi-antifosilni-zakon-poskodil-by-pry-ekonomiku-1327757>

Brabec: Česko sníží závislost na fosilních palivech i bez zákona. *Ekolist.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/brabec-cesko-snizi-zavislost-na-fosilnich-palivech-i-bez-zakona>

BUDÍN, Jan. Kombinovaná výroba elektřiny a tepla (kogenerace) v České republice. *OENERGETICE.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/teplarenstvi/kogenerace-v-ceske-republice>

Cena emisních povolenek klesla. Důvodem je koronavirus a levná ropa. *E15.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cena->

emisnich-povolenek-klesla-duvodem-je-koronavirus-a-levna-ropa-1368087

CENY EMISNÍCH POVOLENEK ROSTOU, ANALYTICI JSOU S FUNGOVÁNÍM SYSTÉMU SPOKOJENI. *Euro* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/ceny-emisnich-povolenek-rostou-analytici-jsou-s-fungovanim-systemu-spokojeni-1463078>

Clearer energy labelling: improved energy efficiency. *European Council. Council of the European Union* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/26/clearer-energy-labelling/>

Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage. *IAEA* [online]. © 1998–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/nuclear-liability-conventions/convention-supplementary-compensation-nuclear-damage>

ČR má EK předložit program pro nakládání s radioaktivním odpadem. *Tzbinfo* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://energetika.tzb-info.cz/121514-cr-ma-ek-predlozit-program-pro-nakladani-s-radioaktivnim-odpadem>

DENKOVÁ, Adéla. Zimní balíček k energetické unii: čistá energie pro všechny Evropany. *EURACTIV* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/linksdossier/zimni-balicek-k-energeticke-unii-cista-energie-pro-vsechny-evropany/>

Donald Trump získal anticenu pro největšího ekologického padoucha. *Ekolist.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/donald-trump-ziskla-anticenu-pro-nejvetsiho-ekologickeho-padoucha>

Download Report. *Ippc* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/srocc/download/>

DUFKOVÁ, Marie. Jaderná fyzika a energetika: Vitřifikace radioaktivního odpadu nově. *TRÍPÓL* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.3pol.cz/cz/rubriky/jaderna-fyzika-a-energetika/1798-vitrifikace-radioaktivniho-odpadu-nove>

Ekologická daňová reforma. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit.

2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/edr>

Ekologické daně. *BusinessInfo.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/ekologicke-dane/>

Emisní obchodování. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/emisni_obchodovani

Energetická unie. *Evropská rada. Rada evropské unie* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/energy-union/>

Energetické třídy spotřebičů: Co znamenají a k čemu jsou vůbec dobré? *MALL.cz* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://blog.mall.cz/bydleni/energeticke-tridy-spotrebicu-co-znamenaji-a-k-cemu-jsou-vubec-dobre-864.html>

Energetika. *EUROSKOP.CZ* [online]. © 2005-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8950/sekce/energetika/>

ENVIRONMENT. *UNTC* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=Thttps://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/REATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=en

EURO 7 BUDE VELMI NÁKLADNOU ZÁLEŽITOSTÍ A HLEDÁ SE ZPŮSOB JAK NAHRADIT SOUČASNÉ MOTORY. *Myroline.com* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.myroline.com/aktuality/detail-euro-7-bude-velmi-nakladnou-zalezitosti-a-hleda-se-zpusob-jak-nahradit-soucasne-motory-140/>

Evropská energetika: Jaký je aktuální stav a kam směřuje? *Česká spořitelna* [online]. © 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.csas.cz/cs/korporace/articles/evropska-energetika-jaky-je-aktualni-stav-a-kam-smeruje>

Evropská komise schválila české dotace na kogenerační program do roku 2020. *Deník.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/evropska-komise-schvalila-ceske-dotace-na-kogeneracni-program-do-roku-2020-20170307.html>

Evropský Green Deal je krok správným směrem, ale sám o sobě nestačí - Greenpeace Česká republika. [online]. Copyright © Pierre Crom [cit. 28.07.2020]. Dostupné z:

<https://www.greenpeace.org/czech/clanek/5252/evropsky-green-deal-je-krok-spravnym-smerem-ale-sam-o-sobe-nejaci/>

FIALOVÁ, Jana. BACKGROUND REPORT. *PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT* [online]. © 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Evropska-energetick-unie-EU.pdf>

FOREJTOVÁ, Veronika. Státní energetická koncepce míří do meziresortního připomínkového řízení. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2012 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/dokument106059.html>

GEUSS, Erik. Ekonomické nástroje a environmentální politika. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/9D15718E27233551C1256FC0004232DC/\\$file/z3ekonnastr.html](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/9D15718E27233551C1256FC0004232DC/$file/z3ekonnastr.html)

Historie Evropské unie. *Evropská unie* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_cs

HROZEK, Dian. Úložiště radioaktivního odpadu – obecný popis a situace v ČR. *OENERGETICE.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/technologie/uloziste-jaderneho-odpadu-obecny-popis-situace-v-cr>

Investorem nového jaderného bloku má být podle premiéra ČEZ, nebo stát. *OENERGETICE.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/elektrina/investorem-noveho-jaderneho-bloku-ma-byt-podle-premiera-cez-nebo-stat>

Jaderný odpad. Kam s ním a za kolik? *LAMA energy* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.lamaenergy.cz/2020/06/01/jaderny-odpad-kam-s-nim-a-za-kolik>

Jak probíhá integrované povolování (IPPC)? *Frank Bold* [online]. 2011 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://frankbold.org/poradna/zivotni-prostredi/zamery-ovlivnujici-zivotni-prostredi/integrované-povoleni/rada/jak-probiha-integrované-povolovani-ippc#zadost>

Je jaderný odpad skutečně neřešitelný problém? *Technický týdeník* [online]. 2006 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.technickytydenik.cz/rubriky/archiv/je-jaderny-odpad->

skutecne-neresitelny-problem_16434.html

JSME NEJVĚTŠÍM ENERGETICKÝM USKUPENÍM V ČESKÉ REPUBLICE. *SKUPINA ČEZ* [online]. Copyright 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.cez.cz/cs/o-spolecnosti>

KABELE, Karel. Změna evropské směrnice o energetické náročnosti budov (EPBD 3). *Tzbinfo* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.tzb-info.cz/energeticka-narocnost-budov/17969-zmena-evropska-smernice-o-energeticke-narocnosti-budov-epbd-3>

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol

KOLAN, Erik. Je solární odvod v rozporu s evropským právem? *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/je-solarni-odvod-v-rozporu-s-evropskym-pravem-94184.html>

Kombinovaná výroba - efektivní a ekologické využití paliva [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <http://www.kombinovana-vyroba.cz/>

KRÁLOVÁ, Milena. Biodiverzita. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. 2010 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/U/Udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj/Biodiverzita

Lokální topeniště. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/lokalni_topeniste

LYČKA, Zdeněk. Ekodesign a energetické štítkování lokálních topidel. *Tzbinfo* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://vytapani.tzb-info.cz/normy-a-pravni-predpisy-vytapani/16725-ekodesign-a-energeticke-stitkovani-lokalnich-topidel>

MACHÁČEK, Jan. Zavedení uhlíkového cla EU není dobrý nápad. *Česká pozice* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/debata-jana-machacka/zavedeni-uhlikoveho-cla-eu-neni-dobry-napad.A200130_174043_machackova-debata_lube

MARKOVÁ, Hana. Novela zákona o ochraně ovzduší umožňuje kontrolu provozu kotlů přímo v domácnostech. *Tzbinfo* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://vytapani.tzb-info.cz/kotlikove-dotace/13818-novela-zakona-o-ochrane-ovzdusi-umoznuje-kontrolu-provozu-kotlu-primo-v-domacnostech>

Metodika - Minimální požadavky na emisní limity dle úrovní emisí spojených s nejlepšími dostupnými technikami pro velká spalovací zařízení. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/ippc-integrovana-prevence-a-omezovani-znecisteni/aktuality/metodika---minimalni-pozadavky-na-emisni-limity-dle-urovni-emisi-spojnych-s-nejlepsimi-dostupnymi-technikami-pro-velka-spalovaci-zarizeni---243833/>

MF Dnes: Seznam měst, kam vaše auto nepustí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/articles_160204_MFD_NEZ

MIHULKA, Stanislav. Tam kde selhal Kjótský protokol, může uspět Pařížská dohoda. *VTM* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://vtm.zive.cz/clanky/tam-kde-selhal-kjotsky-protokol-muze-uspet-parizska-dohoda/sc-870-a-191862/default.aspx>

Ministerstvo životního prostředí [online]. Copyright © [cit. 28-07-2020]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/parizska_dohoda/\\$FILE/OEOK-Cesky_preklad_dohody-20160419.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/parizska_dohoda/$FILE/OEOK-Cesky_preklad_dohody-20160419.pdf)

MOLDAN, Bedřich. Bedřich Moldan: Environmentální souvislosti jaderné energie. *Ekolist.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/bedrichn-moldan-environmentalni-souvislosti-jaderne-energie>

Nakládání s radioaktivním odpadem (RAO). *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost*. [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/jaderna-bezpecnost/nakladani-s-radioaktivnim-odpadem/>

Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54909/62718/649151/priloha001.pdf>

Národní akční plán čisté mobility. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/zpracovatelsky-prumysl/automobilovy-prumysl/narodni-akcni-plan-ciste-mobility--167456/>

Národní akční plán energetické účinnosti ČR. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/50711/63238/651838/priloha004.pdf>

Národní akční plán pro chytré sítě (NAP SG). *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52353/60358/633373/priloha003.pdf>

Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54251/61936/640148/priloha001.pdf>

Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54251/61936/640148/priloha001.pdf>

Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54251/61936/640148/priloha001.pdf>

NÁRODNÍ ZPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost.* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/zpravy/narodni_zpravy/NZ_VP_RAO_6_0.pdf

Národní zprávy. *SÚJB. Státní úřad pro jadernou bezpečnost.* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.sujb.cz/dokumenty-a-publikace/narodni-zpravy/>

NÍZKOUHLÍKOVÉ TECHNOLOGIE – Elektromobilita. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2017/06/NUT_V%C3%BDzva-III-elektromobilita-2.pdf

NOVÁK, Radek a Tereza HRTÚSOVÁ. ENERGETIKA V ČR: QUO VADIS. *EDOTACE* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<http://www.edotace.cz/clanky/energetika-v-cr-quo-vadis>

NOVÝ JADERNÝ ZDROJ V LOKALITĚ DUKOVANY. *SKUPINA ČEZ* [online]. Copyright 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.cez.cz/cs/o-cez/vyrobnizdroje/jaderna-energetika/jaderna-energetika-v-ceske-republice/nove-jaderne-zdroje/nove-dukovany>

NS: Zavedením solárního odvodu nedošlo k porušení práva Evropské unie. *Česká justice* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/ns-zavedenim-solarniho-odvodu-nedoslo-k-poruseni-prava-evropske-unie/>

O nás. *ČESKÝ JADERNÝ POJIŠŤOVACÍ POOL* [online]. Copyright 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.nuclearpool.cz/index.php/cs/>

O programu. *Nová zelená úsporám* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.novazelenausporam.cz/o-programu/>

O úřadu. *ERÚ Energetický regulační úřad* [online]. © 2014-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <http://www.eru.cz/cs/o-uradu>

Odpovědnost za jaderné škody. *Epravo.cz* [online]. © 1999-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-za-jaderne-skody-15339.html>

Ochrana klimatu a energetika. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ochrana_klimatu_energetika

OPPIK [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.oppik.cz/>

Paris climate deal: Trump pulls US out of 2015 accord. *BBC* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-40127326>

PAVLOVIČ, Luboš. Slovníček nových pojmů: Co je to klimatická nouze a co uhlíková neutralita. *GREENPEACE* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/5274/slovnicek-novych-pojmu-co-je-to-klimaticka-nouze-a-co-uhlikova-neutralita/>

Podíl energetických produktů na celkové využitelné energii. *ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-energetickych-produktu-na-celkove-vyuzitelne-energii>

Podporované oblasti. *Operační program Životní prostředí* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.opzp.cz/o-programu/podporovane-oblasti/>

POLICY PROPOSAL. *JCER* [online]. Copyright 1999-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.jcer.or.jp/eng/research/policy.html>

Politika ochrany klimatu v České republice. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/politika_ochrany_klimatu_2017

Politika ochrany klimatu v ČR nám dá víc než antifosilní zákon, dnes ji schválila vláda. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_170322_POK

Poplatek na činnost Energetického regulačního úřadu. *ERÚ Energetický regulační úřad* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.eru.cz/-/poplatek-na-cinnost-energetickeho-regulacniho-uradu>

Poslanci naléhají na vládu, aby začala s přípravou výstavby nových jaderných bloků. *OENERGETICE.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/elektrarny-cr/poslanci-nalehaji-na-vladu-aby-zacala-s-pripravou-vystavby-novych-jadernych-bloku>

POZE. *ERÚ Energetický regulační úřad* [online]. © 2014-2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.eru.cz/cs/poze>

Pozice ČEPS, a.s., k tzv. zimnímu balíčku. *Čeps* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.ceps.cz/cs/novinka/pozice-ceps-a-s-k-tzv-zimnimu-balicku>

Programy podpory úspor energie. *EFEKT* [online]. © 2008 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo-efekt.cz/cz/programy-podpory>

PRUŽINOVÁ, Kristýna. Energetika potřebuje jasné zákony, legislativa nesmí investory strašit. *Právní rádce* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66548810-energetika-potrebuje-jasne-zakony-legislativa-nesmi-investory-strasit>

Přístup k informacím, účast veřejnosti a přístup k právní ochraně. *EUR-Lex* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128056](https://www.mpo.cz/content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128056)

PUCHNAR, Jiří. MOX – Jaderné palivo pro moderní reaktory. *OENERGETICE.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/technologie/mox-palivo-ze-smesi-oxidu>

Reference. *European Commission* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/BREF/WI/WI_5_24-05-2017_web.pdf

Referenční dokumenty o nejlepších dostupných technikách (BREF). *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU (Odbor průmyslové ekologie 31200)* [online]. 2013 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/ippc-integrovana-prevence-a-omezovani-znecisteni/referencni-dokumenty-bref/referencni-dokumenty-o-nejlepsich-dostupnych-technikach-bref--143226/>

SEQUENS, Edvard. *Větrné elektrárny a životní prostředí* [online]. České Budějovice: Calla - Sdružení pro záchranu prostředí, 2009 [cit. 2020-08-31]. ISBN 978-80-87267-04-2. Dostupné z: <http://www.calla.cz/data/energetika/ostatni/VitraZP.pdf>

Spojené státy jako první odstupují od pařížské klimatické dohody. Proces bude trvat rok. *IROZHLAS* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/usa-spojene-staty-klimaticka-dohoda-z-parize-donald-trump_1911050629_ako

STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2014 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/statni-energeticka-politika/2016/12/Statni-energeticka-koncepce-_2015_.pdf

Státní energetická koncepce. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/dokument158059.html>

Státní politika životního prostředí České republiky: 2012–2020. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2012–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/\\$FILE/SOP_SZP-Aktualizace_SPZP_2012-2020-20161123.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/$FILE/SOP_SZP-Aktualizace_SPZP_2012-2020-20161123.pdf)

Státní program na podporu úspor energie 2017-2021. *DATABÁZE STRATEGIÍ* [online]. 2016

[cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpo/strategie/statni-program-na-podporu-uspor-energie-2>

Státní program na podporu úspor energie na období 2017 – 2021. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/dotace-na-uspory-energie/program-efekt/2016/12/program_efekt_2017-2021_16_12_2016.pdf

Státní program na podporu úspor energie na období 2017 – 2021. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2017 – 2021 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/dotace-na-uspory-energie/program-efekt/2018/8/Program-EFEKT-2017-2021-rok-2019.pdf>

STUPAVSKÝ, Vladimír. Směrnice o Ekodesignu pro kotle a kamna na tuhá paliva. *Tzbinfo* [online]. 2014 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://vytapani.tzb-info.cz/kotlikove-dotace/11937-smernice-o-ekodesignu-pro-kotle-a-kamna-na-tuha-paliva>

SÚJB: Hodnotící konference ve Vídni potvrdila vysokou úroveň jaderné bezpečnosti v ČR. *ATOM INFO.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://atominfo.cz/2017/04/sujb-hodnotici-konference-ve-vidni-potvrdila-vysokou-uroven-jaderne-bezpecnosti-v-cr/>

Svět zažívá ropný šok. Saúdové spustili cenovou válku, cena strmě padá Zdroj: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/ropa-sok-cenova-valka-saudska-arabie.A200309_080446_eko-zahranicni_fih. *IDNES.cz* [online]. 2008 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/ropa-sok-cenova-valka-saudska-arabie.A200309_080446_eko-zahranicni_fih

ŠKORPIL, Jan. Životní prostředí, fosilní energetika a obnovitelné zdroje energie. *ELEKTRO-časopis pro elektrotechniku* [online]. 2001 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz/elektro/casopis/tema/zivotni-prostredi-fosilni-energetika-a-obnovitelne-zdroje-energie--15063>

TRAMBA, David. Politici mohli solární boom zastavit. Teď je ale už pozdě. *DOTYK* [online]. 2016 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.dotyk.cz/publicistika/politici-mohli-solarni-boom-zastavit-ted-je-ale-uz-pozde->

20160915.html

Uhelná komise. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2020 [cit. 2020-08-31].

Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/uhelna_komise

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. ©

2008–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

Vláda schválila novelu zákona o obchodování s emisními povolenkami. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

https://www.mzp.cz/cz/news_190513-vlada-schvalila-novelu-z%C3%A1kona-obchodovani-emisnimi-povolenkami

Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<https://www.mpo.cz/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/vnitrostatni-plan-ceske-republiky-v-oblasti-energetiky-a-klimatu--252016/>

VOBOŘIL, David. Příčiny solárního boomu v České republice. *OENERGETICE.cz* [online].

2015 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/obnovitelne-zdroje/priciny-solarniho-boomu>

ZACHOVÁ, Aneta. Udivuje mě, že Češi i přes veškerá rizika fandí jaderné energii, říká Rebecca Harmsová. *EURACTIV* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<https://euractiv.cz/section/energetika/interview/udivuje-me-ze-cesi-i-pres-veskera-rizika-fandi-jaderne-energii-rika-rebecca-harmsova/>

Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech. *Operační program Životní prostředí* [online].

[Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.opzp.cz/o-programu/podporovane-oblasti/prioritni-osa-2/>

Zpráva o plnění nástrojů Státní energetické koncepce ČR do roku 2019. *MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU* [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z:

<https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/statni-energeticka-politika/2020/1/Zprava-o-plneni-nastroju-SEK-do-roku-2019.pdf>

SMĚRNICE EU

Evropská energetická charta. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2007 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A127028>

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2012/C [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:C2012/326/01>

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2018/1999. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2018/2002. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2018 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L2002>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2009/125/ES. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. 2009 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:285:0010:0035:cs:PDF>

Směrnice. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [Nedat.] [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <http://xn--https-ix3b/eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1369&from=CS>

The Statute of the IAEA. *IAEA* [online]. © 1998–2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/statute>

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá jednotlivými principy a nástroji ochrany životního prostředí v kontextu energetiky. Práce je systematicky rozdělena na tři části tak, aby čtenáře nejprve seznámila s problematikou energetického odvětví s ohledem na životní prostředí a následně demonstrovala na praktických příkladech, z jakého důvodu je v této oblasti kladen takový důraz na uplatňování daných nástrojů a principů. V práci se postupně analyzuje legislativní úprava energetiky na všech třech úrovních, tj. mezinárodní, unijní i vnitrostátní. Závěr pak poukazuje na možné nedostatky a kontroverzní témata energetického práva včetně doporučení jejich řešení.

Klíčová slova

energetické právo, principy a nástroje ochrany životního prostředí, ochrana životního prostředí v energetice

Abstract

The Diploma Thesis deals with individual principles and instruments of environmental protection in the context of energy. The work is systematically divided into three parts in order to first introduce readers to the energy field with regard to the environment, and then practically demonstrate the reason behind emphasizing application of given tools and principles. In the thesis, there is an analysis of the legislative regulation of energy on all three levels, meaning international, union and national. In conclusion, potential shortcomings are pointed out, as well as controversial topics of Energy Law including recommendations for their solution.

Key words

Energy Law, Principles and Instruments of Environmental Protection, Environmental Protection of Energy